

31046

T.C

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

MARDİN İLİ ÖRNEĞİNDE ÖĞRETMEN
AİLELERİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Faruk KOCACIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CANAN ÖZDEMİR

Y.S. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEMMUZ SİVAS 1994

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye :

Üye :

Onay :

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

...../...../1994

C.Ü.Sosyal Bilimler
Enstitüsü Müdürlüğü

ÖNSÖZ

Bu çalışma Mardin ilçe merkezindeki ilk ve orta öğretim kurumlarında görev yapan öğretmen ailelerine yönelik olarak hazırlanmıştır. Görev yaptığım süreç içinde farklı orta öğretim kurumlarında çalışmam değişik bireylerle iletişim kurmamı kolaylaştırmıştır. Öncelikle bu çalışmamı hazırlamamda fikir veren saygı değer babam İbrahim ÖZDEMİR'e, çalışmalarımda bana yardımlarını esirgemeyen saygı değer Hocam Sayın Faruk YOCACI' a, anketlerin düzenlenmesinde yardımcı olan Sayın Hocam Metin EROL'a, Mardin'de halen öğrenimlerine devam eden sevgili öğrencilerime teşekkürü bir borç bilirim.

ÖNSÖZ	
İÇİNDEKİLER	I
TABLolar LİSTESİ	6
GİRİŞ	9
I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	
1. Aile(Tanımı).....	10
2. Sosyo-Ekonomik Ölçütler.....	13
2.1.AİLE TİPİ VE EĞİTİM	13
2.2.Meslek.....	16
2.3.Hane Büyüklüğü(Konut)	17
2.4. Ekonomi	21
3. Toplumsal Yapı-Değişme.....	23
1. Kırsal Aile Yapısındaki Değişme.....	27
2. Gecekondu Aile Yapısındaki Değişme.....	29
3. Kentsel Aile Yapısındaki Değişme.....	30
II. KURAMSAL ÇERÇEVE	
1. TARİHSEL AÇIDAN AİLE	32
I. Sanayi Devrimi Öncesinde Aile.....	35
II. Sanayi Toplumunda Aile	36
III. Sanayi Ötesi Toplumlarında Aile.....	37
2. AİLENİN GÖREVLERİ.....	39
3. AİLE TİPLERİ.....	41
I. Hane Sayısı ölçütüne göre aile tipleri....	42
II. Otorite ölçütüne göre aile tipleri.....	45
III. Evlilik biçimine göre aile tipleri.....	48
IV. İkametgah ölçütüne göre aile tipleri.....	52
4. AİLENİN ÖZELLİKLERİ.....	53
5. AİLE İÇİ İLİŞKİLER	56

I. Ailede otorite örüntüsü.....	57
II. Ailede Karıkoca ilişkisi.....	57
III. Ailede Baba-Uğul ilişkisi ve Erkek Çocunun Değeri.....	57
IV. ANA-BABA-VIZ Çocugu ilişkisi ve Kız Çocunun Değeri.....	58
6. TÜRKİYE'DE AİLE VE EVLİLİK BİÇİMLERİ.....	60
A. Osmanlı Toplumunun Son Dönemlerinde Türk Ailesi	63
B. Haneden Çekirdek Aileye, Kırdan Kopuş Sanayi- leşme ve Kentleşmenin Aile Yapısı Üzerindeki Etkileri.....	68
1. Köyde Aile.....	67
2. Kasabada Aile.....	68
3. Gecekondu Ailesi.....	69
4. Kent Ailesi.....	69
III. ARAŞTIRMAYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	74
I. MARDİN HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	74
I. Mardin'in Tarihçesi.....	76
II. Mardin'de Eğitim Durumu.....	76
III. Mardin'de Hane Halkı Büyüklüğü.....	77
IV. Mardin'de Aile Yapısı.....	78
II. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI.....	80
III. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	80
IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	80
V. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	80
VI. ARAŞTIRMANIN UYGULAMASI.....	80
IV. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	81
1. HANE HALKI REİSİ İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	81

I. Hane Halkı Reisinin Cinsiyeti.....	81
II. Hane Halkı Reisinin Yaş Durumu.....	82
III. Eşiyle Kaç Yaşında Evlendiği.....	82
2. AİLE BİÇİMİ İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	83
2. I. Evliliğin Başlangıcındaki Aile Biçimi.....	83
2.II. Şu Andaki Aile Biçimleri.....	84
2.III.Şu anda hanede yaşayan birey sayısı.....	84
3. AİLENİN KURULUŞU.....	85
3.1. Eşiyle Nasıl Evlendiği.....	85
3.II. Hane Halkı Reisinin Eşiyle Akrabalık Durumu.....	86
3.III. Evliliğin Gerçekleşmesinde Rol oynayan Etm.....	86
3.IV. Hane Halkı Reisinin Eşiyle Nikah Biçimi.....	87
3.V. Hane Halkı Reisinin Kaç Vez Evlendiği.....	88
4. SOSYAL DURUMLARI.....	88
4.I. Kaç Yıldır Mardin'de Oturulduğu.....	88
4.II. Hane Halkı Reisinin Eşinin Eğitim Durumu.....	89
4.III. Hane Halkı Reisinin Eşinin Çalışıp Çalışmadığı..	90
4.IV. Eş Çalışıyorsa Mesleği.....	91
4.V. Hane Halkı Reisinin Babasının Eğitim Durumu.....	92
4.VI. Hane Halkı Reisinin Babasının Meslek Durumu.....	92
4.VII.Hane Halkı Reisinin Annesinin Eğitim Durumu.....	93
4.VIII.Hane Halkı Reisinin Annesinin Meslek Durumu.....	94
4.IX. Hane Halkı Reisinin Çocuklarının Çalışıp Çalış-	
madığı.....y.....	95
5. AİLE İÇİ İLİŞKİLERDE DEĞİŞMELER.....	95
5.I.Ailede Doğum Kontrolü.....	95
5.II.Tek Bir Çocuk Olsa Cinsiyet Konusundaki Tutumları.	96
5.III.İdeal Çocuk Sayısı.....	96
5.IV.Hane Halkı Reisinin Çocuk Konusundaki Tutumu.....	97
5.V.Hane Halkı Reisinin "Çocuksuz Bir Aile Mutluluk	
Durumları" Konusundaki Fikri.....	98

5.VI. Çocuğun Eş Seçiminde etki.....	98
5.VII. Karı-Koca Eşitliği Bakımından Karşılaştırma	99
5.VIII.Çocukların " " " "	100
5.IX. Gösterilen İlgi ve Zaman Bakımından Karşı.....	101
5.X. Erkek Çocuğun Evlilik Öncesi Kız Arkadaşı Olsa	101
5.XI.Kız Çocuğun Evlilik Öncesi Erkek Arkadaşı Olsa	102
5.XII.Otorite Bakımından Karşılaştırma	103

6.KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ KONUSUNDAKİ TUTUMLARI

6.I. Evde Ençok Kimin Sözü Geçtiği.....	103
6.II."Kadının işi evdir" görüşüne Yaklaşımları...	104
6.III.Karı-Koca Eşitliği Konusundaki Yaklaşımları	105
6.IV.Evişlerinde Eşe Yardım Etme	106
6.V.Hane Halkı Reislerinin Hangi İşlerde Yardımcı.	106
Oldukları.....	106
6.VI."Nikahsız Birliktelik" Konusundaki Yaklaşım..	107
6.VII. Boşanma Nedenleri Konusundaki Düşünceleri..	108

7.EKONOMİK NİTELİKLER

7.I. Hanenin Toplam Aylık Geliri	108
7.II.Hanede Geliri Olanların Sayısı	109
7.III.Paranın Kimde Toplandığı	109
7.IV.Tasarruf Yapılıp Yapılmadığı.....	110
7.V. Tasarrufların Ne Şekilde Değerlendirildiği...	111
7.VI.Borç Para Gerektiğinde Baş Vurulan Yol	111
7.VII. Oturulan Konutun Mülkiyeti.....	112
7.VIII. Bu Semtte Oturma Nedenleri.....	113
7.X. Hanede Mevcut Bulunan Eşyalar	114
7.XI.Özel Arabanın Varlığı	115
7.XII. Hanede Birden Fazla Arabanın Varlığı.....	115

8.KENTLE BAĞLANTILARI

8.I. Hane Halkı Reislerinin Doğum Yeri	115
8.II.Hane Halkı Reislerinin Eşlerinin Doğum Yeri	116
8.III.Hane Halkı Reislerinin Babalarının Doğum Yeri .	116
8.IV.Kentte Doğan Kaçınıcı Kuşak Aldıkları	117
8.V. Ailelerin Kendilerini Kentli Kabul Edip Etme- dikleri	118

9. DİĞER BİLGİLER

9.I.Radyo ve TV İzleme Eğilimleri	118
9.II. İzledikleri Programların Niteliği	119
9.III. Kitap Okuma Alışkanlıkları	120
9.IV.Ne Tür Kitaplar Okunduğu	120
9.V. Gazete Okuma Alışkanlıkları	121
9.VI. Özellikle Hangi Kısımların Okunduğu	122
9.VII. Sinema ve Tiyatro Gitme Alışkanlıkları	122
9.VIII. Dini Görevlerini Yerine Getirip Getirmedikleri	123
9.IX. Siyasal Görüşlerin Belirmesinde Etkili Olan Fak- törler.	123
9.X. Sosyal Güvenlik Kurumuna Üyelik	124
V. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	125
Özet(Türkçe ve İngilizce).....	134
KAYNAKÇA	135
ANKET FORMU	140

TABLOLAR LİSTESİ

- TABLO 1- Öğrencilerin baba meslekleri.
- TABLO 2- Bölgelere göre Hane nalkı Sayı ve Aile Biçimi Oranları
- TABLO 3- Yerleşim yerlerine ve bölgelere göre ortalama Hane Büyüklüğü .
- TABLO 4- Türkiye'de Aile Biçimi Yüzdeleri.
- TABLO 5- Hane Halkı Reislerrinin Cinsiyeti.
- TABLO 6- Hane Halkı Reisinin Yaş Durumu.
- TABLO 7- Hane Halkı reisinin Eşiyle Kaç Yaşında Evlendiği
- TABLO 8- Başlangıçtaki Aile Biçimi
- TABLO 9- Şu Anda ki Aile Biçimi.
- TABLO 10-Şu anda yaşayan aile üyesi Sayısı.
- TABLO 11-Eşiyle Nasıl Evlendiği.
- TABLO 12-Eşiyle Akraçalık Durumu
- TABLO 13- Evliliğin gerçekleşmesinde rol oynayan faktörler.
- TABLO 14-Eşiyle Nasıl Nikah Yaptığı
- TABLO 15-Kaç kez evlendiği
- TABLO 16-Kaç Yıldır Mardin'de Oturduğu
- TABLO 17-Hane Halkı Reisinin Eşinin Eğitim Durumu.
- TABLO 18 -Hane Halkı Reisinin Eşinin Çalışıp Çalışmadığı.
- TABLO 19-Eşi Çalışıyorsa Mesleği.
- TABLO 20-Hane Halkı Reisinin bacasının Eğitim Durumu.
- TABLO 21-Hane Halkı Reisinin Babasının Meslek Durumu.
- TABLO 22-Hane Halkı Reisinin Annesinin Eğitim Durumu.
- TABLO 23-Hane Halkı Reisinin Annesinin Çalışıp Çalışmadığı.
- TABLO 24-Çocukların çalışıp çalışmadığı
- TABLO 25-Ailede Doğum Kontrolü.
- TABLO 26-Tek Bir Çocuk Olsa Cinsiyet Konusundaki Tutumları.
- TABLO 27-İdeal Çocuk Sayısı.
- TABLO 28-Çocuğun Ne Anlam İfade Ettiği.
- TABLO 29- Çocuksuz bir Ailenin Mutluluk ve Anlaşma Konusundaki Yaklaşımları.

- TABLO 30- Eş seçiminde Çocuklara Yardımcı Olma Durumları
- TABLO 31- Kendi Ailesiyle Ebeveyn Ailesini Eşitlik Bakımından Karşılaştırma.
- TABLO 32- Çocukların Eşitliği bakımından kendi ailesiyle ebeveyn ailesini karşılaştırma
- TABLO 33- Çocukluk döneminde hane halkı reisinin babasının kendisine ayırdığı zaman ve gösterdiği ilgiyle, kendisinin, çocuklarına ayırdığı zaman ve gösterdiği ilgiyi karşılaştırma
- TABLO 34- Erkek çocuğun evlilik öncesi kız arkadaşı olması konusundaki yaklaşımları.
- TABLO 35- Kız çocuğunun evlilik öncesi erkek arkadaşı olması konusundaki yaklaşımları
- TABLO 36- Otorite bakımından hane halkı reisinin babası ile kendisini karşılaştırma
- TABLO 37- "Evde kadınlar da fikrini söyleyebilir. Fakat, son söz kocanıdır" sözüne katılıp katılmadıkları.
- TABLO 38. "Bır kadının hayattaki en önemli görevi çocuklarına ve kocasına bakmaktır" görüşü hakkındaki tutumları.
- TABLO 39- "Kadın-erkek eşittir" konusundaki yaklaşımları
- TABLO 40- Ev işlerinde eşlerine yardımcı olup olmadıkları.
- TABLO 41- Evet ise hangi işlerde yardımcı oldukları
- TABLO 42- "Nikahsız birliktelik" konusundaki tutumları.
- TABLO 43- Boşanma nedenleri konusundaki yaklaşımları Hanenin toplam aylık geliri.
- TABLO 44- Hanenin Toplam Aylık Geliri
- TABLO 45- Hanede birden fazla çalışanın olup olmadığı
- TABLO 46- Çalışan varsa paranın kimde toplandığı
- TABLO 47- Tasarruf yapma Eğilimi.
- TABLO 48- Tasarrufların ne şekilde değerlendirildiği

TABLO 49- Borç Para gerektiğinde başvuru yolu.

TABLO 50- Oturulan konutun mülkiyet durumu.

TABLO 51- Oturulan semtin niteliği

TABLO 52- Bu semtte oturma nedenleri

TABLO 53- Hane içinde mevcut bulunan eşyalar

TABLO 54- Özel arabanın varlığı

TABLO 55- Hane içinde birden fazla arabanın varlığı

TABLO 56- Hane halkı reislerinin doğum yerleri

TABLO 57- Hane halkı reislerinin eşlerinin doğum yerleri

TABLO 58- Hane halkı reislerinin babalarının doğum yerleri

TABLO 59- Kentte doğan kaçıncı kuşak oldukları

TABLO 60- Hane halkı reislerini kendilerini kentli kabul edip etmedikleri

TABLO 61- Radyo ve TV izleme eğilimleri

TABLO 62- İzledikleri programların niteliği

TABLO 63- Hane Halkı reislerinin kitap okuma alışkanlıkları

TABLO 64- Ne tür kitaplar okudukları

TABLO 65- Gazete okuma eğilimleri

TABLO 66- Evetse en çok hangi kısımları okudukları

TABLO 67- Sinema ve tiyatroya gitme eğilimleri

TABLO 68- Dini görevlerini yerine getirme eğilimleri

TABLO 69- Hane halkı reislerinin siyasal görüşlerinin belirlenmesinde etkili olan faktörler.

TABLO 70- Sosyal güvenlik kurumuna üyelik.

GİRİŞ

Evliliği toplum tarafından onaylanan kadın ve erkek ya da kadınlar ve erkekler arasında yaratılan bir ilişki türü olarak ifade edebiliriz. Aile birliği sürekliliğini evlilik kurumuyla sağlar. Aileyi bir örgüt olarak alırsak, evliliği çocuk yetiştirmek için yapılan bir sözleşme olarak ifade edebiliriz.

Aile toplumun temel kurumlarından biridir. Diğer toplumsal kurumlar gibi aile de sürekli bir değişim göstermektedir. Bu değişim zaman içinde olduğu gibi aynı zamanda bir toplumdaki farklı sosyal gruplardaki aile yapılarını da içermektedir.

Bu tarihsel değişimi, zorunlu olarak, her aileyi oluşturan ana öğeler olans kadın ve erkeğin toplumsal rollerinde ve buna bağlı olarak ailenin görevlerinde meydana gelen değişiklikler ailenin görevlerinde meydana gelen değişiklikler içinde izlemek gerekir.

I.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. AİLE

Bütün toplumlarda toplumsal hayatın devamını sağlayan birçok kurumlar bulunmaktadır. Toplumbilimciler sosyal kurumları, sosyal ilişkilerin kurumlaşmış şekli olarak görmektedirler. Sosyal kurum örgütlenmiş bir bütün oluşturan düşünceler; inançlar, gelenekler, görenekler ve maddi öğelerden kurulan sürekliliği olan bir bütündür(Ozankaya, 1984; 139).

Bütün toplumlarda insanların birarada yaşamalarını devam ettirebilmeleri için aile, ekonomi, siyaset, hukuk, ahlak, din, eğitim ve bu gibi çeşitli sosyal kurumlar bulunmaktadır. Bu kurumlardan herbiri kendine ait belirli görev ve sorumluluklara sahiptir. Bu kurumların içerisinde aile kurumu diğer kurumlara temel teşkil eden önemli bir kurumdur. Din, eğitim, ekonomi gibi diğer sosyal kurumlar öncelikle aile sistemleri içerisinde şekillendiler ve geliştiler(Merter, 1990; 1).

Ozankaya aileyi ; "İçinde insan türünün belli biçimde üretildiği topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği eşler ve ana babalarla çocuklar(ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak ve güven verici ilişkilerin kurulduğu yine içinde bulunan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı toplumsal bir kurumdur"(Ozankaya, 1984; 281) diye tanımlar.

Bu tanıma göre her kurum gibi ailede belli bir toplumsal düzen bütününün bir parçasıdır. Bir bütün olarak toplum belli bir tarihsel süreç içerisinde ne gibi değişimler geçirmiş ise aile de bu değişimlerden etkilenecek belli çağlarda ve belli

toplumlarda o yapıya uygun değişme ve gelişmelerden geçmiştir. Bununla şunu demek istiyoruz. Feodal çağda aile nasıl o yapıya uygun bir biçim yer aldıysa toplumsal değişme sonucunda çağımız endüstriyel toplumunda da bu yapıya uygun bir biçim almakta ve toplum içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla tarihsel gelişme ve değişme aileyi etkilemin ve aile her çağda toplumun gereksinmelerine uygun bir biçimde toplumsal bir kurum olarak yer almıştır.

Aile kurulmuş toplumun en küçük fakat belki de en temel birimidir. Buna rağmen ailenin kesin bir evrensel tanımını yapmak, sosyolojik, coğrafi ve ekonomik gelişmeler ve farklılıklar gözönüne alındığında pek mümkün görünmemektedir(Kocacık, 1986;8). Bununla birlikte aileyi sosyal bir birlik, sosyal bir grup, sosyal bir yapı olarak ele alıp değerlendirebiliriz.

Aileyi toplumsal bir kurum olarak ele alıp tanımlayan Erkal'a göre; ".....aile nüfusu yenileme, milli kültürü tanıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik, ve psikolojik tatmin fonksiyonu yerine getirildiği bir müessesedir(Erkal, 1991; 76). Ayrıca bu tanımdan hareketle Erkal; ailenin her topluma sürekliliği için vazgeçilmez bir unsuru olduğunu ve diğer toplumsal kurumların bütünleşmesinde de önemli rol oynadığını belirtmektedir.

Timur'da aileyi, toplumun içinde ve toplumsal yapıya bağlı bir kurum olarak ele almaktadır. Ona göre aile biçimini belirleyen temel etmen toplumsal yapıdaki farklılaşma farklı sınırların farklı aile yapılarına sahip olmasıdır (Timur,1972; 13).

Ülken aileyi aralarında gerçek veya uzlaşma bir akrabalık bağı olan yani bütün sosyal münasebetleri bir soy etrafında toplanmış olan zümreler olarak tanımlar. Bu bakımdan aile

birbirlerinden asıl kandaşlıkla bağı bir zümre olduğu gibi bu kandaşlık tamamıyla farzedilmiş sıhri ve kutsal bir bağdan ibaret olabilir(Ülken, 1990; 27).

Yine Ülken başka bir tanımda toplum şekillerine göre üyelerinin sayısı değişen cinsi bağlantı ve soy üzerine kurulmuş zümre(Ülken, 1969; 6) olarak tanımlar.

Durkheim ailenin herşeyden önce ahlak temayüllerine dayandığını ileri sürmüştür. O'na göre aile, Aralarında gerçekten ve ferazi kandaşlık bağları bulunan ve karşılıklı hak ve ödevlerle birbirlerine bağlanan fertlerin bütünüdür. görülüyor ki bu tanım, ailede biyolojik bağlara yer vermekle kalmıyor ; karşılıklı hak ve ödevlerin varlığını temel öge kabul ediyor. İşte buradaki ödev fikri ailenin ahlaki temelini teşkil ediyor (Sarp, 1947; 77).

Aileyle ilgili tanımları uzatmak mümkündür. Ailenin değişen toplumlarda hatta aynı toplumun farklı iki zamanında değişik fonksiyonlara sahip olması nedeniyle her zaman her yerde geçerli olabilecek bir tanım oluşturmak imkansızdır. Öyleyse yapılacak en doğru şey geçerli bir tanım aramak yerine, aileyi mevcut toplumsal yapıdaki fonksiyonlarına göre ele alıp incelemek olacaktır(Kocacık, 1986; 8).

2. SOSYO-EKONOMİK ÖLÇÜTLER

2.1. AİLE TİPİ VE EĞİTİM

Bireyin içinde yer aldığı aile tipi, onun eğitim olanaklarından yararlanmasını olumlu ve olumsuz yönde etkilemekte, dolayısıyla sosyal hareketliliğini de etkileyebilmektedir.

C.Kerr ve arkadaşlarına göre sanayileşme, kendi teknolojinin icap ettirdiği meslek ve hünarlarla fonksiyonel olarak irtibatlı bir eğitim sistemi ister temel eğitime, tıp mühendislik, tabii bilimler, yöneticilik, hukuk konularındaki eğitime öncelik verir. Bilginin hızla değişmesi ve büyümesi söz konusudur. Teknik olarak eğitilmiş bir işgücünün böyle durumlarda kendini yeni bilgilere uydurabilmesi ve icap ederse yeni sahalara geçebilmesi gerekmektedir. Sanayi toplumu, sadece işgücündeki bilgi donanımını sağlamak için değil, artan gelirle birlikte artan eğitimi desteklemek eğilimindedir. Bu görüşe göre böyle bir toplumda geniş ailenin sanayi hareketliliği engellendiği modern çekirdek ailenin ise daha hareketli bir işgücü sağladığı savunulmaktadır(Özen, 1991; 323).

Aile içi üretim fonksiyonunun, aile dışında yer alan organizasyonlara devredilmesi, sanıldığı gibi ekonomik değildir. Yine çocuk bakımı örneği üzerinde bu durum daha iyi anlaşılabilir. Anne ve babanın çocukla kurdukları ilişkinin bir benzerinin, aile dışında bazı profesyoneller tarafından kurulması, sanıldığından daha zor ve külfetli hatta imkansızdır. Ailenin üstlendiği, ekonomik ve sosyal ve bireysel fonksiyonlar karşılıklı etkileşim içindedirler. Ancak bir bütün olarak yerine getirilebilirler. Çocuğun toplumsallaştırılması ve bu arada kişiliğinin oluşması çok özel bazı şartları gerektirir. Ve bu şartların aile dışında oluşturulması mümkün değildir. Aile bağları, belirli duygusal yükleri kendiliğinden ve benzersiz

bir biçimde sağlar.

XII. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlardan biri bu durumu açıklıkla ifade etmektedir. "Aileye temel çocuk terbiyesi sosyalleşmeyle ilgili görevlerin hatırlatacak tedbirleri mutlaka geliştirilmelidir. Dikkat edileceği gibi kararda hatırlatmak fiili kullanılmaktadır(TAY, 321-322).

Bireyin içinde yer aldığı aile tipiyle onun eğitimi ve sosyal hareketliliği konusunda İngiltere'de, İskoçya ve Fransa'da çalışmalar yapılmıştır.

R.Nisbet'e göre küçük ailelerde çocukların anne-babalarla daha içli-dışlı olmaları nedeniyle soyutlama yeteneklerini artırma siyaset sistemi olarak "dil" öğesini, çok çocuklu ailelere göre daha çok özümseme olanağı vardır. Ancak kırsal yörelerde anne-babanın çocuğu ister az olsun, ister çok özel olarak çocukla ilgilenmek gibi kentsel alışkanlıkları yoktur.

B.Tuncer'e göre kentlere yerleşen ve modern kesimlerde istihdam edilen kimselerin geleneklerle ilgileri zayıflar yaygın aile tipinin yerini çekirdek aile almaya başlar. Küçük aile sosyal hareketliliği teşvik eden bir faktördür. Öte yandan çak sayıda çocuk ailenin kaynaklarını, zorladığı için sosyal hareketlilik azalır.

Görüldüğü gibi eğitim yoluyla sosyal hareketlilikte ailenin geniş ya da çekirdek olup olmaması etkili olmaktadır. Buna bağlı olarak ailenin geniş ya da çekirdek tipte olması, onun kentsel veya kırsal yerleşim dolayısıyla eğitim olanaklarından yararlanma durumuyla yakından ilgilidir(Özen, 1991; 324).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde (Kır-kent) dengesizliği(eğitim yatırımları bakımından) ve kır ailesinin bir üretim birimi olma niteliği bireyin eğitimden yararlanma olanağını azaltmaktadır. Aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde yoğun bir kır-

kent göçü yaşanmaktadır.

Kentlere nüfusun akışı, kentlerde eğitim hizmetlerinin daha da artmasına neden olmuştur. Kırsal kesimde daha az öğretmen ve okul vardır. Kırsal kesimde okur-yazarlık oranı daha düşük ve okuldan ayrılma oranı daha yüksektir.

Toplumumuzda köy ve kent biçimi birbirinden oldukça farklı ikili bir yerleşme düzenine sahiptir. Yapılan araştırmalara göre kırsal yörelerdeki temel eğitimin hem nicel, hem nitel ölçüler bakımından kentsel yöreler lehine göre yetersiz oluşu nedeniyle genç kırsal kümelerin dikey devin genlik açısından daha etkin öğretim katmanları olarak orta ve yüksek eğitime erişme olanslıklarının kentsel kümelere göre daha olanaklı olduğu izlenebilmektedir.

Ülkemizde 1979-1980 yılı içinde toplam 35030 köyden 2433'ü okulsuzdur. Ancak bu bilgiden köylerin %97'sinde ilköğretim sorununun çözümlendiği sonuca varılamaz. Derslik sayısı ve öğretmen yetersizliği, köylerin oldukça özel bir bölümünde, öğretimden alınan verimin büyük ölçüde düşmesine yol açan birleştirilmiş öğretim yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Ayrıca kırsal alanlarda kız çocuklarının okula devamsızlığının fazlalığı, öğretim süresinin kısalığı, öğretmen yetersizliği ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının fazlalığı ailelerin gelir yetersizliği ve çocuğun tarımsal faaliyetlerde işgücünden yararlanılması, ilkokul ötesi eğitimden yararlanmanın azlığı, araç ve gereç yetersizliği kırsal-kent ara eğitim eşitsizliğini artıran öğeler olmaktadır (Özen, 1991; 324-325).

2.II.MESLEK

Ülkemizde İktisadi bakımdan faal nüfusun iş kollarına göre dağılımına baktığımızda (DPT, 1980 Verileriyle) tarımsal faaliyetlere çalışanların oranı %59,1 sanayi (Madencilik, İmalat, enerji, su, havagazı oranı %3,4, İnşaat 9,9 Ulaştırma %3,6, ticaret %4,6 bankacılık, Sigortacılık %1,5 kamu ve şahsi hizmetler %14,1 şeklinde görülmektedir. Görüldüğü gibi iktisaden faal nüfus içinde en yüksek oran tarımsal faaliyetlerde çalışanlara aittir.

1980 verilerine göre Türkiye'de tarım sektöründe bulunanların %51,6 sı sanayi sektöründe bulunanların %36,4'ü okuma-yazma bilmemektedir.

Kırsal kesimde, mesleki eğitim alanaklarından yararlanma oranının kentsel kesimden daha düşük olduğunu bu verilerde göstermektedir (Özen, 325-326).

Baba ve annenin mesleği de, bireyin eğitim yoluyla sosyal hareketliliğini etkileyen faktörlerden biridir.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri üzerinde (toplumun sosyal hiyerarşi sisteminde üst pozisyonlara hazırlayan bir okul olarak) yapılan bir araştırmada öğrencilerin baba meslekleri şöyledir;

TABLO 1-

Kamu görevlisi	%58,94
Özel Ticaret Kuruluşunda	% 3,97
Küçük Tacir, Esnaf, Sanatkar	%17,22
Büyük Sanayi Tic. Teşebbüs Sahibi	%0,33
Tarım İşçisi	%0,33
Sanayi İşçisi	%3,64
Çiftçi	%0,28
Serbest Meslek Sahibi	%6,95
Mesleksiz İrat Sahibi	%0,33

Burada sırasıyla kamu görevlisi, küçük tacir, esnaf, zanaatkar, çiftçi çocukları sıralaması söz konusudur.

Toplumsal tabakalaşma içinde ailenin yeri çocuğun eğitim yoluyla toplumsal hareketliliğini etkiler(Özen,1991; 329).

2.III. TÜRKİYE'DE HANE BÜYÜKLÜĞÜ(KONUT)

Türkiye'de doğurganlık oranının yüksek, ölüm oranının az olması nedeniyle özellikle köylerimizde bir aile içerisinde bulunan fert sayısı yüksek görünmektedir.

Erdentuğ,1950 yılında Elazığ'ın Hal köyünde ortalama hane büyüklüğünü 5,6 olarak tesbit etmiştir. 1965 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre köylerde ortalama hane büyüklüğünü 5,97 olarak belirlemiştir.

Kıray, "Eregli'de ortalama hane büyüklüğü 5,2 olarak tesbit etmiştir.

Yasa, "Hasanoğlan'da hanelerin ortalama kişi sayısını 5,5 olarak tesbit etmiştir.

Tugaç, Yurt, Ergil, Sevil Türk köylüsünde ailede bulunan ortalama şahsın sayısının 6.6. Olduğunu belirtmişlerdir.

Şahinkaya, Diyarbakır Merkez köylerinde, aile içerisinde yaşayan ortalama birey sayısını 8 olarak tesbit etmiştir.

Kongar ortalama hane büyüklüğünü, "Türkiye genelinde 5,67, kentlerde 4.63, kasabalarda 5,9 köylerde 6,16, İzmirde 4,7, Ankara'nın Altındağ gecekondü semtinde 5,1 olarak tesbit etmiştir.

Türkiye'de hane büyüklüğü 1965'ten sonra oransal olarak küçülmeye başlamıştır. Bu küçülmenin nedenleri olarak, 1965'ten itibaren sanayileşme hızının yükselmesi, iç ve dış göçlerin artması, kentleşme sürecinin yoğun bir şekilde gerçekleşmesi doğum

kontrollü uygulamasının yaygınlaşması ve geniş ailenin parçalanarak çekirdek aileye dönüşümü gösterilebilir. Nitekim, "1968 yılında Türkiye'de aile büyüklüğü 5.0 iken, bu oran 1969'da 4.99'a, 1970'de 4.98'e 1971'de 4,97'ye 1972'de 4,96'ya dönüşmüştür.

Hane büyüklüğü kırsal alanların sahip olduğu nüfus miktarına göre de değişmektedir. Nüfusu kalabalık olan kırsal kesimlerde hane büyüklüğü nüfusu az olan kırsal kesimlere göre daha küçüktür. Nitekim D.İ.E. 195 yılı sayımlarına göre "Türkiye'de ortalama hane halkı büyüklüğünü 5.20 olarak tesbit ederken, bu oran; "nüfusu 2000'nin altındaki köylerde 7,8'e yükselmekte, nüfusu 2000 ile 20000 arası kırsal alanlarda 5.7'ye şehirlerde ise 4,8'e düşmektedir.

Timur, "Türkiye'de Aile Yapısı " isimli araştırmasında, "Türkiye'de ortalama ev halkı büyüklüğünü 5,5 kişi olarak tesbit ederken, ev halkı ortalama kişi sayısının en büyük kentte 4,1'e düştüğünü, kentlerde 4,3'e kasabalarda 5,6'ya köylerde ise 6,1'e yükseldiğini belirtmiştir.

Türkiye'de hane halkı büyüklüğü bölgelere göre farklılık göstermektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek olan bölgelerde hanelerde yaşayan fert sayısı azalırken, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bölgelerde hanelerde yaşayan fert sayısı artmaktadır. Bunun sebebi olarak çekirdek aile biçiminin bölgeler arasında farklı bir şekilde yaygınlaşmasına bağlanabilir. "Türk Köyünde Modernleşme Eğitilimleri" artmasının verilenlere göre, bölgeler itibariyle hane halkı üye sayıları ve aile biçimi tablo halinde şu şekilde gösterilebilir.

TABLO 2- Bölgelere Göre Hane Halkı Sayı ve Aile Biçimi Oranları

Bölge	Hane Halkı Sayısı	Çekirdek Aile Oranı
Gelişmiş Bölgeler	-	-
Ege	5,4	75,9
Marmara	6,3	62,6
Toplam	5,7	71,6
Orta Derecede Gelişmiş Bölge	-	-
Orta-Kuzey	6,9	60,2
Akdeniz	6,4	75,1
Karadeniz	7,1	56,2
Orta-Güney	6,1	71,8
Toplam	6,6	64,0
Az Gelişmiş Bölgeler	-	-
Doğu-Kuzey	7,4	63,9
Doğu-Güney	7,3	65,0
Orta-Doğu	6,7	66,2
Toplam	7,1	63,9
Genel Toplam	6,6	65,7

Kaynak : Ahmet Tugaç, İ.Yurt, G.Ergil, H.Seril Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması, Rapor I, DPT Yay. Yayın No: 860, Ankara, 1970; 111.

Tablodaki veriler incelendiğinde, gelişmiş bölgelerden olan Ege ve Marmara bölgesinde ailede bulunan fert sayısı 5,7 iken orta derecede gelişmiş Akdeniz, Batı, Akdeniz, Orta Anadolu bölgelerinde 6,6'ya, az gelişmiş Kuzeydoğu, Güneydoğu, Orta Doğu bölgelerinde 7,1'e yükseldiği görülecektir. Yine tablodaki veriler Türkiye'de ortalama hane halkı büyüklüğünü 1970 yılı itibarıyla 6,6 olduğunu ortaya koymaktadır. Halbuki D.İ.E. 1965 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, "köylerdeki ortalama hane

büyükliğini 5,97 olarak belirtmişti. Aradaki fark konuya yaklaşım şekline kaynaklanmaktadır. Çünkü Genel Nüfus Sayımı sonuçları il ve ilçe merkezleri dışındaki bütün kırsal alanları kapsamaktadır. Halbuki "Türk köyünde Modernleşme Eğilimleri" araştırmanın kapsamına nüfusu 2000'nin altındaki yerleşim alanları girmektedir. Nitekim 5. yıllık Kalkınma Planı 1987 yılı programında da nüfus 2000'nin altındaki yerleşim birimlerinde hane halkı oranınının 7,8 olduğu tesbit edilmiştir.

Tablodaki veriler aile biçimleri açısından incelendiğinde gelişmiş bölgelerde çekirdek aile oranınının %71,6 gibi yüksek bir oranda olduğu görülecektir. Bu oran orta derecede gelişmiş bölgelerde %64'e az gelişmiş bölgelerde ise %63,9'a düştüğü görülecektir. Yine tablodaki veriler, Türkiye'de çekirdek aile oranınının 1970 yılı itibariyle %65,7 olarak ortaya koymuştur.

Timur, Türkiye'de aile biçimi ile hane büyüklüğü arasında ilişki olduğunu belirtmiştir. Timur'a göre "çekirdek ailelerde bu oran 6,4'e, ataerkil geniş ailelerde ise 2,6'ya düşmektedir.

Yine Timur, yerleşim yerlerine ve bölgelere göre ortalama hane büyüklüğünü tablo halinde şu şekilde göstermiştir.

TABLO 3-

Bölgeler	Üç Büyük Kent	Kent	Kasaba	Köy	Ortalama Hane Büyüklüğü
İç Anadolu	4,4	5,0	6,0	6,1	5,5
Karadeniz	-	4,6	6,2	6,6	6,2
Batı Anadolu	3,8	4,5	4,6	5,5	4,7
Akdeniz	-	5,2	5,7	6,1	5,8
Doğu Anadolu	-	5,1	6,4	6,3	6,2
Türkiye Ev. Halk Sayısı	4,1	4,9	5,6	6,1	5,1

Kaynak: S. Timur, "Türkiye'de Aile Yapısı" S:37, Çizelge 5, Türkiye'de Hane Büyüklüğü ile Ailenin Gelir düzeyi arasında da

bir ilişki vardır. Nitekim, büyük'te ortalama hane büyüklüğü 4,67 kişi olarak tesbit edilmiştir. Ancak bu aile büyüklüğü ailenin ekonomik durumlarına göre değişmektedir. Ortalama hane büyüklüğü düşük gelirli ailelerde 3,7 iken orta gelirli ailelerde 4,8'e yüksek gelirli aileler ise 4,7'ye daha yüksek gelirli ailelerde ise 6,3'e yükselmektedir(Merter,1990; 35-39).

2.IV.EKONOMİ

Kadınların yeni değer ve kurallara karşı daha açık olmalarından başka, artan ekonomik katılma biçimi de aile yapısını etkilemektedir. Geleneksel ailelerde herhangi bir kişinin kısa ya da uzun vadeli daveti hemen her zaman koca tarafından belirlendiği halde,çalınan kadınlar, gitgide daha yaygınlaşan ölçüde kocalarının izni olsun, olmasın yasal biçim koşullarının gereğini yerine getirerek ana babalarını ya da çocuklarını Avrupa'ya getirmektedirler. Bundan başka çalınan kadınlar oturdukları evin kirasını ve diğer masrafları paylaşmak amacı ile çeşitli kategorilere mensup kimseleri de eve alma yoluna gitmektedirler. Bütün bu tür hareketler, alışılmalı kuralların alt-üst edilmesi anlamına geliyor. Nedeni araştırıldığında aile başkanının kadın olduğu görülmektedir.

Türkiye'de kentsel alt gelir grupları arasında genellikle aile başkanı erkektir. Kırsal alanlarda kadınlardan üretim sürecine katılmaları beklenilmekle beraber, koca aile ile pazar arayan tek aracıdır. Kocanın bu değişmeyen mevki, kadınların yurt dışına göç etmeleri ile birlikte sarsılmağa başladı. Ayşe Kudat çalışan karı-koca arasında başgösteren belli başlı tartışma konusunun aile gelirinin tahsis biçiminin olduğunu belirtmektedir. Bir diğer şikayet konusu ayrı banka hesaplarının açılmasıdır, işveren örgütlerdeki memurlar, kadınların takibi üzerine kazançları ayrı ayrı banka hesaplarına havale ettikleri anda, kocanın

otoritesi sarsılmaya başlamaktadır. Aile içi güçler dengesinde olup biten bu değişikliğe kadın ve erkeğin ayak uydurması her zaman kolay olmaktadır.

Ortak tasarruf hesaplarının kullanılma biçimi de tartışma ve anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Kocaların geleneksel kurallara uyup ortak tasarruflarla satın aldıkları mülkü sadece kendi adlarına kaydettirdikleri zaman, ciddi anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır.

Bütün bu çeşitli çatışma biçimleri evliliklerin yeniden düzenlenmesine yol açmaktadır. Bu yeni düzenleme yapıldığı zaman yeni bir aile türü ortaya çıkmaktadır. Bu ailede yer alan kadın özgürleştiği ölçüde aileyi ilgilendiren tüm sorunlara bütün ağırlığı ile katılmak ve çözüm bulmak istemektedir(Unat,1991;160-161).

3. TOPLUMSAL YAPI VE DEĞİŞME

Yapı kavramı dar anlamıyla hane halkı kompozisyonu kast edilir. Burada fonksiyonlar kapsanmamaktadır. Değişen toplumlarda aileyi çözümlerken yapı ile fonksiyonları ayrı ayrı ele alınmalıdır. Çünkü aile gibi toplımdan topluma farklılık gösteren bir birimin üç dört yapısal fonksiyonel kategori içine sokulması gerçekleri yansıtmayabilir. Hızla değişen toplumda ailenin yapısı fonksiyonları kısa dönemde ve uzun dönemde birbirlerinin belirleyici değişkeni olma özelliğini kaybedebilir. Geliştirilen modeller ve gelişme süreçleri her toplumda geçerli olmayabilir. Bu nedenlerden dolayı aile yapısı kavramı dar anlamda yani hane halkı kompozisyonu anlamında kullanılması yaygın ve geçerlidir.

Geniş anlamıyla yapı kavramı yapısal fonksiyonel yaklaşıma göre ele alınır. Buna göre yapı aile üyelerinin aile içindeki tüm rol ve statülerini kapsayacak biçimde kullanılır. Örneğin geniş anlamda ele alınır. Buna göre yapı aile üyelerinin aile içindeki tüm rol ve statülerini kapsayacak biçimde kullanılır. Örneğin geniş aileler çok fonksiyon sahibi, çekirdek aileler ise az fonksiyon sahibi olarak düşünülür. Aileleri böyle belli fonksiyonlara sahip olarak düşünmek bilimseldir. Ama şimdiye kadar kullanılan tipler ailenin sınıflandırılmasında yeterli olmamaktadır.

Toplumun bütün kurumlarında olduğu gibi ailede de değişimlerin nedenlerinin en önemlisi teknolojide meydana gelen değişmeler ve bunun paralelinde bu gelişmelerin topluma yansımalarıdır.

Endüstrileşme ile birlikte artan ihtisaslaşma sonucunda kurulan örgütler, kurumlar ve işletmeler ailenin yerine getirdiği

fonksiyonları ve sorumlulukları azaltmıştır. Bu örgütler artık toplumda bir hizmet fonksiyonları görmekte, çocuğun eğitimden yaşlıların bakımına, ailenin barınacak yer ihtiyacından mobilyasına hatta yiyeceklerinin hazırlanmasına değin birçok hizmet yerine getirmektedir. Bunun sonucunda çekirdek ailede son derece ihtislaşmış bir kurum olmaktadır(Yörükoglu,1984; 34).

Ailenin otorite yapısının değişmesinin temel nedeni toplumsal ve teknolojik değişmeler sonucu ailenin üretici rolünün de değişmesi yerine tüketim birimi olmasıdır(Özkalp, 1988; 74).

Toplumda demokrasi ideolojisinin yerleşmesiyle birlikte aile üyelerinin istedikleri gibi yaşama hürriyetleri söz konusu olmuştur. Boşanmalar kolaylaşmış olduğundan aile üyeleri daha rahatlıkla evlerini bırakabilmektedirler(Herrin, 1983; 51).

Ergun'a göre aile artık bireyin toplumsallaştırıldığı bireyin geçimini sağladığı, güvenliğini kazandığı, kişiliğini geliştirdiği tek merkez değildir. Sanayi toplumunda genellikle devlet, okul ve kent küçük grupları gibi kurulan ve çevreler ailelerinin geleneksel rollerine paylaşarak değişmektedir(Ergun, 1984;158).

Aile kurumunun toplum içindeki fonksiyonları tüm olarak bakıldığı zaman, en tutucu aile tipi olan geleneksel geniş ailede dahi değişmeye yol açan ve toplumsal değişme sonucunda doğal olarak aile yapısının farklılaşması sonucunu doğuracak olan eğilimleride görürüz. Çekirdek aile ve çözülen aile gibi tipler zaten toplumsal değişmeyi anlatır(Kongar,1990; 84).

Kocacık aile'de meydana gelen değişmeleri üç başlık altında toplamaktadır;

-Ailenin yapısındaki değişiklikler; Aile yapısındaki en göze çarpan değişiklik aile büyüklüğünün azalması, ailenin küçülmesidir. Aile üretici olmaktan tüketici olmaya yönelmiştir. Böylece de bir dayanışma unsuru olan ailede dayanışma eskiye oranla azalmıştır.

-Ailenin görevleri açısından değişimler; Aile üyelerinin ev dışında çeşitli kurumlarda yaşamak zorunluluğu okul, eğlence merkezleri gibi ailenin çeki düzeyinin bozulmasına yol açmış dış faktörler aileyi olumsuz yönde etkilemiş ve görevlerinin azalmasına yol açmıştır.

-Ailedeki çiftler ve üyelerdeki değişimler; Aileyi oluşturan unsurlardan birinin bulunmasını ve kaybedilmesi doğumsuzluk, ölüm, boşanma, çocukların evi erken terk etmesi gibi olaylardan aileyi büyük ölçüde etkiler. Ayrıca kadınlar olaylardan artık iş hayatına katılabilmekte, eğilimlerinden yararlanabilmekte aileye ekonomik katkı sağlayabilmektedir(Kocacık,1986; 11).

Toplum yapısındaki değişimler toplum dışındaki sosyal güçlerin etkisi her taraf edilemez. "Toplumun dışındaki güçlerin yapısındaki değişimler açısından etkileri bilinçli, planlı ve doğrudan doğruya veya bilinçsiz dolaylı yolda olmaktadır. Planlı değişimler kalkınma stratejisine öncelik tanıdıklarından belirli toplumsal kurumları değiştirmeyi amaçlayan uygulamaları gerçekleştirmeye çalışırlar. Kurumlar arası devamlı etkileşimler nedeniyle bir kurumda başlayan sosyal değişimler diğer kurumlara da yansır.

Gökçeye göre toplumsal düzende meydana gelen değişimler aileyi iki ayrı yönde etkilemiştir. Birincisi aile dışında yeni bir takım sosyal kurumların meydana gelmesi ve eskiden ailenin yaptığı görevleri yüklenmesi sebebiyle ailenin görevlerinin farklılaşması, ikincisi de toplumsal sorunların ailenin

iç dinamigini etkileyerek aile içi sorunlara yol açması toplumsal hayattta meydana gelen değişmeler büyük ailenin görevlerini toplumda mevcut olan çeşitli kurumlara devretmesine yol açmıştır. Örneğin eskiden ailenin yiyecek, giyecek ve diğer ihtiyaçları aile içinde karşılanırdı. Yani tümüyle üretim ve tüketim aile içinde gerçekleşirdi. Dolayısıyla kapalı bir ev ekonomisi hüküm sürmekteydi. Bugün için ailedeki üretim görevi hemen hemen tamamen ortadan kalkmıştır. Büyük şehirlerde bütün yiyecek maddeleri üç beş dakika içinde yenebilecek hale gelmek üzere ayıklanmış (konserveler, dondurulmuş taze sebze, hazır sebze çorbaları ve yemekler) hazırlanmış ve paketlenmiş olarak satışa çıkarılmakta her türlü giyim ve ev eşyası konfeksiyon olarak ihtiyacı karşılamakta ve işlerin görülmesinde teknik aletlerin yardımcılığı insan gücüne ihtiyaç nispettirmektedir. Böylece büyük ailenin görevleri arasındaki üretim meselesi toplumdaki büyük çiftliklere, şirketlere, fabrikalara ve işletmelere bırakılmıştır.

Büyük ailenin koruyuculuk görevi de bu günün devlet anlayışı içinde gerçekleştirilmektedir. Vatandaşını beşikten mezarra kadar koruma görevi ve sorumluluğunu yüklenen devlet bär taraftan çocuk üzerindeki koruyucu rolünü artırırken diğer yandan yaşlılık, sakatlık, bakım sigortalarıyla insanların korunmaya ihtiyacı oldukları anda yardım programlarından faydalanmalarını sağlamaktadır.

Eğitim ve öğretim görevi de ilk yıllardaki yani okul öncesi devresi hariç toplumdaki eğitim ve öğretim kurumlarına bırakılmıştır. Resmi öğretim kurumlarının yanında özel eğitim kurumlarının da gün geçtikçe sayıları çoğalmaktadır. Din konusundaki pratikler toplumlar arasında büyük değişiklik göstermekle birlikte genellikle aile içinden toplum içindeki dini örgütlere kaydırılmıştır.

Ticaret, haberleşme ve dolaylı eğitim maksadıyla kurulmuş eğlence kurumları, sinemalar, tiyatrolar, toplum merkezleri vb. yerlerin kurulmasıyla kişilerin boş zamanlarını evlerinin dışın- da değerlendirebilme olanakları yaratmıştır.

Aile kurumunun çeşitli görevlerinde meydana gelen değiş- meden bahsettikten sonra ülkemizdeki aile yapılarındaki değiş- melere değinmek yerinde olur sanırım. Bunları üç başlık altında ele alabiliriz;

I. Kırsal aile yapısındaki değişme.

II. Gecekondu aile yapısındaki değişme

III. Kentsel aile yapısındaki değişme.

I. Kırsal Aile Yapısındaki Değişme ;

Genel olarak ailenin toplumdaki rolünün sarsılmasında etkili en önemli olgulardan biri, hiç kuşkusuz üretimin aile tekelinden çıkarak daha büyük ve kâr amaçlı işletme birimlerin- ce yapılmaya başlanmasıdır. Ancak Türkiye'de tarımsal yapının kapitalizmle bütünleşme sürecinde gözlenen özellik, Batı'daki- den farklı olarak, küçük aile işletmelerinin ağırlığını sürdür- meye devam etmesidir. Başka bir anlatımla kırsal ailenin "üretim birimi" olmaktan çıkıp geçim birimi haline dönüşmesi henüz tam olarak gerçekleşmiştir. Türk köyünün önemli bir bölümünde, ai- lenin üretim işlevinin önemini korumasının yanı sıra, üretme işlevi de eski hızıyla devam etmektedir. Evlenme ve neslin ye- niden üretimi doğrultusundaki toplumsal baskılar nedeniyle hiç evlenmemiş kişilere rastlamak zordur. Ayrıca doğum yapabilecek yaştaki evli kadın başına doğum sayısınının 1945'te 9.14'ten 1978 de 6,27'ye düşmüş olmasına rağmen, bu sayı bile oldukça yüksek bir doğurganlık düzeyini göstermektedir. Ancak bütün bu verilere rağmen eski geleneksel köy ailesinden söz etmek artık pek mümkün görünmemektedir.

Öncelikle kapitalizmin egemen üretim biçimi olma doğrultusunda yaygınlaşmasına koşturucu olarak "emeğin aileden özgürleşmesi" geleneksel aile yapısını etkilemektedir. Bu oluşum şimdilik daha ağırlıklı olarak ailenin erkek üyelerini kapsamaktadır. Kırsal kesimde tarımsal veya tarımdışı ücretli işçiliğe kayan, aşamalı gücün ilk dönemlerinde mevsimlik ya da sürekli olan kentsel çalışma yaşamına katılan çoğunlukla erkekler olmaktadır. Kadınlar ise böyle bir geçiş döneminde ücretsiz aile işçisi olarak üretime katılmaya devam etmektedirler(Ortaylı, 1984; 79).

Değişimin daha belirgin olduğu alanları da bulunmaktadır. Küçük aile işletmesinin ağırlığının görece azalması, tarımsal makinalaşma ve eğitim olanaklarının yaygınlaşması ile çocuk emeğine daha az başvurulmaktadır. Yaşlı nüfusunda giderek işgücünden çekilmekle olduğu anlaşılmaktadır(Özbay,1984; 35-39). Bir üretim ve geçim birliği olduğu kadar bir yaşam biçimi olarak da değerlendirilebilecek geleneksel ataerkil geniş aileye, artık yalnızca en yaşlı kuşağın görece maddi güç ve olanaklarının bulunduğu tabakalarda rastlanabilmektedir. 1968 yılı verilerine göre çekirdek aile oranının metropolitan alanda %68 iken bu oranın %20'ye ve köyde %25'e yükseldiği anlaşılmaktadır. İlgili uzmanlar bu eğilimin, ekonomik konjonktürün zorlamaları ile son yıllarda daha da belirginleştiğini ifade etmektedirler.

Kırsal ailenin emek fazlasını göç yoluyla kente ve tarım dışı alanlara yönlendirmesi, kentte kurulan ilişkilerin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Ailenin kente yerleşen üyeleri, büyük ailenin köyde kalan bölümü için bir güvence oluştururken, onların varlığı da kentte genel bir belirsizlik ve kaygı ortamında ilk yıllarını geçirmeye çalışanlar için bir güven duygusu vermektedir. Böyle bir çerçevede içerisinde mekansal uzaklık bir

yandan ataerkil geniş aile ilişkilerinde bir zayıflamaya yol açmaktaysa da, diğer yandan karşılıklı yardımlaşma zorunluluğu ataerkil ilişkilerin biçim değiştirerek, farklı bir rol örneği içerisinde sürmesi zorunluluğunu doğurmaktadır.

II. Gecekondu Aile Yapısındaki Değişme;

Gerek gecekondu da, gerekse kentin diğer kesimlerinde çekirdek aile yapısı egemen olsa da, bazen yaşlı anne ya da baba, hatta hemşehriden oluşan geçici ara yapılara rastlanabilmektedir. Göçün niteliğinden ve kenain bu alanlardaki toplumsal hizmetlerinin yetersizliğinden kaynaklanan bu "tampon" yapıların daha çok gecekondu ailesi ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Gecekondu ailesinin temel sorunu, çetin bir yaşama savaşı içerisinde toplumsal güvenlik gereksinmesini karşılayabilmektedir. Bu gereksinme ailenin bireylerince öylesine güçlü bir biçimde algılanmaktadır ki, ailenin birlik ve bütünlüğünü oluşturan dinamizmin mayası olarak değerlendirilebilir.

Bütün bunlara rağmen gecekondu ailesi, bir yandan güvenlik gereksinmesini sağlamaya çalışır, diğer yandan da bir tür tasarruf olarak algıladığı dayanıklı tüketim malları yoluyla tüketim dünyasına açılırken, hâlâ kırdan kopmamıştır. Özbay'a göre "göç edenler hem kentte kurdukları çekirdek ailenin, hemde köyde bıraktıkları geniş ailenin yardımı ve desteği ile ayakta durabilmektedirler. 1973 Hacettepe Araştırma bulgularına göre köydeki aile, göç edenlere belirli besin maddelerini göndererek maddi destek olmaya devam etmektedir. Örneğin kente yerleşen ailelerin %60 salçalarının %9'u ise sebze ve meyvelerinin memleketten geldiğini belirtmişlerdir. Ayrıca göç eden bu ailelerde kadınların bir bölümü köydeki beceri ve alışkanlıklarını sürdürerek, salça, ekmek, tarhana gibi maddeleri kendilerinin yaptığını söylemişlerdir. Bu durumda Türkiye'de " emeğin özgürleşmesi" nin bir ölçüde gerçekleşebildiği, buna karşılık kentlerde bile

bireyin aileden özgürleşmediği ileri sürülebilir.

III. Kentsel Aile Yapısındaki Değişme ;

Geleneksel toplumda hemen hiç farklılaşmamış biçimde bir çok işlevi bünyesinde toplayan kentsel aileyi günümüz koşullarında tek tipe indirgememiz mümkün görülmemektedir. Her tür aile büyük kentin niteliğini belirleyen farklılaşmış, uzmanlaşmış ve örgütlenmiş bir çevrede, çok daha etkin bir teknolojinin oluşturduğu kurumlarla etrafı çevrili olarak yaşamakta ve hepsi de bu koşulların etkisi ile değişmektedir. Son iki kuşaklık büyük kent yaşamı, henüz ailenin iç dinamiklerini oluşturan kadın, erkek, çocuk ve diğer üyeler arasındaki ilişkileri çok farklı bir düzeye getiremediyse de, bu ilişki örüntüsünün artık eskisinden çok farklı olduğunu ifade etmeliyiz.

Nitekim kadının dana büyük bir oranda ekonomik yaşama katıldığı toplumsal çevre bu çevredir. Kadının statüsünün görece yükselmesi, evcil rollerin dışına çıkarak farklı işlevler yüklenmesi yine bu çevrede oluşmaktadır. Bütün bunlara rağmen rol dağılımının temel ilkelerinde büyük değişiklik görülmemektedir. Erkeğin rolü evin geçimini sağlamak üzere çalışmak ve evin dışına taşan ilişkileri yönetmektir. Kadının rolü ise hala ağırlıklı evde herkes için çevreyi yeniden üretmek, evin içinde tüketimin örgütlenmesinden üyeler arasındaki ilişkilerin anenkli olmasına kadar herşeyi düzenlemekten ibaret kalmaktadır. Kuşkusuz aile küçüldüğü oranda eşlerin veya erkek çocukların da kadının geleneksel rollerine katıldığı görülebilmektedir; ancak bunlar henüz marjinal örneklerdir.

Çocuğun aile içi rol ve konumunda da temel bir değişikliğin henüz gerçekleşmediğini söyleyebiliriz. Çağdaş toplumlar da aile kendisini, çocuğuna evrensel değerleri aktararak iyi bir insan yetiştirmekle yükümlü görmektedir. Oysa geleceğe yönelik toplumsal güvenlik gereksinmesinin önemini korumaya devam

etmesi nedeniyle, Türk ailesinde çocuktan beklenti geleni sü-regelmektedir. Bir çocuk isteme nedenini "yaşlılıkta güvenilecek birinin varlığı" olarak ifade edenlerin oranı ABD ve Federal Almanya'da %7,8 dolaylarında iken bu oran Türkiye'de hem erkekler hem de kadınlar arasında %77'ye yükselmektedir(Kıray, 1984; 69). Türkiye'de çocuklarına sınıf atlama mücadelesi içinde olan kent soylu orta sınıf ailesi, gerçekte bu yolla bir yandan ailesinin ilavesi ve pekiştirilmesi için yeni bir meşruiyet kaynağı yaratırken, diğer yandan da kendi imgesel veya gerçek sınıfsal yükselişinin beklentisi içinde görülmektedir.

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

II.I.TARİHSEL AÇIDAN AİLE

Ailenin meydana gelişinde ve şekillenmesi konusunda bir çok araştırma yapılması ve bu konuyla ilgili olarak pek çok görüşler ileri sürülmüştür. Fakat ileri sürülen bu görüşlerin bazı tutarsız yönleri bulunmaktadır. Bu yüzden bu görüşlerin ailenin menşei hakkında kesin yargılara ulaştıkları söylenemez.

Ailenin menşei hakkındaki görüşler üç kategoride ifade edilebilir.

- a. Ailenin kaynağını cinsel içgüdü ile açıklayanlar,
- b. Ailenin kaynağını mutlak cinsi serbestiyle açıklayanlar,
- c. Ailenin bir tekamül (evrim) sonucunda meydana geldiğini savunanlar.

a. Ailenin menşei cinsel içgüdü ile açıklamaya çalışanların başında H.Bluer ve T.Wester gelmektedir. H.Bluer, "Aşkın Toplumlar üzerindeki Etkisi" adlı eserinde insanları birbirine yaklaştıran, birlikte yaşamalarını sağlayan unsurun ne ekonomik zorluklar ne de korunma ihtiyacı olduğunu belirterek, insanları birbirine yaklaştıran tek gücün cinsellik veya libidomun özel bir biçim olan erkeğin kadına olan eğilimi olduğunu açıklamıştır. Ona göre "Erkek ile dişi arasındaki libido ilişkileri ancak aile gibi küçük birlikler meydana getirebilir.

b. Ailenin kaynağını ve şekillenmesini bazı Sosyolog ve Antropologlar mutlak cinsi serbestlik ile açıklamaya çalışmışlardır. Bu görüşe göre bazı ilkel gruplarda grubun bütün erkekleri ile kadınları arasında cinsel ilişki serbesttir. Cinsel ilişkiler herhangi bir düzene sokulmamış ve Aile kavramı oluşmamıştır.

Mutlak cinsi serbestliği savunanlara göre insanlığın başlangıcında mülkiyetin ve otoritenin farklılaşmadığını insanların "Soru" halinde yaşadığını toplumsal normların bulunmadığını böylece de ailenin oluşmadığı savunulmaktadır. Bu görüşe göre "aile ancak bazı erkeklerin bazı kadınlar üzerinde hak tesis etmeleri ve soru halindeki grubun içindeki mülkiyet ve kudret farklılaşmasının gelişimi sonucunda meydana gelmiştir. Bu durumda aile bir başlangıç değil bir gelişim mahsl sayılmalıdır(Freyer 1967;221).

Ailenin menşei hakkındaki bu tez günümüzde geçerliliğini ytirmiştir. Günümüz Antropologları yaptıkları araştırma verilerinin işığında bugün cinsi serbestliğin sadece bir varsayım olduğu görüşündedirler(Gökçe; 119).

c. Ailenin oluşumu ve Şekillerinin bazı Sosyoloğ ve Antropologlar, "Tekaml" nazariyesi ile açıklamaya çalışmışlardır. Bu görüşü savunanların başında Antropolog Levis Henry Morgan gelir. Morgan'a göre toplumlar yabanilik, barbarlık dönemlerinden geçerek uygarlık aşamasına ulaşmışlardır. Aile kurumunda aynı Şekilde bu aşamalara uygun olarak meydana gelmiştir. Morgan'a göre Ailenin oluşumundaki "tekamül" de beş aşama mevcuttur. Bunlar,

i. Kan yakınları arasında evlenmeye dayanan aile; Bu tip ailede "kardeşler arasında cinsel ilişki serbest fakat ana ile erkek ocuk baba ile kız ocuk arasındaki ilişki yasaktır(Gökçe; 119).

ii. Punalvan aile; bu aşamada kardeşler arasındaki ilişki yasaklanmıştır. Kız kardeşler kendi erkek kardeşleri dışından ayrı erkekle ilişki kurabilmektedir. Böylece erkek belirli sayıda kadınla ortak evlilik hayatı smmektedir(Gökçe, 53-54). Kan yakınları arasındaki evlenmeye dayanan aile ve Punalvan

ailesi toplumların yabanilik dönemine ait olan aile biçimidir.

iii. Synd Yasman ailesi; Bu aile, "Bir erkekle bir kadının evlilik biçiminde birleşmesinden fakat birlikte aynı evde oturmalarını öngörmeyen bir evlilik ilişkisine girmelerinden oluşan aile biçimidir. Bu aile tek eşli ailenin başlangıcını oluşturmaktadır(Morgan, 1986; 156).

IVi. Ataerkil aile, Bu aile tipinde mutlak ve tekelci yetki babaya aittir. "Aynı bir evin içinde karı ile beraber müstefrislerin de oturabildiği, bazen bir oğulun karısı ile birlikte aileye dahil bulunduğu görülmektedir. Bu tip ailede kadın nadiren genel hayata karışabilmektedir(Türkdoğan, 1982;222).

Vi. Tekeşli aile; Bu aile tek bir erkeğin tek bir kadınla evlenmesi ve her ikisinin aynı bir evde kendi başlarına oturmalarına dayanmaktadır. Bu tip ailede babaları kesinlikle bilinen çocuklar yetiştirilmekte ve otorite erkeğe dayanmaktadır.

Ailenin şekillerinin konusunda ileri sürülen iki görüş daha vardır. Bunlardan birincisi Darwin'in kuramıdır ve Westermach tarafından desteklenmiştir. Bu kuram esas itibariyle tek eşli evliliğe duyulan istek şeklinde ifade edilebilir. İkinci kuram ise "Matriarkal sistem" e duyulan istektir.

a. Tek eşli evliliğe duyulan istek; Erkeğin sahip olma ve kıskançlık duygularını dominant bir etken olarak tanıması sonucunda beliren tekelcilik görüşü tek eşle evliliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak burada bir kuramın diğer ihtimalleri kendi dışında bıraktığı sürece de yetersiz olduğu belirtilmelidir.

b. Matri arkal sisteme duyulan istek; Brigfault Westermach'ın tek evliliğe duyulan istek kuramını eleştirerek ilkel topluluklarda ana hukukunun hakim olduğu (Matriarcal) ve akrabalık

ilişkisinin anadan geldiği (matrilireal) sistemlerin varoluş sebeplerini açıklamaktadır. İlkel topluluklarda kıskançlık, hassasiyet ve aşkın bulunmadığını hatta bu gün içinde yaşadığımız devrin sex karakteristiklerinin onlarda tamamen aksi olduğunu göstermektedir. Örneğin nazlanma, takdir gibi tutumların ilkelerde farklı şekillerde değerlendirildikleri ve özerklikle bu tip ilgilerin sosyal gelişmeyle yakından ilgili olduğunu belirtmektedir(Gökçe, 54).

Briffault ailenin ilk şekillerinin ana hakimiyeti ile başladığını ileri sürüyor. Kadın anne olarak çocuğunun her türlü ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Zirai değişme ve gelişme sonucu ekonomik unsurlar ana hakimiyetinin yerini baba hakimiyetinin(patriarcal sistem) olmasına sebebeyat vermektedir.

Ailenin şekillenmesinde her ne kadar anneye duyulan ihtiyacın önemi açıkca da ilk kuramda ileri sürülen itiraz burada da geçerlidir. Diğer intimaller düşünülmediği ve ihmal edildiği sürece üzerlerinde tartışılabilir. Örneğin bazı ilkel gruplarda(Avusturakya yerlileri ve Filipinli Negrolar) ailenin baba tarafından şekillendiği ve akrabalık ilişkilerinin babadan (patriarcal) geldiği görülmektedir. Buna karşılık oldukça gelişmiş topluluklarda Amerikan(Iraquois) ailenin ana etrafında geliştiği görülmektedir.

Yukarda verilen örnekler ailenin gelişiminde toplumların aynı oluşumlardan geçmediğini ve şekillenmesinde çeşitli etkenlerin rol oynadığını göstermektedir.

II.1 I.Sanayi Devrimi Öncesinde Aile

Yapılan araştırmalar, çoğu kez sanılanın ailesine, bütün çağda toplumlarda en yaygın aile tipi olan çekirdek ailenin yani ana baba ve çocuklardan oluşan aile tipinin ekonomik evrimin

ve özellikle sanayileşmenin bir sonucu olmadığını göstermiştir. Aile, basitten karmaşığa ve karmaşıktan basite doğru doğrusal bir evrim göstermemiştir. Nitekim, en ilkel toplum türü olan avcı ve toplayıcı toplumlarda da, çekirdek aile tipinin egemen olduğu anlaşılmış bulunmaktadır. Ancak daha sonraki toplum türlerinde, insanların hayvanları evcilleştirerek ve tarımı geliştirerek yerleşik düzene geçmeleri, çok sayıda insanın ortak bir çalışma düzeni içerisinde faaliyet göstermesini gerektirmiş, böylece geniş aile tipi doğmuştur. Sanayi devrimi öncesi Avrupa'nda, geniş ve çekirdek aile tipi eşit ağırlıkta bulunuyordu.

II.1.1.1 Sanayi Toplumunda Aile

Bütün çağdaş toplumlarda en yaygın aile tipi olan çekirdek aile, biraz önce de değindiğimiz gibi ekonomik evrimi ve özellikle sanayileşmenin sonucu değildir. Sanayileşmenin ve kentleşmenin işlevi, yalnızca ağırlığı çekirdek aile yönünde belirginleştirmek olmuştur. Başka bir deyişle, çekirdek aile nicelik olarak belli bir artış göstermiştir. Sanayi devrimi ile birlikte üretim işlevini yitiren aile, üyelerine manevi destek sağlama ve geçim çevresinde alınan dayanışmayı pekiştirme işlevini üstlenmiş ama artık bir üretim biçimi olmaktan çıkmıştır. Ancak ailenin bu özelliğini yitirmesi büyük ölçüde kapitalist ekonomisinin gelişme düzeyine bağlıdır. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki aile kurumu, biyolojik ve toplumsal yeniden üretimin temel birimi olma özelliğini koruya gelmiştir.

Sanayi devrimine paralel olarak ortaya çıkan bazı toplumsal gelişmeler ailenin değişme dinamikleri olmuştur.

- Kentlerde odaklaşan sanayinin kırdan kente göçü doğurması
- Emeğin ücreti hale gelmesi
- Çalışan kadın sayısının artması
- Kadın haklarında kaydedilen gelişmeler
- Bireyi çözüm ve eğilimlerin güçlenmesi,

bu gelişmeler arasında başlıcaları olarak ortaya çıkmaktadır (Tolan, 1992; 495).

Bu olgular 20.yy. boyunca aile yaşamını etkileyen çeşitli biçimlerde değişmelere yol açmıştır. Örneğin birinci ve ikinci Dünya Savaşları sırasında, erkeklerden boşalan işyerlerini kadınların doldurmasıyla, çalınan kadın sayısında büyük bir artış olmuştur. Bu arada çocuk ve yaşlıların bakımını üstlenen kurumlar ortaya çıkması, doğurganlık oranında ise bir azalma görülmüştür. Ayrıca II.Dünya savaşından sonra büyük kayıplar veren devletler, nüfus artırmak amacıyla aileyi özendirici ekonomik, sosyal ve hukuksal önlemler almışlardır. Buna karşılık, aile kurumu, özellikle 1960'lı yıllardan başlayarak gelişen cinsel özgürlük taleplerine ve feminist hareketlere paralel olarak, önemli bir sansintiye uğramıştır.

II.1.III Sanayi Ötesi Toplumlarda Yeni Aile Biçimlerine Yöneliş,

Sanayi ötesi toplumlarda 70'li yılların başından itibaren yasal evlenme sayılarında bir dönüş olmuş (Fransa'da 1972'de 416.000, 1983'de 300.000; 1987'de 266.000 evlilik) birlikte yaşadığı saptanmıştır. Bu her üç çiftten birinin evli olmadığı anlamına gelmektedir. Buna karşılık 1960 sonlarından beri süregelen "avant-garde" davranış biçiminden bıkmış olan gençler, AIDS gibi, şimdilik yegane korunma yolu tek eşlilik olan hastalıkların getirdiği ürküntüden de etkilenerek, özellikle 80'li yılların sonlarına doğru serbest cinsel yaşamdan uzaklaşmaya başlamış görünmektedir. Ancak bu eğilim, yukarıdaki sayısal verilerin de gösterdiği üzere yasal evlilik yoluyla bir aile kurmaya dönüşmeyerek çeşitli birlikteliklerin doğmasını getirmektedir. Bu yeni tip aileden beklenen "günlük yaşamı paylaşan olabildiğince uzun sürmesi istenen, çifti oluşturan kişilerin bireysel refahlarını geliştirmek, başkaları ile iyi ilişkiler

kurmayı öğrenmek ve dinamik olarak topluma katılmak amacıyla olduğu, çocukların sorumluluğunu üstlenen bir veya birkaç erişkini bir araya getiren özel ve mahrem, ama ortak çevreye de açık yaşam birliği olmasıdır.

Geleneksel aile yapısına alternatif arayışlar bununla da sınırlı kalmamaktadır. Evlenmeden birarada yaşayan farklı cinsiyetten veya eşcinsel çiftlerin yanısıra, ayrı yaşayarak sürdürülen orta ve uzun vadeli ilişkiler, tek ebeveynli aileler, işlerinden ötürü ayrı oturan evliler ve "önüllü bekarlık" eğilimleri de bu yönelimler arasında yer almaktadır.

II. 2 . AİLENİN GÖREVLERİ

Sosyal bir kurum olarak ailenin görevlerini şöyle sıralayabiliriz;

- a. Yeniden üretim ve cinsel devre düzenlemesi
- b. Sosyal yeri tayin etme ve statü kurma.
- c. Zayıf, yaşlı ve çocukların korunması ve yardım
- d. Çocukların sosyalleşmesi
- e. Ekonomik güvenlik sağlama.

Bu görevlerin yerine getirilmesi kuşkusuz toplumdaki topluma değişir. Yukarıdaki görevlere ek olarak eğitim görevi, sosyalleşme dışında ayrı bir madde olarak da düşünülebilir.

Yukarıdaki bilgilere göre, ailenin biyolojik anlamda neslin devamının sağlama ve toplumsal anlamda toplumun kültürünün yeni nesillere aktarılması ve devamını sağlama gibi önemli görevleri olduğu kolayca anlaşılır.

Küçük ailenin görevleri ise şöyle sıralanabilir;

1. Ailenin devamının sağlanması ve varlığının korunması biyolojik fonksiyonları gerçekleştirilmektedir. Bu görev hiç bir kuruma devredilemez.

2. Sosyalleşme süreci, çocuğun ilk ilişkilerini yaşadığı aile içinde başlar. Çocuğun yaşayacağı toplumun davranış kalıpları, değerleri, tutumları, inançları önce ailede öğrenilir, daha sonra aile dışındaki birimlerde bu öğrenme devam eder. Bu süreçte ailenin yerini tutacak herhangi bir birim yoktur.

3. Aile üyelerinin birbirlerine karşı hissen bağlı olmaları, çocuktan sevmek, takdir etmek, edilmek, kendini emniyette hissetmek gibi duyguların yerleşmesini sağlamaktadır. Bu duygular yetişkinlik yıllarında bireye yardımcı olur. Bu duyguların aile dışında herhangi bir birim tarafından verilmesi zordur.

Bu açıklamalara göre ailenin varlığını sürdürmesi toplum yaşamı için gerekli ve zorunlu olmaktadır. Ancak kabul edilmesi gereken bir gerçek vardırki, ailenin görevlerinde, ailenin yapısı ile birlikte değişme olmuştur, ailenin görevleri azalmıştır. Aile birçok görevini kurumlara devretmiştir. Buna karşın biyolojik, sosyalleşme ve sevgi görevleri aile dışındaki kurumlar tarafından sağlanamamaktadır. Bu görevler günümüzde çekirdek veya küçük ailenin görevleri olarak anılmaktadır(Kocacık, 1986; 10).

Birsen Gökçe Sosyal Bilimler dergisinde geleneksel ailenin görevlerini sekiz ana grupta ele almıştır.

1. Biyolojik görev; Bu görevle ailenin varlığı korunmakta, neslin devamı sağlanmaktadır.

2. Ekonomik görev üyelerinin ihtiyaçlarını aile içinde karşılamaya çalışır. Ekonomik işbölümü vardır. Gelir aile reisi içinde toplanır ve harcamada yine aynı şekilde aile reisi tarafından yani tek elden yapılır.

3. Koruyuculuk Görevi; Eski aile üyelerinin korumakla görevlidir. Ekonomik yönden koruyuculuk konusu ikinci görevde açıkça belirtildiğine göre buradaki koruyuculuk özellikle dıştan gelebilecek her türlü maddi ve manevi zararlara karşı kişinin korunmasıdır. Kısaca bu görevle aile üyelerinin güvenliği sağlanır.

4. Psikolojik görev; Aile üyelerinin birbirlerine karşı duygusal birbağ geliştirmelerini sağlar. Gerek eşler gerekse çocuklar ve gerekse ailedeki diğer üyeler arasında sevgi bağının kurulması ve güven hissinin oluşumu aynı zamanda ailenin diğer görevlerinin gerçekleşmesinde de bir temel unsur olmaktadır.

5. Eğitim görevi; Eğitim ve öğretim tamamen ailenin sorumluluğundadır. Her türlü eğitim aile içinde verilir. Belirli bir meslek dalı için (çoğunlukla bu aile üyelerinin uğraş alanıdır) gerekli hazırlık ve eğitim aile içinde yapılarak çocuk o alanda yetiştirilir.

6. Dini görevi; Üyelerine dini bilgileri vermekle, dini eğitimini sağlamakla beraber aynı zamanda dini bir kurum görevini yüklenerek üyelerinin ibadet ve dinsel pratiklerini organize eder.

7. Boş Zamanını Değerlendirme Görevi; Üyelerini eğlendirme görevi de büyük ailenin sorumluluğundadır.

8. Prestij Sağlama Görevi; Bu görev prestij konusuyla (Status functions) sınırlandırılmaktadır. Üyelerin toplum içindeki statüleri aileleri tarafından belirlenir. Sosyalleşme sürecinden de prestij sağlama göreviyle bir arada düşünülmesi gerekir. Çocuk bir taraftan kişiliği gelişirken diğer taraftan kişiliği içinde yaşayacağı toplumun kurallarını, inançlarını, değerlerini kişilerin davranış ve tutumların da aile içinde öğrenecektir.

II.3. AİLE TIPLERİ

İlkçağın en eski topluluklarından günümüzün sanayileşmiş toplumlarına kadar uzanan tüm toplumlarda aile çoğu zaman toplumun temel bir grubu olarak nitelendirilmiştir. Aile sosyal müessese bazen otorite, çevre akrabalık ve mülkiyet ilişkilerine, bazen nane hakkı sayısına göre gerçekleşen bir sosyal yapı olmuştur (Merton, 1990; 7-8).

Aile biçimleri konusunda farklı ele alışırlar bulunmakla birlikte, toplumların farklı gelişim aşamalarında farklı yapısal özellik gösteren aile, genellikle geniş ve çekirdek aile

olmak üzere iki biçimde ele alınmaktadır. Aile biçimlerinin içinde buldukları toplum tipine uygun olduğu temel kurumlardan ailenin toplumsal yapısının temel özelliğini yansıttığı, belirli işlevleri yerine getirdiği yapısal fonksiyonel yaklaşımla temel görüşüdür(Timur, 1972; 5).

Aile tipinin şekillenmesinde etkili olan faktörleri başlıca dört grupta toplayabilir;

1. Hane Sayısı
2. Otorite
3. Evlilik biçimi
4. İkemetgah(yerleşim esasına)

II.3.1.Hane Sayısı Ölçütüne göre aile sınıflaması; bir hanede yaşayan hane halkı esas alındığında bir aile düzeni parçalanmış aile, tamamlanmamış aile büyük ve küçük aile, esasına göre kurulabilir.

II.3.1.a. Büyük Aile; Toplumbilim terimleri sözlüğünde, ataerkil aile olarak " ... Erk ve yetkinin baba da ya da erkek başka da toplandığı, kadın ve çocukların ise astlık durumunda bulunduğu aile biçimi... şeklinde Ozankaya ifade eder(Ozankaya,1986; 7).

İkiden fazla kuşağın aile içine dahil olması ile meydana gelir. Üç neslin aynı çatı altında birlikte yaşamamasından veya aynı aile içiresinde birleştirilmesinden meydana gelen bir aile düzenidir. Geniş aile düzenini diğer aile tiplerinden ayıran bazı kriterler vardır. Bu kriterler şöyle sıralanır.

1. Geniş ailede akrabalık çizgisi baba soyunu takip eder. İki ya da daha çok çekirdek aile birimlerini aynı konut içinde barındırması ve bunların hepsinin baba evinde yerleşmiş olması geleneksel geniş ailenin başlıca öğlerini oluşturmaktadır .

2. Geçiş ailede mülkiyet ortaklığı vardır. Üyelerin

ihtiyaçları aile içinden karşılanmaya çalışılmaktadır. Tasarruf hakkı aile reisindedir.

3. Geniş ailede yaş ve cinsiyete göre verilerin statüler ve roller bulunur. Özellikle erkekler dış işlerle ilgilenirken kadınlarda eviçi işlerde uğraşmaktadırlar.

4. Geniş ailede otoriter olan ailenin en yaşlı erkegidir. Yaşlı birey aileyi sevk ve idare etme sorumluluğunu taşır. Geniş aile kuvvetli zümre karakteri gösterir. Birinci derecede aile önemli olup, kişiler ikinci planda kalmaktadır.

Geniş aile kavramı, çeşitli kuşakların birlikte oturma ve ortak mülkiyet özelliği taşır(Ninkoff, 1960; 116).

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi geniş aile çeşitli kuşakların birarada yaşadığı, aynı evde oturup ortak bir gelire sahip oldukça kalabalık aile biçimidir.

Geniş aile büyük çapta ataerkil otoriteye ve baba soyuna dayalıdır. Bu tür aile yaşantısının temel olduğu kültürlerde evlenme yaşı küçüktür ve eş aile tarafından seçilir(Bilen, 1983; 16).

Ataerkil geniş ailede baba oğulları üzerinde, kocasıda karısı üzerinde büyük güce sahiptir. İlişkiler eşitlikçi değildir. Ana baba denetimini kolaylaştırıcı biçimde yeni evli çift çoğu kez ana-cabalarıyla birlikte oturur(Timur, 1982; 97).

Timur geniş aileyi, birleşik aile, ataerkil geniş aile ve kök aile olmak üzere üç kısımda ele alır.

Bunlardan birleşik aile daha çok Hindistan da görülmektedir. Ailenin erkek üyelerinin aile mülkünde ortaklaşa hak sahibi olduğu ve mülkün bölünmediği oir aile biçimidir.

Ataerkil geniş ailenin tüm evli oğul-gelin ve torunları kapsadığı görülmektedir. Baba-oğul bağı bu aileyi sürdüren

ilişki türü olup, ailenin mirası genellikle oğullar arasında eşit olarak paylaşılırken, kız çocuklara pek bırakılmadığı ve bu aile biçimine Balkanlar da ve Çin'de görüldüğü belirtilmektedir.

Kök ailede ise baba yerini alarak oğul bağı biçimini sürdüren ilişki türüdür. Kök ailenin 19. yy. Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya'da görüldüğü de belirtilmektedir.

II.3.1.b. Küçük Aile; Karı koca ve eğlenmemiş çocuklardan oluşan aile tipidir. Modern toplumların ideal aile tipi çekirdek aile, küçük aile, şehir ailesi, dar aile, modern aile, çağdaş aile, de denilmektedir.

Küçük çekirdek ailenin başlıca özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

a. Aileyi oluşturan bireyler yardım için akrabalarına güvenemez. Onlardan yardım beklemez.

b. Aile fertleri akrabalarında bağımsız bir biçimde hareket serbestliğine sahiptir.

c. Küçük aile oturacağı konutu kendi özgür iradesine göre seçebilme hakkına sahiptir.

d. Eşlerin seçiminde taraflar kendi görüşleri doğrultusunda hareket edebilirler.

Çağdaş sanayi-kent toplumunun ailesi çekirdek ailedir. Çekirdek aile karı-koca ve evli olmayan çocuklardan oluşan en küçük toplum birimidir.

Çekirdek ailede, eşlerin kendi ana babalarıyla yakın ilişki içinde bulunmalarına karşın, bağımsız bir geliri ve gideri vardır. Eş seçimi eşlerin kendi kararlarına göre yapılır. Evlenme yaşı eşlerin kendi kendilerini geçindirebilecek ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilecek yaşta olmalarıyla sınırlıdır(Timur, 1972; 7).

Modern çekirdek ailede otorite karı-koca arasında ortaklaşadır. Kadın ve erkeğin çalışması bu sonucu ortaya çıkarmıştır. (Türkdoğan, 1977; 227).

Küçük aile, özellikle büyük modern şehir hayatının şartlarından ötürü normal tipi temsil etmektedir. Bununla beraber küçük aile tipinin örneklerine bu devirde ve her kültür kademesinde rastlamak mümkündür(Freyer,1967; 220).

Küçük çekirdek ailenin doğuşu sosyoloji kuramı tarafından kentsel işlevsel yaklaşım, kentsel-sınai bu tür ile küçük çekirdek aile arasında karşılıklı işlevsel bağımlılık ve belirtilmiş nedensellik olduğunu varsayar(Timur, 1982; 99).

Toplumsal değişme sanayileşme ve kentleşme süreçleri sonucunda zamanla geniş ailenin yerini bağımsız çekirdek aile alacaktır.

II.3.1.c. Parçalanmış Aile; Parçalanmış aile çekirdek ailenin üyelerinin birinin ya da her ikisinin ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle olmadığı ailedir(Yauvger,1987; 150).

II.3.1.d. Tamamlanmamış Aile; Tamamlanmamış aile, çekirdek ailenin hiçbir zaman kurulmamış halidir. Başka bir deyişle tamamlanmamış aile genellikle gayrimeşru çocuklarla annelerinden meydana gelir(Pollak, 1964; 321).

II.3.2. Otorite Ölçütüne Göre Aile ;

Otoritenin erkek ya da kadın tarafından kullanılmasının sonucu olarak ortaya çıkan aile biçimidir. Bunlar baba ailesi (patrilocal) ve ana ailesi(matrilokal)dır.(Merton, 1990; 14).

II.3.2A.Ana Ailesi; Ana ailesi klanına göre daha küçük bir kuruluştur ve köklerini ondan alır. O klanın fertleri bu klanın fertleriyle evlendikleri zaman çocuklar ana klanına bağlı kalırlar, ana klanının kutsallıklarına girerler. Üzerlerinde babalarının

değil, fakat onun yerine duygularının yani ana klanındaki erkeklerin otoritesi vardır(Aile Yazıları 1, 28).

Avcılık ve toplayıcılık ile geçinme zorunluluğu bulunduğu dönem ve yerlerde, kadının iş payı geçinmeyi sağlamada daha önemlidir. Erkek çoğunlukla uzaklarda avcılık yapmakta, kadın ise bir yandan çocukların bakımını yaparken bir yandan da bitki toplayıcılığı yaparak geçimini sağlamaktadır(Ozankaya, 1982; 260).

Bu ailede evlenme biçimi exzogami'dir. Burada grubun içinden değil grubun dışından ve seçme olanağı tanınır.

Dıştan evlenme düzeyi insanların kendi aileleri yaş grupları dışından evlenmelerini öngörmekle bir toplumun çeşitli grupları ara haberleşme ve işbirliği olanaklarını artırmakta ve böylece bazı çatışmalara ve farklı işlem yapmaları azaltmış olmaktadır(Gökçe, 1978;9).

Anaerkil aile yapısı içinde bireylerin soyu anayla belirleniyordu. Baba otoritesi yoktur, annenin kız ve erkek kardeşleri, bunların çocukları hepsi bir evde oturur. Evin reisi kadının büyük erkek kardeşidir, ancak otorite kadında toplanmıştır(Özkalp, 1987; 67).

3.2.A. Baba Ailesi; Bu aile modelinde ana baba beraber oturur. Bu aile tipini oaba ailesi, bölünmez asaba ve ataerkil aile olmak üzere üç başlık altında alabiliriz.

3.2.B. Bölünmez Asaba; Bölünmez asaba ailesi de yerleşik topluluklarda görülür. Baba tarafı akraba olarak tatınır. Toteş bağı yerini kan bağına bırakmıştır. Böylece bölünmez asabada erkek tarafından akrabaları ile dışardan alınan gelinler bulunur. Baba ve anaların çocukları üzerinde özel hakları yoktur. Miras bölünmez, Ailenin reisi en yaşlı babadır. Kadın reisi de en yaşlı annedir. Aile sorumluluğu erkek ve kadın reislere aittir.

Reislik işlerin rahat yürütülmesi için gereklidir.

Bu aile tipinde baba tarafından akrabalarla evlenme yasası vardır. Mal ve kan bağı nedeniyle kan davası önem kazanır. 3.2.c. Baba Ailesi; Bu aile tipinde ana baba beraber oturur. Kadının belli bir statüsü vardır. Çocuklar üzerinde anne ve babanın eşti hakları vardır. Akrabalık böylece hem ana hem de baba tarafından gelmektedir. Ana ailesi o miras sadece ana tarafından olduğu halde baba ailesinde her iki taraftan da miras hak olmaktadır.

Baba ailesinde en yaşlı erkek aileye hakimdir. Aile içerisinde ailenin nerede yaşayacağı, aile üyelerinin nasıl gelir elde edeceği ve çocuklara kimlerin bakacağı konusunda nihai kararlar vermektedir(Merter; 1990; 15).

3.2.D. Ataerkil Aile; Bu aile tipi ilkin eski Romada ortaya çıkmıştır. Bu ailede sonsuz ve mutlak baba otoritesi hakimdir. Aile ocak denilen bir evde oturur. Baba ve aile üyeleri babanın atasının dinine bağlıdırlar.

Baba, otoritesini dinden almaktadır ve atalarının kurmuş olduğu bu ocağı ve dini gelenekleri devam ettirmekle görevlidir. Babasından gördüğü dini törenleri düzenler, inançlara göre her evde yakılmış olan ateşin devamı sağlanır. Ataerkil ailenin birinci görevi, bu ateşi sürdürecektir bir erkek çocuğa sahip olmaktır.

Baba ailenin bütün mallarına sahiptir. Mülk bölünmez ve onları dilediği gibi kullanır. Aynı durum karısı ve çocukları içinde geçerlidir. İsterse satar, dilendirir, öldürür vb. gibi. Aile içinde adaleti uygulamak da babanın görevlerinden-
dir.

Dewlet otoritesinin yok denecek kadar az ya da zayıf olduğu zamanlarda erkek otoritesi bu kadar kuvvetle kendisini hissettirmiştir.

II.3.3.Evlilik Biçimine Göre Aile ;

Aileyi oluşturan eşlerin herbirinin birden fazla eş edinmeleri sonucunda oluşan aileleri bu kategori de ele almak mümkündür.

Evlenme biçimleri, iki ayrı grupta iki ayrı ölçüte göre incelenir. Birinci ölçüt çevredir. Burada grup içi (Endogamy) ve grup dışı (exogamy) olmak üzere iki farklı uygulama söz konusudur.

3.3.1. Grup İçi Evlenme; (Endogamy)Evlenecek veya evlendirilecek kişiye eş, kendi grubu içinde seçilir. Endogamy kuralına göre bu uygulama belirli gruplar içinde yapılmaktadır. Örneğin; akrabalık, sosyal sınıf, din, kast ve millet gibi, bu evlilik biçimiyle grubun düzeninin, prestijinin ve statüsünün korunduğu inancı yaygındır.

Eşin mensup olunan çeşitli gruplar içinden seçilmesi birincil ilişkilerin doğal bir sonucudur.

İçten evlenmenin bir önemli görevi de evlenmeler yoluyla iki aile arasında kurulmuş bulunan bağları güçlendirmek ve sürekli kılmaktır.

3.3.2. Grup Dışı Evlenme(Exogamy); Birinci kuralın tam karşıtı olarak kişiye grubun içinden değil grubun dışından eş seçme olanağı tanır. Bu durum en basit şeklinde gruplar arasındaki eş alıp verme sistemiyle açıklanabilir.

Dıştan evlenme düzeni insanların kendi aileleri ya da grupları dışında evlenmelerini öngörmekle bir toplumun çeşitli

grupları arasındaki haberleşme ve işbirliği olanaklarını artırmakta ve böylece bazı çatışmaları ve farklı işlem yapmaları azaltmış olmaktadır.

"Grup içi" ve "Grup dışı" kavramları doğrudan doğruya her toplumun kendi bünyesine göre ortaya çıkan görelî (relative) kavramlardır. Akrabalık derecelerine göre evlilik yasaklamaları da (incest) toplumdan topluma değişiklik göstermektedir.

Örneğin L.H.Morgan'ın kandaş aile ayrımında her kuşak kendi aralarında hem kardeş hem de eş durumundadır. Buradaki evlilik yasaklaması farklı kuşakları arasındadır. Bu cümleden anlaşıldığı gibi ana, baba ve çocuklar arasında evlilik ve cinsel ilişki yasaktır.

Akrabalık gruplarındaki evlilik yasaklamalarının bazı dini gruplar ve sosyal sınıflar içinde de geçerli olduğu görülmektedir. Örneğin bir katolığın yine bir katolikle ya da bir aristokratın bir aristokratla, kast sisteminde de kast mensuplarının kendi grupları içinde evlenme zorunluluğu gibi (Gökçe, 1978; 9-10).

3.4.1. Tek Eşle Evlilik (Monogamy); Bir kadının bir erkekle ve bir erkeğin bir kadınla evlenmesidir. Küçük ailenin meydana geliş nedenleriyle tek evliliğe duyulan istek ve gereksinim nedenleri arasında büyük bir paralellik vardır. Çağdaş yaşam düzeyinin sonucu olarak ortaya çıkan iş bölümü intisaslaşma, uzun süreli öğrenim zorunluluğu gibi durumlar küçük ailenin ve dolayısıyla küçük aileleri yaratacak tek eşle evlilik biçiminin ortaya çıkmasını etkilemektedir.

3.4.2. Çok Eşle Evlilik (Polygamy); Bir kadının veya bir erkeğin birden fazla sayıda eşe sahip olmasıdır. Burada iki ayrı tip görülür;

- a. Çok kadınla evlilik(Polygyny)
- b. Çok erkekle evlilik(Polyandry)

Çok eşle evlilik esas itibariyle iki tip olmakla beraber(Bazı ilkel topluluklarda(Brezilyada görülen son yıllarda özellikle İskandinav ülkelerinde denenen grup evliliklerinden de burada söz edebiliriz.

Çok eşle evlilik tek eşle evliliğe kıyasla toplum içinde daha önemli bir yer kazanmaya sebebiyet vermektedir. Özellikle zengin nüfuslu ailelerde çok kadınla evlenmenin aile prestijinin korunmasını sağladığı inancı hakimdir. Bu noktadan çok kadınla evlenmede rol oynayan iki önemli unsurdan daha bahsedilebilir. Birincisi, evlenen erkeğin kısa sürede çok sayıda çocuğa sahip olması ki; burada nüfus çokluğuyla toplum içinde siyasi nüfus elde edilmesi aile güvenliğinin sağlanması ve tarım ekonomisine insan gücü kazandırılması söz konusudur. Diğerinde toplum içinde erkek sayısının kadın sayısına kıyasla az olmasıdır.

Bu evlilik biçimlerinin dışında kadının ölümü halinde dul kalan erkeğin karısının kardeşiyle evlenmesi, enişte-baldız evliliği (Sorarat) ve erkeğin ölümü halinde dul kadının, kocasının kardeşiyle evlenmesi; kayın birader-yenge evliliğinin tercih(levirat) edildiği topluluklara da rastlanmaktadır.

Ülkemizde her iki evlenme tipi de başlık sorununa çözüm getirdiği için Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde durum modern toplumlardaki akraba grupların tamamen uzaklaşmış küçük aileler için geçerlidir.

Aile Üyelerinin Sorumlulukları vardır.

Aile üyelerinden diğer birliklerde görülmeyen devamlı ve çok sayıda isteklerde bulunur. Kriz zamanlarında insanlar

memleketleri için çalışıp savaşmışlardır. Belirli bir süre sonra kendilerinden beklenen görevi tamamlamışlardır. Ailenin üyelerinden beklediği görev ise yaşam boyu devam etmektedir.

Aile erkeği ve özellikle daha çok kadını kendilerinden çok başkaları için güç görevler yapmağa ve ağır sorumluluklar yüklenmeğe zorlar. Ailenin duygusal bir temele dayanmış olması ve çocuklara karşı yerine getirilmesi gereken görevler aileyi gittikçe artan sorumluluklara götürmektedir.

Aile Sosyal Kurullarla Çevrilidir.

Aile sosyal tabuların ve kanuni yasaların şekillendirdiği bir sosyal düzendir. Evlilik kurumu kesin kurullarla belirlenmiş bir hukuki anlaşmadır. Eşlerin saptanmış olan bu kurulları değiştirmeye hakları olmayıp onlara aynen uymak zorundadırlar. Evlilik kontratının şekli toplumlar arasında farklılık göstermekle beraber, modern toplumlarda ailelerin hemen hepsinde bulunan bir özellik vardır. Tarafların kendi arzularıyla serbestçe katıldığı fakat karşılıklı anlaşma ile dahi kolayca ayrılamadığı ya da kendi kendilerine feshedemediği ender birliklerden biridir. Evlilik hukuki bir bağla başladığı gibi boşanma gibi hukuki bir işlemle de son bulmak zorundadır.

Aile Sürekli ve aynı zamanda geçici bir tabiata sahiptir.

Aile kurum olarak devamlılık ve evrensellik özelliği gösterir. İki kişinin kurdukları bir birlik olarak ise toplumdaki diğer örgütler içinde en geçici ve değişken olanıdır. Aile yaklaşımındaki bu iki görüşün çelişkili bir durum göstermesi ailenin sosyolojik olarak yerinin saptanması konusunda karşılanılan güçlüğü uygulamaya yansıyan bir örneğidir (Gökçe, 1976; 49-51).

Özkalp'de aileyi beş başlık altında ele alır;

-Eş seçimi

-Evlilik Şekli

-Secere(soy) ilişkilerine sahip olmak

-Aile üyeleri tarafından paylaşılan gerek çocukların bakımı gerekse ailenin genel masraflarıyla ilgili ekonomi.

Bu tip evlenmeler hem verilmiş oağlığın boşa gitmesini hem de yeniden başlık verilmesini ve mirasın bölünmesini önlemektedir. Diğer taraftan babasız ya da anasız kalan çocukların yabancı ellerde ezilmesi sorununu ortadan kaldırmaktadır.

Polijinik ailelerde bir koca ve birden fazla eş bulunur. Her eşin ayrı çocuğu olduğu düşünülürse bu aileler nüfus bakımından kalabalık ailelerdir.

Polijindirik aileler genellikle savaş gibi nedenlerden ve ekonomik nedenlerden dolayı erkek nüfusunun az kadın nüfusunun fazla olması sonucunda kurulur(Merter, 1990; 17).

II.3.4. (İkametgah) Yerleşim Esasına Göre Aile Biçimleri ;

Yerleşim yeri ölçütüne göre Türkiye'de birbirinden farklı yapıya ve fonksiyonlara sahip dört aile tipi görülmektedir.

Bunlar;

- a. Kentsel aile tipi
- b. Gecekondu aile tipi
- c. Vasaba ailesi
- d. Töy aile tipi

3.4.A. Kentsel Aile Tipi; Kent ailesi "tarımdan tümden kopmuş işçi Bürokrat ya da küçük ve büyük meslek sahiplerinin oluşturduğu bir aile biçimidir(Ozankaya, 1984; 291). Töy toplumlarında ailenin çalıştığı mekanile ikamet ettiği mekan aynı yerdedir.

Kent ailesinde ise oturulan mekan ile çalışılan mekan birbirinden ayrılmıştır. Ananbaba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan kent- sel ailede baba ailenin tek yetkili kişisidir. Evlenme yaşı erkekler için ortalama 28 kızlar için ise 24'tür. Başlık gelengi ise yok denecek kadar. Azdır. Kent ailesinde aile üyelerinin ekonomik ve toplumsal görevleri yeni bir boyut kazanmıştır. Köy ailesindeki kapalı ekonomik etkinlikler yerini daha rasyonel ekonomik etkinliklere bırakmıştır. Evlenme için eş seçiminde kırsal alanlarda görülen aile köy ailesi-kent ailesine doğru etkisini kaybetmiştir.

3.4.B. Gecekondu Aile; Endüstrileşme ve kentleşme süreci sonunda gerek endüstrileşmenin gerekse kentleşmenin sağladığı çeşitli olanaklar sonucu kırdan kente doğru bir sosyal hareketlilik meydana gelmiştir. Bu sosyal hareketlilik sonucunda, kırsal yerleşme birimlerinden gelen insanlar kentin kenar sınırlarında "gecekondu" adı verilen yerlere yerleşmeye başlamışlardır.

3.4.C. Kasaba Ailesi; Kasabalarımız ve kasabada aile ile ilgili sosyolojik araştırmalar son derece sınırlı bulunmaktadır. Bu konuda yapılmış çalışmaların başında Mübeccel Kıray'ın Zonguldak Ereğlisi-ağır sanayiden önce bir sanil kasabası ile Ali Erkul'un yaptığı bir kasabanın (Kemaliye) sosyal yapısı bulunmaktadır.

3.4.D. Köy Ailesi; Köyde aile ana-baba evlenmemiş ve evlenmiş çocuklar, torunlar ve yakın akrabaların bir çatı altında oturmasıyla meydana gelir.

Bu aile tiplerini ilerdeki konumuz olan Türkiye'de Aile Biçimleri başlığı altında irdedeceğimiz için kısa olarak aldık.

II.4.AİLENİN ÖZELLİKLERİ

Aile birçok yönleriyle diğer sosyal yapılardan farklı kendine özgü bir takım özellikleri bulunan bir sosyal örgüttür.

Toplumsal yapıda fazlasıyla etkilenen baba ya da bir takım değişikler meydana gelmekle beraber onun kendine nas özellikleri bir devamlılık söz konusudur.

Bu özellikleri şu şekilde ifade edebiliriz;

Aile evrenseldir.

a.Aile bütün sosyal şekiller içinde en fazla evrensellik özellikleri göstermektedir. Özellikle çekirdek ailenin evrenselliği, yerine getirdiği vazgeçilmez işlevlere ve bu işlevlerin başka toplumsal gruplarca yerine getirilmesinin olanaksızlığına bağlanabilir.

Aile duygusal bir temele dayanır.

b.Aile kökleri organik bünyemizde olan karmaşık duygularımızla temellendirilmiştir. Bunlar nesli devam ettirme arzusu annelik, arkadaşlık, ebeveynlik duygularıdır. Bu duygular romantik sevgiden ırk gruruna, eşlerin şefkat duygularından ailenin ekonomik güvenliğine kişisel intiraşlardan neslin devamlılığı duygusuna kadar yükselen ve toplumsal ilişkiler sonucu beliren birbirine bağlı ikincil duygularla kuvvetlendirilmektedir.

Aile Sosyal yapıda çekirdek özelliği taşır.

c.İlkel toplumlarda olduğu kadar baba otoritesinin hakim olduğu toplumlarda oile bütün sosyal yapı aile ünitelerinden meydana gelmiştir. Karmaşık modern toplumlarda aile bu özelliğini kaybetmekle beraber yer yer sosyal sınıflar içinde aile birliğinin çekirdeklik özelliğini devam ettirme eğilimi de görülmektedir. Topluluk için verilmiş olan tarifelerden biri de aileler birliğidir. Aslında bu tarif bu günde bazı koşullarda özellikle mahalli topluluklar için geçerli olabilmektedir.

d. Aile şekillendirme özelliğine sahiptir.

Çocuğun kişilik yapısı aile içinde gelişir. Aile üyeleri bireyin hem organik hem de zihni alışkanlıklar kazanmasını sağlar. Bireydeki sosyalleşme olayı aile içinde gerçekleştiğinden ve ailenin çocuk üzerindeki etkileri kişilik gelişmesinin bir parçası olduğundan hayat boyu yetişkine arkadaşlık edecektir.

e. Ailenin kapsamı sınırlıdır;

Aile biyolojik koşullar çerçevesinde sınırlı bir büyüklüğe sahiptir. Şekillenmiş sosyal yapıların en küçüğüdür. Bu

5. AİLE İÇİ İLİŞKİLER

Aile her toplumsal kurum gibi kendine özgü bir sosyal yapıya sahiptir. Kendine özgü statülere, rollere, değerlere, normlara ve değer yargılarına sahiptir. Aile içerisindeki bireylerin statülerini ve buna bağlı olarak rollerini gerçekleştirmede aile içerisindeki bireylerin birbirlerine olan inançları ve beklentileri belirleyici kriterler olmaktadır. Ailede otoritenin elde bulundurulması otorite sahibinin kendisinden beklenene ve elinde bulunan Ekonomik, Eğitim ve Öğretim ve benzerleri kriterlere göre şekillenmektedir. Örneğin geniş ailedeki en yaşlı üyenin otoritesi (Hane reisliği) ekonomik gücü elinde bulundurmasına ve diğer üyelerin ondan beklentilerine bağlıdır. Karı-koca ilişkilerinde görülen niteliklerde yine ailenin biçimine göre şekil almaktadır. Aile içerisinde erkek çocuğun değeri problemi ailenin ondan beklentilerine ve inançlarına göre şekillenmektedir. Aynı şekilde kız çocuğunun değeri problemi de yine ondan beklenene ve inançlara bağlı olarak belirlenir.

I. AİLEDE OTORİTE ÖRÜNTÜSÜ

Türkiye'de gerek kent gerekse gecekondulu köy ve gerekse kasaba ailelerinde otorite aile biçimlerine göre değişmesine karşılık genelde otorite erkeğe aittir. "Geleneksel Türk ailesinde önemli kararların alınmasında gelenek gereği kadınlara fazla söz düşmemektedir. Alınacak kararlar ne olursa olsun son söz erkeğindir. Ailede bir otorite hiyerarşisi vardır. Geniş ailelerde en yaşlı üye ondan sonra sırası ile en büyük oğul ve en yaşlı kadın gelmektedir. Çekirdek ailede ise kadının önemi biraz daha artmaktadır. Çünkü bu tip ailelerde en yaşlı üye kadının kaynanası değil kadının kendisi olmaktadır (Timur, 101).

II. AİLEDE KARI-KOCA İLİŞKİSİ

Aile içerisinde ailenin temel taşları olan karıkocanın

ilişkilerini belirleyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunların başında aile tiplerinin genel karakteri görülmektedir. Örneğin geleneksel ailelerde karı-koca yumuşak ve eşitlikçi görülmektedir. "Çekirdek ailede karı-koca ilişkileri daha eşitlikçidir. Bu tip ailelerde kadınlar karar alma sürecine katılabilmektedir.

Aile tipinin dışında karı-koca ilişkilerini düzenleyen başka bir faktörde kadının çocuk sahibi olmasıdır. Özellikle kırsal kesimde çocuk ve ekonomik bir varlık sosyal güvenliğin teminatı olarak görülmektedir. Kadının özellikle erkek çocuk doğurması sonucu aile içindeki statüsünü yükseltmekte ve değerini yüceltmektedir.

Ekonomik gelirler, eğitim-öğretim seviyesi, hukuki düzenlemeler deginen geleneksel yapı vb. gibi faktörler de karı-koca arasındaki ilişkileri belirleyen etmenlerdendir.

III. AILEDE BABA-OĞUL, ANA-OĞUL İLİŞKİSİ VE ERKEK ÇOCUĞUN DEĞERİ

Aile içerisinde ana ve baba ile oğul arasındaki ilişkiler karı-koca arasındaki ilişkilerde görüldüğü gibi birçok faktörün etkisi söz konusudur.

Baba ve ana ile oğul arasındaki ilişkiler ve erkek çocuğa verilen değer inanılan toplumsal değer yargıları içinde bulunan yerleşim birimi(köy, kasaba, kant) ekonomik rasyonellik, toplumsal beklenti vb. faktörlerce belirlenmektedir.

Özellikle geleneksel Türk ailesinde erkek çocuk neslin devamını sağlayan, sosyal ve ekonomik sorumluluğu atan bir kişi olarak görülmektedir. Bu yüzden ana-babalar erkek çocuklarıyla iyi ilişkiler içinde olmaya ve onları özenle yetiştirmeye gayret sarfederler. "Geleneksel olarak aileler erkek çocuklarının olmasını isterler. Çocukluk çağından sonra baba oğlunun bir iş

edinmesini sağlamayı, ona iş öğretmeyi evlenme çağı geldiği zaman onu evlendirmeyi, gelecekte evin selametini temin edecek şekilde aileyi ona emanet etmeyi her baba arzu etmektedir.

Erkek çocuğa verilen değer onun ebeveynleriyle ilişkisini düzenlemede ve devam ettirmede önemli bir kriterdir. Ne varki erkek çocuğa verilen bu değer köyden kasabaya, kasabadan kente, kentten metropolitan bölgelere doğru gidildikçe değişmektedir. Özellikle büyük kentlerde erkek çocuk gelecek için bir sigorta olamamaktadır. Ebeveynler ise erkek çocuklar arasındaki çatışma tarafların değişik dünya görüşlerine, geleneksel ve eğitimsel gibi çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Erkek çocuğun yaşlılıkta güvence olarak kabul edilmesi düşüncesi ailenin ekonomik mal varlığına bağlı olarak değişmektedir. Aynı şekilde eğitim düzeyinin yükselmesi de erkek çocuğun ailesi için sigorta olmasının gereksizliğine işaret etmektedir. "Eğitim seviyesi arttıkça erkek çocuğun aile bağlarını güçlendirici fonksiyonu artarken, diğer taraftan yaşlılıkta güvence olma fonksiyonu azalmaktadır.

IV. ANA-BABA-KIZ ÇOCUĞU İLİŞKİSİ VE KIZ ÇOCUĞUN DEĞERİ

Kız çocuklarının aile içerisinde ana babalarıyla olan ilişkilerinin niteliği onların değeri sorunuyla yakından ilişkili bulunmaktadır. Bu yüzden de kız çocuğu köyde başka, kasabada ve kentte daha başka öneme sahiptir. Erkek çocuğun değeri ve ebeveynleriyle olan ilişkilerinin belirleyiciliğinde olduğu gibi kız çocuklarının değeri ve ebeveynleriyle olan ilişkilerinde de birçok belirleyici faktör bulunmaktadır.

Kız çocukları köylerde, erkek çocuklara nisbetle aşağı statüde olan kişilerdir. Daima erkek çocuktan sonra gelmektedir.

Kentleşme olgusu, eğitim seviyesinin yükselmesi neticesinde kız çocukların değeri artmaktadır. Hatta köylerde bile

eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte kız-erkek çocuğu arasındaki statü farklılığı azalmış durumdadır. Bugün kentlerde kasabalarda evli kızlarıyla oturmak isteyen babaların oranı %5-10 arasında olduğu halde köylerde %20'ye yükselmektedir. Kentli kadınlar arasında bu oran %10 olduğu halde köylü kadınlar arasında %25'e yükselmektedir.

II.6. TÜRKİYE'DE AİLE VE EVLİLİK BİÇİMLERİ

Eski türklerdeki aile tipleri konusunda çok tartışmalar yapılmıştır. Avrupalı sosyologlardan bir kısmı Guenard'ın "Türkistan'da Türk Ailesi pederşahidir" ifadesinde birleşmişlerdir. Bu görüşün karşısında Z.Gökalp "Hiçbir türk şubesinde Türk Ailesinin pederşahi bir şekil almadığını "Durkheim ise Türklerde pederşahi aile bulunmadığını" ileri sürmüşlerdir.

Z.Gökalp bu konuda eski türklerdeki siyasi hak ve görevlerin kadın ve erkeği kapsadığını gösteren örnekler vermektedir. Devlet otoritesi Hakan ile Hatun da toplamıştı. Bütün resmi kabullerde hakan ve hatun birlikte bulunmuşlardı. Yayınlanan her zaman "Hakan ve Hatun buyuruyorlar ki " diye başlardı. Türk hakanı, Çin imparatoruna mektup yazdığı zaman "gökle yerin taht'a geçirdiği, güneşle ayın koruduğu Türk Hakanı derki;...) diye başlardı. Gök ve güneş hatunun, yer ve ay ise hakanın timsali idi.

İbn-i Batuta seyahatnamesinde "Türk kadınlarına toplum içinde önemli yerler verildiğini, erkeklerle bir arada çalıştıklarını ve yemek yediklerini ve kadınların mertebesinin erkeklerden yüksek olduğunu, Türk sultanlarının hatunlara saygı gösterdiklerini, ilk önce hatunu tutarak taht'a oturttukdan sonra sultanın oturduğunu" anlatmıştır.

Grenard'ın "Türkistan ve Tibet" adlı eserinde de Ziya Gökalp ve İbn-i Batuta'nın görüşlerini doğrulayan örnekler var" Türkistan'da çiftçi bugday ve mısırını elinden çıkarmak istediği vakit karısıyla beraber pazara gider, kadın alışveriş işlerini kontrol eder. Malı kadın isterse ve dilediği fiyata satar. Ayrıca kadınlar yalnız da pazara giderler. Asyanın başka taraflarında olup bitenin tersine olarak nişanlanan gençler

çoğu zaman birbirlerini uzun zamandan beri tanırılar. Bir köyde bir mahallede beraber büyümüşlerdir.

Grenard'ın müslüman olan bu bölgedeki incelemeleri, özellikle kadınların toplum içinde verilen yer ve haklar konusu araştırıcının beklediği bir sonuçtur.

Aslında islamiyetten önce Türklerde Z.Gökalp ve taraftarlarının savunduğu gibi ataerkil(pederşahi) aile yerine, özellikleri belgelerle saptanan baba ailesi vardır. Z.Gökalp özellikle islam dininin, Bizans ve İran uygarlıklarının en etkin olduğu yerlerde ve ataerkil tip özelliklerini fazlasıyla gösteren aile biçimlerindeki kadının statü hak ve sorumluluklarıyla islamlıktan önce çeşitli Türk boylarındaki kadının durumunu karşılaştırdığında çok farklı bir sonuç almıştır. Kadına verilen siyasi ve toplumsal sorumluluğu yanında, aile içinde mukaddes sayılan ocanın sadece baba boyuna ait sayılmamasıda İslamlıktan önceki Türklerde ailenin baba ailesi özelliklerine göre biçimlendiği görüşünü kuvvetlendirmektedir.

Ataerkil ailenin toplumların evrimine paralel olarak baba ailesine dönüşmesi fikri aynı zamanda ataerkil ailenin oluşumunu etkileyen üç büyük toplumsal neden de meydana gelen değişmelerle de açıklanabilir.

1. Büyük dinlerin ortaya çıkması ataerkil ailenin en kuvvetli dayanağını sarsmıştır. Evrensel tanrı düşüncesi atalara tapmak fikrini çürüterek kaynağını dinden alan sınırsız baba otoritesinin zayıflamasına yol açmıştır. Bu arada büyük dinler baba otoritesine önem vermekle beraber kadına ve çocuklara da birtakım haklar tanımıştır.

2. İş bölümü sonucu açık pazarların kurulması, kapalı ev ekonomisinin zayıflamasını ve ailenin intiyaçlarının bir kısmını dışarda temin etmek olanasını sağlamıştır.

3. Devletin büyümesi ve otoritesinin ortaya çıkması görevlerinin belirgin bir hale gelmesi babanın görevlerini kısıtlamıştır. Böylece ataerkil ailenin yerini baba ailesi almış ve baba ailesinde meydana gelen birtakım değişikliklerde modern ailenin oluşumunu etkilemiştir.

Ataerkil aile — Baba Soyu Ailesi — Modern Aile

İslamiyetin ortaya çıkışı her konuda olduğu gibi aile biçimlerini ve evlilik kurumlarını da yakından etkilemiştir. Yukardaki şemaya göre baba soyu ailesindeki bir takım değişmelerin Türk ailesine modern aile tipine götürmesi beklenirken İslamiyetle birlikte eski Arap aile şekillerinin ve Yunanistan'daki ataerkil ailenin etkileri görülmeye başlamıştır. Türk medeni Kanunu'nda belirtilen aile şekline gelinceye kadar eski baba ailesi ile ataerkil aile özelliklerinin karışımından ortaya çıkan bir aile tipiyle karşılaşılmaktadır. Böylece değişik kültür unsurlarının Türk ailesine etkilediği görülmektedir. Örneğin; Araplardaki çok taraflı akrabalık ilişkileri, birden fazla kadınla evlenme adeti, Yunanlılardaki kölelik cariye gibi şekiller ve miras meselesinde kadınların daima ikinci planda bırakılmaları ve velayet sorunları Türk ailesinde de görülmüştür.

II.6 .A Osmanlı Toplumunun Son dönemlerinde Türk Ailesi

Ailenin temel üretim birimi olduğu tüm geleneksel toplumlardaki gibi Osmanlı toplumunda da geniş aile tipi yaygındır. Bu geniş aile, üç kuşağın birarada yaşadığı, ama yakın akraba ve kardeşlerin ailelerini de içeren daha geniş bir topluluğun üyesidir. Ancak çoğu kimsenin Osmanlı dönemi yaşama biçiminin bir parçası olarak dönüştüğü geniş ve yaygın hane; çoğunlukla seçkinler için geçerlidir. Ve en büyüklerine de büyük kentlerde rastlanmaktadır. Çeşitli yazılardaki ve 1885 ve 1906 nüfus kayıtlarındaki bilgiler bu tür hanelerde akrabaların yanı sıra hizmetkarların da yaşadığını ve çoğu kez uzun sürelerle kalan akrabaların sürekli gelip gittiklerini göstermektedir.

Osmanlı tahrir defterlerindeki kayıtlara göre hane denen birimi meydana getiren nüfus 5 kişi civarındadır. Ancak hanenin bağımsız bir aile olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır; zira aynı ailenin üç kuşağına mensup haneler ekonomik ve toplumsal bir birim halinde ve mekansal yakınlık içerisinde yaşarlar. Bu geniş ailelerin bireyleri bir üretim birimi meydana getirirler.

19.yüzyılda Osmanlı imparatorluğunda tarımda, eğitimde görülen bazı yapısal değişimler ve bütün dünyanın yaşadığı iletişim ve teknolojideki gelişimin Osmanlı topraklarına da yansması, klasik aile yapısını büyük kentlerde olduğu kadar kırsal alanlarda da yavaş çevreye de yaşam birliği yavaş değişim geçirmeye zorlamıştır.

19. yy.da toplumsal önemi büyük bir hukuksal bütün olarak meselle, aile hukukuna dair hükümler içermemektedir. Ancak yine bu dönemde aile ve evlilik kurumuna çağdaş düzenlemeler getirmeye çalışan ferman ve teşvîhlerin çıkarıldığını gözlemlemekteyiz. Bunun yanı sıra kentsel alanlardaki ekonomik ve toplumsal zorunluluklara bağlı olarak, eski geleneklerin ve çok karılı evliliğin kayda değer bir azalma gösterdiği ve giderek toplum

görülmektedir.

Aile hukukundaki düzenlemeler 19.yy. boyunca ferman ve tenbihlerdeki ayrıntı hükümlerde yer almış, genel uygulamayı sağlayacak geniş çaplı bir temel hukuksal metne de konu olmada sürdürülmüştür. 1917 yılında, bir bir kanun hükmünde kararname olan Hukuk ve aile Kararnamesi yayınlıyordu, bu alandaki eksik-
liğin giderilmesi yolundaki ilk olumlu adım atılmıştır. Karar-
namenin en önemli yönü kadınlara boşanma ve poligamiye karşı
bazı haklar tanınması ve evlenmelerde her dinden teba için dev-
letin denetimini şart koşmasıdır. Bu döneme kadar geleneksel
aile yapısı içinde de kadının yeri önemlidir. Bu da, kadının
aile ve toplum içindeki statüsünü, çocukların sayısı ile doğru
orantılı olarak arttırmıştır. Ancak kadının ailenin erkeklerine
bağlılığı, evlilikten sonra da devam etmiştir ve kadın, bir aile-
den diğerine transfer edilen bir üretim unsuru konumunda kalmış-
tır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte uygulamaya konulan bir
dizi toplumsal reform içerisinde aileyi etkileyen en önemli bir
gelişme, 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Ka-
nunudur. Bu kanuna göre, çok karılı evlilikler yasadışı ilan
edilmiştir, taraflara eşit boşanma hakkı tanınmış, çocukların
gözetimi ana-babanın her ikisine birden verilmiştir. Ama yine
aynı yasa kocanın ailenin reisi olduğunu ve ikametgahın koca
tarafından seçilmesini de hükme bağlar. Türk ailesinin Cumhuri-
yetle birlikte kazandığı geri döndürülemez kadar köklü ve
yaygın olan değişmelerde, Mustafa Kemal Atatürk'ün laik ve de-
mokratik dünya görüşünün katkısını gözden uzak tutmamak gerek-
mektedir. Bununla birlikte, ekonomik sistemdeki ve toplumsal
yapıdaki yeni köklü değişmelerin aile kurumunu da etkileyerek
peşinden sürüklediğini ve çok daha farklı bir yapıya doğru yö-
neltiğini izlemekteyiz(Tolan, 1992; 496-497).

II.5.B. "Hane" den "Çekirdek aile" ye Kırdan Kopusu, Sanayileşme ve kentleşmenin Aile Yapısı Üzerindeki Etkileri

1. Sosyo-ekonomik dönüşümün genel çizgileri.

1945-50 yılları Türkiye'nin toplumsal yapısındaki köklü dönüşümün başladığı bir dönemdir. Türkiye o yıllarda Avrupa'nın noktalamakta olduğu 150 yıllık bir toplumsal dönüşüm sürecine henüz yeni girmektedir. Söz konusu yıllarda tarımda makinalaşma doğrultusunda nicel ve nitel büyük bir sıçrama gerçekleştirilmiş, özellikle emek fazlasını kısa vadede üretim dışı bırakan traktörün yoğun olarak kullanılması, toplumsal alandaki dönüşüm mekanizmalarını harekete geçirmiştir. Oldukça kısa sayılabilecek böyle bir geçiş döneminde geleneksel tarımsal üretim kurumlarının nızla çözülmeye, aile(hane) temeli üzerine kurulu küçük işletme, yarıçıl, ortakçılık gibi toprağa tasarruf biçimlerinin tasfiye edilmeye başladığı görülmektedir. Sonuçta makina ile ikame edilen işgücüne kentlere göçmekten başka bir seçenek kalmamıştır. Dolayısıyla göç, kentin ve sanayinin çekişinden çok tarımsal yapının itişinden kaynaklanmıştır.

Bu dönemde başlayıp günümüzde de varlığını sürdüren bu göç, kentin ekonomik ve alt yapı olanaklarının bu akımı karşılamaya yeterli olmaması nedeniyle gecekondü olgusunu yaratmıştır. Böylece kırsal ve geleneksel yapıların dışında geçiş dönemine özgür tampon kurumların oluştuğu görülmüştür.

1945-50'lere kadar oldukça durağan bir nitelik taşıyan aile yapısı, bu yıllarda başlayarak, yukarıda ana hatlarıyla verilen öğelerin etkisi altında hızla değişmeye başlamıştır. Söz konusu öğeleri aşağıdaki gibi sıralamamız mümkündür.

-Tarımda makinalaşmanın yaygınlaşması sonucu geniş aile tipinden çekirdek aile tipine dönüşüm.

-Kente akışın yoğunlaşması ve kentsel yaşamın getirdiği pazar ekonomisine özgü zorluklar.

-Ekonomik ve toplumsal koşulların bir kesim içinde mutlak olarak iyileşmesi

-Sosyal güvenlik olanaklarının giderek toplumun çeşitli kesimlerine yaygınlaştırılması.

-Kitle iletişim araçlarının etki alanının toplumsal ve bireysel yaşamın derinliklerine doğru genişlemesi, farklı kültür yapılarına özgü ailesel örüntü ve ilişkilerin algılanması.

-Tüm eğitim aşamalarında kız çocukların daha yoğun olarak yararlandırılmaları

-Kadınların her yıl artan oranlardan çalışma hayatına girmeleri ve kişiliklerini geliştirmeleri

-Çeşitli nedenlerden ötürü ortalama evlenme yaşının yükselmesi.

-Aile planlaması yöntemlerinin daha yaygın olarak kullanılması.

-Ekonomik bağımsızlık anlayışının gelişmesi sonucu aile içerisinde bireyci davranışların hissedilir ölçüde artması.

-Geleneksel toplumda yaşlanın sahip olduğu saygınlık ve statünün eski önemini yitirmesi; ailenin değişmesi doğrultusunda etki yapan öğelerden en önemlileri olarak gösterilebilir.

Osmanlıdan günümüze ailenin evrimine değindikten sonra şimdi de Türkiye'de görülen belli başlı aile biçimlerine değinelim;

1. Köy'de aile
2. Kasaba'da aile
3. Gecekondu ailesi
4. Kent ailesi

6.1. Köy'de Aile; Ana-baba evlenmemiş ve evlenmiş çocuklar runlar ve yakın akrabaların bir çatı altında oturmasıyla meydana gelir. Köyde ailenin özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz;

1. Köy ailelerinde evlenecek adayların eş seçiminde özellikle z çocuğunun kiminle evlenebileceğinin kararlaştırılmasında anabanın büyük etkisi vardır(Ozankaya, 292).

3. Köy toplumlarında "eskiden resmi nikah önemsenmediğinden ayca birde imam nikahı yapılmaktaydı. Bugün bu gelenek hala devammaktadır. Ancak yeni evlenen gençler resmi nikah ile dinsel nikah, it ağırlıkta görmektedirler(Yasa, 1969; 65).

4. Köy ailelerinde, "Kız çocukların mirastan özellikle toprak rasından faydalanmaları erkek çocuklara nisbeten oldukça az görülmektedir.

5. Yeni evlenen çiftler dana çok erkeğin babası evinde duşurlar. yüzden köyde aile, kalabalık bir nüfus içerisinde bulunmaktadır.

6. Köy ailesinde bireyler şehirde yaşayanlardan dana erken evnemekte böylece de dana fazla çocuk sahibi olmaktadırlar.

7. Köyde aile Patriarkal bir niteliktedir. Köy ailesinde baba lenin yegane başkanı ve karar verme yetkilidir(Ozankaya, 297).

8. Köy ailelerinde, "Erkekler için akrabalık ilişkisi kadınlar inde komşuluk ilişkisi önemlidir. Komşuluk köy toplumunda hayati r istikrar unsurudur. Köyde erkeği köy dışına gitmiş kadının işrini komşusu yapar(Edentug, 1972; 18).

9. Köy ailelerinde boşanma olayına çok az rastlanır. Köy evlilerinde duygusallığa, romantizme ve nesnel geçerlik içerisinde andan fazla beklentiler yer almadığından geçimsizlik, anlaşmazlık, msuzluk ve bunun gibi nedenlerden dolayı boşanmalar yok denecek lar azdır ya da hiç yoktur.

10. Köy ailesinde erkek çocuğa kız çocuğundan dana fazla değer ilmektedir. Üretim de erkeğin fizik gücünde duyulan ihtiyaç, a ocağını tütürmede tanınan ayrıcalık kız çocuklarının azda a ihmaline sebep olmaktadır(Balaman, 1984; 187-188).

II.6.2.Kasaba Ailesi; Ülkemizdeki kasaba ailelerinin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

1. Kasaba aileleri çoğunlukla Ana, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile biçimindedir. Fakat bunun yanında geniş aile biçiminde olan ailelerde vardır.

2. Evlenmelerden genellikle tarafların denk ekonomik güçte olmalarına özen gösterilir.

3. Evlenme yaşı Kasaba ailelerinde ortalama erkekler için 22 kızlar için 16 yaştır.

4. Eş seçiminde ana ve babanın etkisi büyüktür.

5. Kadın her zaman erkeğine bağımlıdır. Kadın kocasının sözünden çıkamaz, tek başına karar veremez.

6. Kasaba ailesinde babanın mutlak otorite sahibi olduğu söylemeyi gerektiğinde erkek çocuklar istediklerinde evde yönetim görevi alabilme azimkarına sanıptır.

7. Kasabada aile içinde kız çocuklar erkek çocuklara nisbeten daha baskıcı ve disiplinli bir ortamda yetiştirilir.

8. Evlenmelerde hem dini hemde Resmi nikan yapılır. Resmi nikahın evlenme için yeterli olmadığına inanılır.

9. Kasabada aileler, "Hem köy hemde kent yerleşmelerinden etkilenir. Bu nedenle kasabalar Köy ile kent arasında aracı durumunda bir merkez özelliği taşırlar. Bölgesel değişmeleride etki altında tutmaktadırlar. Kasabalar sadece çevre köyleri için birer pazar merkezi olmayıp onlara hertürlü hizmetin sunulmasında köprü görevi de görürler. Kasabalarda geleneksellik kısmen çözülmeye başlamıştır. Babanın geleceğin güvencesi olarak oğluna duyduğu güven azalmaktadır(Kocacık, 14-15).

II.6.3. Gecekondu Aile; Gecekondu aile çekirdek aile biçiminde kurulmasına rağmen tam olarak çekirdek aile özelliklerini yansıtmaz. Köyden destek aldıkları ve köydekilere destek sağladıklarından dolayı köy ailesinin özelliklerini taşımaktadırlar. Buna karşılık kent ailesiyle de yakın ilişkiler içine girdiklerinden kent ailesi özelliklerindeki intiva etmektedirler. Bu nedenle gecekondudaki aile değişmeye daha açık olan bir aile biçimidir. Bu aile biçimi köy ailesinden kent ailesine geçişle bir tampon aile görünümündedir, bu yüzden de Gecekondu ailesine geçiş ailesi adıda verilmektedir(Kocacık, 1986, 46).

II.6.4. Kent Aile; Kent ailesinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir.;

1. Kent Aileler homojen birlikle özelliği göstermez göç etmiş olanlar, esnaflar, uzmanlaşmış gruplar kentte büyük çeşitlendirmeler oluşturmaktadır.

2. Kent Ailesi uzmanlaşmış, farklılaşmış ve örgütlenmiş kuramlarla çevrili etkin bir teknolojinin oluşturduğu sosyal çevrede yaşamaktadır.

3. Kent Ailesinde çalışma düzeni değişiktir. Oturulan yerle çalışılan yer arası toplu taşıma araçlarına bağlanabilen oldukça uzun mesafe vardır.

4. Kent Ailesinde hane halkı oranının küçük olduğu çekirdek aile biçimindedir.

5. Kent Aileleri hane halkı oranının küçük olduğu çekirdek aile biçimindedir.

6. Kent ailesinin eğitimle ilgili görevi gittikçe azalmaktadır. "Kent toplumunda Eğitim ve Öğretim çok değişik kamusal kuruluşlar ve karmaşık toplumsal çevre tarafından yapılmaktadır(Ozankaya, 305).

7. Kentteki evlenmelerde eş seçiminde akraba çevresi daha az etkilidir. Mirasın paylaşımı ya da yabancıya gitmesi hususunda ciddi bir endişe söz konusu değildir.

8. Akrabalar arası ilişkiler kuvvetli değildir.

Taygeldi Ailesi ; Yurdumuzun bir bölgesinde rastlanan ve karşı cinsten çocukları olan dulların evlenmesi ile meydana gelen bir aile şeklidir. Dulların evlenmesi, her yaştaki kız ve erkek çocuklarına "toy" denilmesi ve ailenin bu çocukları evlendirmek şartıyla kurulmuş olması sebebiyle literatüre bu adla geçmiştir.

Taygeldi ailesinin şekillenmesini toplumsal ve ekonomik koşullar etkilemiştir. Özellikle köy topluluklarında görülen bu ailenin toplumsal yönü şöyle açıklanabilir. Köy topluluklarında aile tipi gelenekseldir. Görevleri modern ailede olduğu gibi azalmamıştır. Kentte modern ailenin bir çok görevleri aile dışındaki kurumlara devredilmiştir. Köyde bu tip kurumlar olmadığı için eşlerin boşanması ya da çoğunlukla eşlerden birinin ölümü sonucunda dağılan aileyi yeniden kurmak; gerek tek kalan eşin evlilik ilişkileri ve alışkanlıklarını gerekse çocukların yoksun kaldığı ana ve baba modelini devam ettirebilmesi yönünden aile sorunlarına bir çözüm getirmektedir. Ayrıca çocukların birbirleriyle evlendirilmeleri ya da evlenecek çaga gelmişse evlendirilme fikri üvey kardeşler ve torunlar konusunda da anlaşmazlıkların ortaya çıkmasını önlemektedir.

Diğer taraftan bu tip evlenme biçimi aileye maddi bakımından bir takım kolaylıklar sağlamaktadır. Toprağın ve malın

parçalanması önlenmekte, toplumsal yaşantımıza etkin bir özelliği olan başlık sorunu ortadan kalkmaktadır.

Berder Ailesi ; Başlık usulünün yaygın olduğu bölgelerde görülen bir aile tipidir. Bu bakımdan ekonomik koşullarla şekillendiği söylenebilir. Evlenebilecek yaşlarda hem kız hem de oğul bulunan iki ailenin karşılıklı olarak kız ve oğullarını evlendirmeleriyle kurulan aile şekline berder ailesi denilmektedir.

Bu durumda iki aile başlık masrafından kurtulmakta buna doğrusu bu ekonomik sorun değişim(takas) usulüyle çözülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da rastlanan bu aile şeklinde kız ve oğullarını evlendiren aileler arasında anlaşmazlık ve geçimsizlik çok olmaktadır. Özellikle kızlarına iyi muamele yapılmıyorsa gelinlere de huzur verilmez. Ayrıca evlendirilen çiftlerden birinin ölümü ya da boşanma nedeniyle ayrılması diğer çiftin ilişkilerinde etkilemektedir.

Başlık sorununa çözüm yolu getiren diğeri tip evlenme biçimi de Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde görülmektedir.

-Levirat; (yenge ile Evlilik); kocası ölen kadının biraderiyle(kocasının erkek kardeşi) evlenmesi.

-Sororat;(Baldızla Evlilik); Karısı ölen kocanın baldızıyla (karısının kız kardeşi) evlenmesi.

Bu tip evlenmeler hem başlık konusunda tasarruf sağlamakta hem miras bölünmelerini önlemekte hemde babasız ya da annesiz kalan çocukların yabancı ellerde ezilmesi sorununu ortadan kaldırmaktadır. Evli bir erkeğin, erkek kardeşinin ölümü halinde yengesiyle evlenme sorunluluğu birden fazla kadınla evlenmeye yolaçmaktadır. Yasalara aykırı olmakla beraber geleneksel yapının özellikleri bu uygulamada etkin olmaktadır(Gökçe, 1978; 20).

Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde ender olmakla beraber kayınpeder gelin evliliğine rastlanmaktadır. Oglu ölen baba evlendirebileceği başka oğlu yoksa geliniyle kendisi evlenmektedir. Gelin kaynanasına ortak(kuma) olmakta böylece yenge ile evlilikte olduğu gibi çok evliliğe geçilmektedir. Baba oğlunu gelinde eşini kaybetmiştir. Her ikiside kendilerine en yakın olan kişiyi kaybetmekten dolayı içinde olundukları bunalıma rağmen yeni bir evlilik yapmak durumuyla karşı karşıyadırlar. Bu evlilik taraflar için olduğu kadar yakın çevre içinde büyük sorunlar yaratmaktadır. Kayınpeder gelininin kocası, torunlarının babası, gelinde kayınpederininin karısı olmaktadır. Adıyaman ilimizin dağ köyünde bu uygulamaya rastlanmaktadır.

Genellikle varlıklı ailelerde görülen bu evlenme miras bölünmesini önlemek, torunları aile içinde münafaza edebilmek, gelin için ödenmiş başlığın değerlendirilebilmesi yani gelinin insan gücü olarak üretimdeki katkısını devam ettirmek amacıyla yapılmaktadır. Bu düşünce biçimi yani üretime katkıda bulunacak insan gücünü kaybetmeme eğilimi torunlar içinde geçerlidir.

Genellikle üzerinde durulan evlilik biçimlerinde bölgesel bir takım farklılıklar olabileceği gibi sosyoloji literatürüne girmesi, araştırmacılar tarafından saptanmamış çeşitli biçimlerin varlığı da söz konusudur. Ayrıca toplumsal ekonomik yapıyla yakından ilişkili olan aile ve evlenme biçimlerinin toplumsal değişmeye paralel olarak zamanla değişikliğe uğrayacakları vurgulanması gereken bir noktadır.

Türkiye'de aile biçimlerinin birbiriyle orantıları yapılan çeşitli istatistikî araştırmalarla tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ülkemizde çekirdek ailenin yaygın olduğunu göstermektedir. Timur'un yapmış olduğu araştırma verilerine göre Türkiye genelinde ailelerin %60'ının çekirdek %19'unun ataerkil

geniş, %13'ünün geçici geniş %8'inin de parçalanmış ailelerden oluştuğunu tesbit etmiştir.

Timur'un bu araştırma sonuçlarını büyük kentler, kentler, kasabalar ve köyler arasında şu şekilde gösterebiliriz;

ABLO 4- Türkiye'de Aile Biyimi Yüzdeleri

	Çekirdek aile	Ataerkil Aile Geniş	Geçici Aile geniş	Parçalanmış Eksik aile
Türkiye'de	%60	%19	%18	%8
Büyükkentte	%68	%46	%12.4	%15
Kentte	%63,3	%9,5	%15	%11
Kasabada	%61,5	%20	%12.7	%5.7
Köyde	%55	%25.4	%13.3	%5.9

Yaynak "Türkiye'de Aile Yapısı" Ankara, 1992; 3).

III. ARAŞTIRMAYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1. Mardin Hakkında Genel Bilgiler

I. Mardin'in Tarihçesi :

"Mardin" adının kaynağına ilişkin ilk bilgilere Ammianus Marcellinus'un yapıtlarında rastlanır.(İS IV.yy) Marcellinus Diyarbakır-Nusaybin yolunda söz ederken bu yolun "İzala Dağı Üstünden Maride ve Lorna kaleleri arasındangeçtiğini yazmaktadır.

Maride adını Persler Marde, Bizanslılar Mardia, Araplar sa Maridin biçimde kullanmışlardır. Süryaniler bu adı ya Persler gibi Marde ya da "Merdo", "Merde" olarak kullanıyorlardı.

Marde adına ilişkin söylenceler çeşitlidir. Bunlardan birine göre, yöreye bu adı çevrede çok sayıda kale bulunduğu için verilmiştir.(M.H. Döl'a göre; 1972;14-15) Nitekim Süryanice'de Merdo ya da Marde "kaleler" anlamına gelmektedir. Bir başkasından yörenin ilk çağlarda da bu adı taşıdığı ve marde adının bölgeye yerleşen Mârde boyundan geldiği anlatılmaktadır. Tarihçi Hammer'in görüşü de bu doğrultudadır.

Arapların Maridin dediği kente Türkler döneminde Mardin adı verilmiştir.

Arap tarihçilerinden "Vakidi" ise mardin adının "Mate-din" den geldiğini şöyle ifade eder; "Din" isminde iranlı bir rahip gelerek Mardin dağının tepesine yerleşmiştir. Orada ibadetle vakit geçirmektedir. Zamanla şöhreti Horasana ve doğunun birçok ülkesine yayılır. Birgün Bizans imparatoru Heraklius tarafından gönderilen bir kumandan rahip Din ile dost olur, fakat bu uzun sürmez bir müddet sonra araları açılır, Din'i öldürür. Bu kumandan şimdiki Mardin kalesinin bulunduğu kısımda inşa ettirdiği kaleye "din öldü" anlamına gelen "Mate Din"

adı verilmiştir.(Mardin İl Yıllığı S.12)

Mardin'in yazılı tarih öncesi dönemlerine ilişkin bilinen tek şeyitlurciler'in İÖ. III binden başlayarak bu yöreye yerleşmiş olduğudur. Hurrilerin yerleşim yeri konusundaki bilgiler Suriye'de yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen bulgularla ve Mısırda El Amarna arşivinde ele geçen Mitanni Kralı Tuşratta'nın mektubuyla da doğrulanmaktadır. (Yurt ansk. S 5760, 1982/1983)

VII. yy'dan sonra bölgeye güneyden Arap akınları başladı. İslam orduları VII. yüzyıl ortalarında diğer Anadolu şehirleri gibi Mardin'i ele geçirdiler.

Önce Emevilerin sonra Abbasilerin yönetiminde kalan Mardin Cezine valileri tarafından yönetildi.

Mardin'in asıl gelişmesi daha sonra Artukoğulları zamanına rastlar, Artukoğulları Mardin'i üçyüzyıl kadar yönetmişlerdir. Anadolu'nun bu bölgesinde Artukoğulları zamanında Mardin, çevrenin en bakımlı ve bayındır şehri idi.

Yavuz Sultan Selim Osmanlı padişahı olarak tahta geçtiği sırada safevi ordusunun ünlü komutanlarından olan Karahan'ın kardeşi Süleyman Han Mardin'de vali bulunuyordu. Diyarbakır bu sırada Osmanlı ülkesine girmişti. Diyarbakır valisi Bıyıklı Mehmet Paşa 1516 yılında Mardin üzerine yürüdü ve şehri aldı.

Mardin bu tarihten sonra devamlı olarak Osmanlı devletinin bölgede önemli bir kalesi ve büyük bir şehri olarak yaşadı. Osmanlı yönetim örgütünde bir sancak olarak Diyarbakır Beylerbeyliğine bağlı kaldı.

Osmanlı devleti yönetiminde şehirde önemli bir olay olmadı. Bundan sonraki tarihinde şehrin gelişmesi de durdu. Eski kale önemini yitirdi. Kültür Merkezi özelliğini de yitirdi.

Fakat şehir, yine de çevrenin en büyük topluluğu olarak yaşadı.

Mardin, Cumhuriyet devrinde il oldu. Geniş bir bölgenin merkezliğini yaptı. Fakat uzun yıllar bir türlü gelişmedi. Aslında şehrin modern bir yapı görünüşü bugün de yoktur. Mardin çok eski görünüşlüdür. Evleri yurdun hiçbir yerinde görülmeyen ayrı bir özellik taşır. Mardin kalesinin bulunduğu dağın eteğinden aşağılara doğru sırta sanki abanmıştır.

Mardin, uzun yıllar ulaşım güçlükleri içinde kalmıştır. Anadolu-Bağdat yolu Mardin'in güneyden geçer ve demiryoluna bağlar. İşte bu demiryolu şehrin gelişmesi üzerinde yavaş yavaş olan etkisini göstermiş ve Mardin önce yavaş yavaş, son yıllarda ise daha hızlı bir gelişmenin içine girmiştir (Yalçın Osman, s.28-33).

II. Eğitim Durumu :

XIX. yy.'da Mardin sancağı, eğitim açısından ileri düzeyde değildi. 1888 Devlet Salnamesi, Mardin ve Nusaybin'de 1'er rüştiye (ortaokul) bulunduğunu; ilkinde 40, ikincisinde ise 30 öğrenci okuduğunu yazmaktadır.

XX. YY'ın başında, Mardin Kentindeki 2 protestan okulunda toplam 2566 öğrenci vardı. Ayrıca kentte yabancı uyruklu öğrencilerin okuduğu 2 Fransız ortaokulu bulunuyordu.

1905 Diyarbakır Vilayet Salnamesi'nde Mardin Sancağı'nda toplam 21 müslüman okulu ile toplam 11 Hıristiyan okulu bulunduğu kaydedilmektedir (Yurt Ansiklopedisi S:5770;1982-1983).

Mardin'de ilköğretim çalışmaları, 222 sayılı kanun uygulamasından sonra hızlanmıştır. Son 5 yıl içinde Mardin'de okulsuz köy sayısı hemen hemen (nüfusu çok az olan mezralar hariç) kalmamıştır. İlde toplam 844 ilkokul ve bu okullarda

eğitim gören 82.403 ilkokul çağındaki öğrencimiz ile 2478 öğretmen mevcuttur. Beş yatılı ilköğretim bölge okulu mevcuttur. Beş yatılı bölge ilköğretim okulunda toplam 1261 öğrenci ve 45 öğretmenimiz, üç ilköğretim okulunda ise 136 öğrenci, 12 öğretmen mevcuttur.

Orta dereceli tüm okullarımızda 8151 öğrenci ve 287 öğretmen lise dengi mesleki okullarda 1960 öğrenci ve 122 öğretmen mevcuttur. Her ilçede lise, nüfusu kabarık ilçelerinde lise dengi meslek okullarının açılmasına özellikle ağırlık verilmiştir(Mardin İl Yıllığı S.21)

III .MARDİN'DE HANE HALKI SAYISI

Mardin Türkiye'nin en geri kalmış illerinden biridir. Sanayileşme ve kentleşme düzeyinin düşüklüğü tarımsal yapının durağanlığı ve yer yer aşiret düzeminin varlığının sürmesi bu durumun belli başlı göstergeleridir. Bu ise, ildeki hane halkı düzeyine yansımakta ve kentsel olanaklardan yararlanma düzeyinde de açıkça görülebilmektedir.

1975'de Mardin'de hane halklarının %82.9'u çekirdek ailelerden oluşmakta, %11.4'ü = 2, %2,7'si=3 %7'si 4 ya da daha çok aileyi kapsamaktaydı. Konutların %2,3'ünde ise aile oturmuyordu. Ortalama hane halkı büyüklüğü (7 kişi) Türkiye ortalamasının 15,8 kişi hayli üstündeydi. Hane halklarının %19.1'i; 10 ya da daha fazla kişiden oluşuyordu.

Aynı yıl hane halklarının %91'i kendi konutunda oturuyordu. Mardin'de konutların %23.3'ü 1, %45.5'i 2, %21.2'si 3 odalı %9.2'si de 4 ve daha çok odalı idi. Kalan 0.8 ise bilinmiyordu. İl genelinde oda başına düşen kişi sayısı 3'ü aşıyordu.

Konutlar çeşitli olanaklardan yoksundu. Evlerin %58,9 unda mutfak, %57,6 sında hela, %68'inde ise banyo yoktu. Hane halklarının yalnızca %30,2'si bağımsız mutfaktan, %30,6'sı bağımsız heladan, % 24,1'i bağımsız banyoda yararlanabiliyordu. Konutların %74.7'sinin elektriği, %78'ininde suyu yoktu. Konutların yalnızca %9'u kaloriferliydi. Konutların kalan bölümü soba (%90.3) ve acak (%7,4) ile ısıtılıyordu. Konutların 1.4'ü ise başka ısınma araçları kullanıyordu.

En çok kullanılan yakacak türü odundu. (%74.9). Tezek kullanımı da oldukça yaygındı. (%12.7) Konutların %9.4'ünde yakacak olarak kömür, %9'unda da ağır yağ kullanıyordu. Kalan %2.1 ise başka yakacak türleri kullanıyordu (Yurt ansiklopedisi S:5798,1982;1983).

IV. AİLE YAPISI

1923-1935 yıllarına kadar geniş aile tipi (individual) hakimdir. Ekonomik gücün aile reisinde toplanması, bu aile tipini günümüze kadar getirmiştir. Büyük baba, büyük anne ve evli erkek çocuklar, torunlar bazen bir arada bulunurlardı. Ancak günümüzde bu aile tipi özelliğini yavaş yavaş kaybetmektedir. Her yeni çift müstakil bir evde oturmak istemektedir. "Çekirdek aile" tipi yaygınlaşmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşuyla topluma tanınan sosyal vesiyesi özgürlüklerle örneğin, eğitim, serbest ekonomi, seçme ve seçilme hakkı, temel güvenlik hakları gibi kavramlar fert üzerinde büyük etkiler yapmış, halkın kültür düzeyi giderek yükselmiştir. Artan nüfus karşısında miras hukuku ile fert başına düşen arazi aileyi geçindirmeyecek duruma getirmiştir. Bu nedenle kırsal alanlarda büyük şehirlere göçler çoğalmıştır. Bu arada büyük ailelerin dağılmasında eğitimin kişiye kazandırdığı daha bağımsız, yaşama arzusunun etkisinde olmuştur.

Hayat şartları gereği aile kurumu büyük aileden küçük aileye dönüşmüş ve artık günümüzde kadın ve erkeğin ekonomik ve sosyal hayatı müşterek paylaştığı "modern aile" mefhumu ile görmeye başlamıştır.

Mardin'de kadının toplum dinamizmi içinde önemli bir yeri vardır. Her ne kadar ailede karar veren kişi ve aile reisi erkek ise de kadının teşviki olmaksızın bir işi yapılmaz. Evni geçimini temin eden ve ailesini temsil eden kişidir. Annenin aile içinde büyük saygınlığı vardır. Ailede yaşlılara da, bu arada yaşlı kadınlara büyük saygı ve sevgi gösterilir(Mardin İl Yıllığı 1992;s;66-67).

III.II. ARAŞTIRMA'NIN KONU VE AMACI

Araştırma Mardin ili, merkez ilçede bulunan öğretmenlerin aile yapılarını ele almaktadır. Bu çerçevede öğretmen ailelerinin yapı ve değişmesi, aile içi ilişkileri aile biçimleri, sosyal ve ekonomik durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

III.III. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırma Mardin ili merkez ilçede bulunan öğretmen ailelerini kapsamaktadır. Bu aileler toplam 410 ailedir. İlk ve orta dereceli okullarda görev yapan öğretmenler araştırma kapsamına girmektedir.

III.IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamızda bilimsel yöntemin aşamalarına uygun hareket edilmiştir. Önce konu ile ilgili kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Sonra da veriler toplanıp değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

III.V. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın çalışma evreni Mardin içinde bulunan toplam 410 öğretmen ailesidir. Bunlardan 200 adeti tesadüfi, sistematik örneklem tekniği ile seçilmek anket uygulanmaktadır. Bu 200 aile toplam ailelerin listelenerek her iki aileden biri tesadüfi olarak seçilmesiyle belirlenmiştir.

III.VI. ARAŞTIRMANIN UYGULAMASI

Uygulama 1.3.1993 ile 30.4.1993 tarihleri arasında uygulanmıştır. Uygulamaya lise son sınıf öğrencileri anketör olarak katılmıştır. Uygulama öncesi kendileriyle birkaç kez toplanılarak anketin nasıl uygulanacağı dikkat edilecek noktalar üzerinde açıklama yapılmıştır. Anketler her adımda kontrol edilerek eksiklikleri olmamasına dikkat edilmiştir.

IV. ARAŞTIRMA BULGULARI

1. Hane Halkı Reisi ile İlgili Bilgiler:

Burada hane halkı reisinin cinsiyeti, bu andaki yaş durumu ve evlendiği zaman kaç yaşında olduğuna dair bilgiler verilmiştir.

TABLO 5. Hane Halkı reisinin Cinsiyeti

	Sayı	%
Erkek	165	84.5
Kadın	31	15.5.
Toplam	200.	100.

Anket uygulanan kişiler hane halkı reisi olup olmadıklarına bakılmaksızın seçilmiştir. Uygulamamızın bir kısmı okullarda diğer bir kısmı ise öğretmen lojmanlarında uygulanmıştır. Bu nedenle aynı aileye mensup olan kişilerin tekrar cevap verenlerin tekrar cevap vermemesi için bu öncelikle sorulmuştur. Ankete cevap verenlerin % 84.5'i hane halkı reisinin erkek, % 15.5'i ise reisi kadın olarak belirtmiştir.

Toplam yapıma bir örüntüsü olarak büyük bir çoğunluk aile reisinin kaçınılmaz bir biçimde erkek olabileceğini belirtmişlerdir. Kadın aile reislerinin düşük olması ülkemiz açısından normal karşılanmalıdır.

Uygulanan anket yalnızca kendi ailelerinin kurmuş olan insanlara uygulanmamış aile dediğimiz gruba da uygulanmıştır.

Diğer bir tabloda hane halkı reisinin yaş durumu ele alınmaktadır.

TABLO 6. Hane Halkı Reisinin Yaş Durumu

	Sayı	%
15-<	-	-
15-24	8	4
25-34	67	33.5
35-44	74	37
45-54	45	22.5
55-64	6	3
Toplam	200	100.0

15 ve daha küçük yaşta hane halkı reisi mevcut değildir. 35-44 yaş diliminde %37'yle en fazla yığılma görülmektedir. Bunu %33.5'le 25-34 yaş arası, %22,5'le 45-54 yaş dilimi izlemektedir.

Hane halkı reislerinin yaş durumu 55-64 yaş arasında çok düşüktür. Sıra bu dönem emeklilik dönemine rastlamaktadır. Bu nedenle gerek kadın gerek erkek olsun hane reisleri yetişkinlik döneminde yoğun olarak bulunmaktadır.

Tablo'da bir birleştirme yaparsak 25'le 55 yaş arasındaki dönemde %93'l'le hane halkı reislerini ele alabiliriz.

Şimdi Hane halkı reisinin eşiyle kaç yaşında evlendiğini Tablo-7'de görelim.

TABLO 7. Eşiyle Kaç Yaşında Evlendiği

	Sayı	%
15-<	2	1,5
15-19	30	15
20-24	92	46
25-29	61	30,5
30-34	12	6
35	2	1
Toplam	200.0	100

Hane halkı reislerine eşleriyle kaç yaşında evlendikleri sorulduğunda arkadaki veriler elde edilmiştir. Buna göre 20-29 yaş arasında %76,5'la en yüksek orandadır. 20 ve daha az yaşlarda evlenme oranı %16,5'dur. Bunu 30 ve daha yukarısı %7'yle takip etmektedir.

Dünya göre bugün evlenme yaşının yükselmesinde en önemli sebep bireylerin eğitim ve meslek edinme süreçlerinin artmasıdır.

Kırsal alandan kentsel alana yöneldikçe de evlenme yaşı yükselmektedir. Bireyin kentsel alanda çocuktan kurtulup yetişkin bir insan olması kırsal alana göre çok daha geç olmaktadır.

Tablo 8'de evlendiğinizde hanenizde kimler vardı sorusu sorulmaktadır. Bununla ilgili veriler aşağıdadır.

TABLO 8. Başlangıçtaki Aile Biçimi

	Sayı	%	-
Kimse Yoktu	85	42,5	
Annem	26	13	
Babam	21	10,5	
Annem-Babam	25	12,5	
Annem-Babam	43	21,5	
Kardeşlerim			
Toplam	200	100	

Geleneksel geniş aile oluşturanların oranı %57,5'le yarıdan fazla bir sayı göstermektedir. Çekirdek aileler bunu %42,5'la izlemektedir,

Başlangıçta geniş ailelerin oranının fazla olmasının nedeni bireylerin henüz kendi kanatları ile uçmayı öğrenemediklerinden kaynaklanıyor. Varsayımını oluşturabiliriz. Ya da aile

bireyleri arasındaki yakınlığın bir sonucudur diyebiliriz.

Öğretmen ailelerine şu anda kimlerle beraber yaşadığı sorusunu Tablo 9'da ele alalım.

TABLO 9. Şu andaki Aile Biçimi

	Sayı	%
Çekirdekaile	180	90
Geniş aile	12	6
Parçalanmış aile	18	4
Toplam	200	100

Çekirdek aile oluşturanların oranı %90'dur. Bunu %6'yla geniş aile ve %4'le parçalanmış aile oluşturmaktadır.

Çekirdek ailelerinin %57,5'u karı koca ve çocuklardan oluşmaktadır. Geriye kalan %32,5'u ise sadece karı kocadan oluşmaktadır.

Bir önceki tablo'da başlangıçta geniş aile oranı %57,5 du. Burada ise çekirdek aile oranı %90'dur. O zaman geniş ailelerden çekirdek aileye doğru bir yönelişin mevcut olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Tablo 10'da soruyla bağlantılı olarak hanede yaşayan aile üyesi sayısı sorulmaktadır.

TABLO 10. Şu anda Hanede Yaşayan Aile Üyesi Durumu

	Sayı	%
1-2	35	17,5
3-4	98	49
5-6	50	25
7-8	14	7
9	3	1,5
Toplam	200	100

5-6 ve daha az sayıda aile üyesi durumu %91'le yüzde yüze yakın bir orandadır. Bunun daha fazlası aile bireyine sahip olanların oranı %8,5'dur.

En çok yığılma 3-4 kişide toplanmaktadır. Bunları da anne baba ve çocuklardan oluştuğunu söyleyebiliriz.

Mardin halkının büyük bir çoğunluğu 8 ve daha fazla aile bireyine sahiptir. Oysa öğretmen ailelerinin çoğunluğunu modern aileler oluşturmaktadır.

Hane halkı reislerine eşiyle anlaşarak mı yoksa görücü usulüyle mi evlendiği sorusu Tablo 7'de verilmiştir.

TABLO 11. Eşiyle Nasıl Evlendiği

	Sayı	%
Anlaşarak	84	42
Görücü	116	58
Toplam	200	100

Hane halkı reislerine eşleriyle anlaşarak mı yoksa ailelerinin isteği doğrultusunda evlendikleri sorulduğunda görücü usulüyle evlenenlerin oranı (%58) anlaşarak evlenenlere oranla (%42) biraz daha fazla çıkmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta görücü usulüyle evlenmede eşlerin birbirini daha önce hiç görmemiş olmasıdır. Oysa günümüzde görücü usulüyle dahi olsa eşlerin birbirini az çok tanıyor olması elasıllığı artmaktadır.

Tablodan anlaşılacağı üzere geçmişe oranla görücü usulünün giderek azaldığını buna karşın anlaşarak evlenme oranının daha arttığını söyleyebiliriz.

Tablo 12'de ise eşler arasında akrabalık durumunun mevcut olup olmadığı ele lanmaktadır. Şimdi bunu gözden geçirelim.

TABLO 12. Eşiyile Akrabalık Durumu

	Sayı	%
Evet(anne tarafından)	30	15
Evet(Baba tarafından)	155	77,5
Hayır	15	7,5
Toplam	200	100

Mardin ili örneğinde öğretmen ailelerine uygulanan bu ankette tesadüfi örnekleme metodu kullanılmıştır. İlginçtir ki ankete cevap verenlerin %77,5'ü baba tarafından akrabalık durumu ortaya çıktı. Eşleriyle akrabalık durumu ortaya çıktı. Eşleriyle akrabalık durumunun olmadığını söyleyenlerin oranı %7,5'dur.

Buradan gerek görücü usulüyle gerekse anlaşarak yapılan evliliklerde rol oynayan etmenlerin başında akrabalık ilişkilerinin de önemli olduğu varsayımını oluşturabiliriz. Eş seçiminde daha çok tanıdık bildik, soyu soppu belli kişilerle yapılan evliliklerin değişik çevrelerde yatışmış kişilerle yapılan evliliklerden daha etkili olduğunu belirtebiliriz.

Bu soruyla bağlantılı olarak kişilere evliliklerinin gerçekleşmesinde etkili olan faktörler sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar alınmıştır.

TABLO 13. Evliliğin Gerçekleşmesinde Rol Oynayan Etmenler

	Sayı	%
Bizim Birbirimizi İstememiz	53	26,5
Ailelerimizin bu evliliği istemesi	137	68,5
Eşimin Ailesinin ekonomik durumu	5	2,5
Başka	5	2,5
Toplam	200	100

Elde edilen veriler Tablo 7'ye destekler niteliktedir. %68,5'la "ailelerinin bu evliliği istemesi" şıkkı ilk sırayı almıştır. Daha sonra %26,5'la "bizim birbirimizi istememiz" gelmektedir. Eşinin ailesinin ekonomik durumu'nun iyi olması, eşimin eğitim durumu, sosyal kökenlerimizin benzer olması, akraba olmamız vs. gibi faktörler %5'lik bir sırayı ele almaktadır.

Ailelerin bireyler üzerindeki etkisi geçmişte olduğu gibi günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Birey kendi kişisel çıkarlarından ziyade ailenin ve toplumun çıkarlarını öncelikli olarak düşünmektedir.

Sosyal yapımız içinde resmi nikahın mı yoksa imam nikahını mı daha genel olduğunu anlayabilmemiz için Tablo 14'ü gözden geçirelim.

TABLO 14. Eşiyle Nasıl Nikah Yaptığı

	Sayı	%
Resmi	58	29
Dini	6	3
İkisi Birden	134	67
Başka Boş	2	1
Toplam	200	100

Hane ahlkı reislerinin %67'si hem resmi hem de dini nikahı yaptıklarını %29'u ise sadece resmi nikah yaptıklarını belirtmiştir. İmam nikahıyla evlenenlerin oranı %3'tür. Tablo'da %1 oranında cevaplanmamıştır. Bunlar ailesiyle beraber yaşayan bekarlar olabilir.

Tarımsal toplumdaki modern topluma geçişte insan ilişkilerinde bir dönüşüm olduğunu, bununla birlikte geleneksellikten Türk toplumunun tamamen kopmadığını, eskiyle yeninin içiçe

olduğunu söyleyebiliriz.

Hane halkı reislerinin kaçınıcı evliliklerini yaptıklarını anlamak amacıyla Tablo 15. oluşturulmuştur.

TABLO 15. Kaz Kez Evlendiği

	Sayı	%
1	187	93,5
2	7	3,5
3	6	3
Toplam	200	100

Tablo 11'den anlaşılacağı üzere ankete cevap verenlerin tamamına yakın bir kısmı ilk evlilikleri olduğunu belirtmişlerdir. İki ve daha fazla evlilik yapanların oranı %6,5'dur.

Burada genel olarak Türk ailesinde görülen özellikler görülebilir. Batı toplumlarından farklı olarak birde genellikle birden fazla evlilik yapma oranı düşüktür. Bireyler kendi isteklerinden ziyade toplumun baskısını daha ağır hissetmekte ve ona göre davranmaktadırlar. Gerek dini gerekse örfi birtakım kurallar bireylere yaptırım gücü uygulamaktadır.

Hane halkı reislerinin Mardin'de kaç yıldır oturduklarını anlamak üzere Tablo 16. oluşturulmuştur.

TABLO 16. Kaç Yıldır Mardin'de Oturduğu

	Sayı	%
0-3	75	37,5
4-7	27	13,5
8-11	17	8,5
12-15	15	7,5
16	35	17,5
Doğumdan beri	31	15,5
Toplam	200	100

15 ve daha fazla süredir Mardin'de ikamet edenleri kendileri ya da eşlerini Mardinli kabul ederek %40,5 olarak düşünebiliriz. 3 ve daha kısa bir süredir. Mardin'de kalanların %37,5'dur. 4,7 yıl zarfında burada olanların oranı %13,8-12 senedir burada olanların yani ikamet edenlerin oranı %8,5'dur.

Mecburi hizmetini (0-2) tamamlayıp belirli bir süre daha Mardin'de ikamet etmelerindeki en önemli sebeplerden birisi hiç kuşkusuz olağanüstü taya inatıdır. Gerçektende görüşülen öğretmen aileleri gerek anket uygulanan gerekse anket uygulanmayan bölgedeki iç karışıklığa rağmen biraz önce söylediklerimizi doğrular niteliktedir. Bir kısmı ise bu bölgeye mensup olan ve Mardin'de görev yapan kişilerden oluşmaktadır.

Table 17'de öğretmen ailelerinin eşlerinin eğitim durumu ele alınmıştır. Şimdi bu verileri inceleyelim.

TABLO 17. Eşin Eğitim Durumu

	Sayı	%
Bir eğitim kurumundan mezun değil	10	5
Okur-yazar	10	5
İlk öğrenim	27	13,5
Ortaöğrenim	56	28
Yükseköğrenim	95	47,5
Boş	2	1
Toplam	200	100

Öğretmen olabilmek için ya liseden sonra ikiyıl eğitim almak veya fakülte bitirmek gerekmektedir. Yalnız eğitim enstitüleri gibi geçmişte uygulanan sistemde mevcuttur.

Hane halkı reislerine eşlerinin eğitim durumu sorulmuş yukarıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Yüksek öğrenim yapanların oranı %47,7 olarak görülmektedir. Bunu %28'le orta öğrenim yapanlar izlemektedir. İlkokul ve daha az eğitim alanların oranı %23,5'dur. %1 oranında ankete cevap verilmemiştir.

O halde yarıya yakın bir kısmının eşleriyle eğitim durumu aynıdır. Eşlerinden alt düzeyde eğitim alanların oranı da fazla yüksek sayılmaz.

Yukarıdaki tabloyla bağlantılı olarak hane halkı reislerinin eşlerinin çalışıp çalışmadığı Tablo 18'de ele alınmıştır.

TABLO 18. Hane Halkı Reisinin Eşinin Çalışıp Çalışmadığı

	Sayı	%
Evet	110	55.0
Hayır	70	35.0
Boş	20	10.0
Toplam	200	100

Tablodan anlaşılacağı üzere günümüz hayat şartlarının ağırlaşması, kadının aile içindeki konumunun değişmesi, geleneksel aileden çekirdek aileye yönelik gibi faktörlerin etkisiyle karı-koca birlikte çalışma hayatına atılmaktadır (%55).

Eşlerinin çalışmadığını söyleyenlerin oranı %33'dür. Buna cevap verenlerin bir kısmı kadının çalışma hayatına katılmasıyla çocuk yetiştirmeye ve eşe gereken zamanını ayıramayacağını bu nedenle eşlerinin çalışmadığını belirtmişlerdir. Medeni Kanun'da erkeğin aile reisi olduğu ve izni olmadan kadının çalışamayacağı belirtilmesi gereken noktadır.

Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı %19'dur.

Bir diğer Tablo'da çalışan eşlerin meslekleri ele alınmaktadır.

TABLO 19. Eş Çalışıyorsa Mesleği

	Sayı	%
Öğretmen, Memur, Hemşire	62	56.36
Mühendis	29	26.36
İşçi	4	3.63
Serbest Meslek	15	13.63
Toplam	110	100

Genellikle tarım toplumundan endüstri toplumuna yönelme ekonomik şartların ağırlaşmasına, ailede tek kişinin çalışmasını zorlaşmaktadır. Toplumda gerek kadının statüsünün değişmesi gerekse iş hayatına atılması beraberinde birtakım dogurgular getirmektedir.

Yukardaki tabloya göre, hane halkı reislerinin %56 eşi öğretmen, memur vb. işlerde, %26, mühendis, doktor vs. gibi işlerde çalışmaktadırlar. Bıçkı, Dikişnakış, örgü vs. işlerle uğraşanların oranı %13'dür. Herhangi bir kamu kuruluşunda işçi olarak çalışanların oranı %3'dür.

Toplumsal tabakalaşma açısından eşleriyle hemen hemen aynı değere sahip kimselerden oluşmaktadır.

Hane halkı reislerinin nasıl bir aileden geldiklerini anlamak amacıyla abeveynlerinin eğitim ve meslek durumları sorulmuş ve aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

TABLO 20. Hane Halkı Reisinin Babasının Eğitim Durumu

	Sayı	%
Okur-yazar değil	33	16,5
Okur-yazar	55	27,5
İlk öğrenim	90	45
Ortaöğrenim	15	7,5
Yüksek öğrenim	7	3,5
Tplam	200	100

Tablo'dan anlaşılacağı üzere hane halkı reislerinin babalarının eğitim düzeyi oldukça düşüktür. Yüksek öğrenim yapan pederlerin oranı %3 ken İlköğrenim ve daha az düzeyde öğrenim yapanların oranı %89'dur.

Günümüzde okullaşma oranının artması, eğitim'in devlet tarafından güdümlenmesi, iyi bir meslek sahibi olmak için zaruru olarak eğitim almak zorunluluğu gibi nedenler geçmiş kuşaklara göre eğitim düzeyini yükseltmektedir.

Bu tabloyla bağlantılı olarak hane halkı reislerinin babalarının meslek durumu tablo 21'de ele alınmıştır.

TABLO 21. Hane Halkı Reisinin Babasının Meslek Durumu

	Sayı	%
Tüccar, Toptancı, Sanayici, Yatırımcı	12	6
Yüksek Öğrenimli Serbest Meslek Sanibi	8	4
Doktor, Mühendisi, Hakim Avukat	10	5
Mamur- Öğretmen	51	25,5
Kadrosuz, İşçi, Çiftçi, İşsiz	53	26,5
Kadrolu işçi	16	8
Esnaf, Serbest Meslek	46	23
Çalışmıyer	4	2
Toplam	200	100

Tablo'da görüldüğü gibi %59'u serbest meslek, işçi, işsiz, esnaf vb. buna benzer işlerle uğraşmaktadır. %14'ü yüksek öğrenimle sanayici, hakim, avukat vb. işlerle uğraşmaktadır. Memur. öğretmen gibi orta halli işlerle uğraşanların oranı %25,5'dur.

Tablo 17'yi bir piramide benzetebiliriz. Piramitin üst

köşesinde yüksek öğrenimli bürokratlar, orta kesiminde memurlar ve en alt seviyede işçi kesimi olmak üzere.

Hane halkı reislerinin annelerinin eğitim durumu Tablo 22'de görülmektedir.

TABLO 22. Hane Halkı Reisinin Annesinin Eğitim Durumu

	Sayı	%
Okur-yazar Değil	105	51.5
Okur-yazar	26	13
İlk öğrenim	46	23
Orta Öğrenim	18	9
Yüksek Öğrenim	5	2,5
Toplam	200	100

Eğitim ailede başlar, Okulda devam eder. Özellikle çocuğun yetiştiği yer ana kucığıdır. Daha sonra bize temel olacak bilgiler aile'de verilir.

Öğretmen ailelerine annelerinin aldığı eğitim düzeyi sorulmuş, %88,5'u ilkokul ve daha alt düzeyde eğitim aldıkları görülmüştür. Orta düzeyde eğitim alanların oranı %9'dur. Yüksek okul bitirenlerin oranı %2,5'dur.

Eğitim düzeylerinin bu kadar düşük olmasının sebebi kısacası kadının eğitilmesinin daima ikinci planda olması, daha ziyade önemli olanın evlenip çoluk çocuğa karışması gerektiğidir.

Hane halkı reislerine annelerinin çalışıp çalışmadığı sorulmuş ve aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

TABLO 23. Hane Halkı Reisinin Annesinin Çalışıp Çalışmadığı

	Sayı	%
Evkadını	176	88
Öğretmen	10	5
Doktor, Mühendis, Avukat	7	3,5
İşçi	7	3,5
Toplam	200	100

Hane halkı reislerinin annelerinin %88'i hiçbir işle uğraşmayıp, yalnızca çocuklarına ve kocasına bakmayı görev edinmişlerdir. %5'i kadına en uygun meslek olarak düşünülen öğretmenlikle uğraşmaktadır. %3,5'u doktor, mühendis, avukat gibi işlerle uğraşmaktadır. Diğer bir 3,5'lu ise işçi statüsünde çalışmaktadır.

Hane halkı reislerinin eşleri'nin çalışıp çalışmadığı Tablo 14'de ele alınmış ve %58, eşlerinin çalıştığını belirtmiştir. O halde bir önceki kuşağa göre kadının çalışma hayatına atılmasında bir artış gözlenmiştir.

Çocukların aile bütçesine katkıda bulunup bulunmadığı bir sonraki Tablo'da ele alınmıştır.

TABLO 24. Çocukların Çalışıp Çalışmadığı

	Sayı	%
Evet	4	2
Hayır	32	16
Henüz Öğrenci	135	67,5
Boş	29	14,5
Toplam	200	100

Ele aldığımız örneklem grubu belirli bir dönemi kapsamaktadır. Bu nedenle çocukların tüketici durumdan üretici durumuna geçmeleri için zaman gerekmektedir. Bununla bağlantılı olarak hane halkı reislerinin çocuklarının %67,5'u öğrenci durumundadır. Çocuklarının çalışmadığını ancak öğrenci olup olmadığını belirtmeyenlerin oranı %16'dır. Çocuklarının aile bütçesine katkıda bulunduğunu söyleyenlerin oranı %2'dir. Bu soruyu boş bırakanların oranı %14,5'dur. Büyük bir ihtimalle bu kişiler çocuk sahibi degillerdir.

Tablo 25'de ailelerinin doğum kontrolü uygulayıp uygulamadıkları ele alınmıştır.

TABLO 25. Ailede Doğum Kontrolü

	Sayı	%
Doğum Kontrolüne karşıyım	12	6
Kendimiz Önlem alıyoruz	110	55
Doktor Kontrolündeyiz	51	25.5
Boş bırakılan	27	13.5
Toplam	200	100

Tablo'daki verilere göre doğum kontrolüne karşı olanların oranı %6 iken, doğum kontrolüne karşı olmadıklarını belirtenlerin oranı, %80'dir.

Doğum kontrolü uygulayanların %55'i kendilerinin önlem aldığını, buna karşın %25, doktor gözetiminde korunduklarını belirtmişlerdir.

Bu soruya 27 kişi cevap vermek istememiştir. Doğum Kontrolüne karşı olanlar dini sebepler bir canlının ölümüne sebep olmak gibi nedenlerle bunu belirtmektedirler.

Kız-erkek ayrımı yapıp yapmadıklarını anlamak amacıyla

hane halkı reislerine tek bir çocuğunuz olsa cinsiyeti ne olmalı sorusu Tablo 26'da sorulmuştur.

TABLO 26. Tek Bir Çocuğunuz Olsa Cinsiyet Konusundaki Tutum.

	Sayı	%
Kız	27	13,5
Erkek	40	20
Farketmez	133	66,5
Toplam	200	100

Hane halkı reislerinin kız çocuğu mu, erkek çocuğunu önemli konusunda ne düşündükleri sorulmuş, Yarıdan daha fazla bir kısmı (%66) farketmez olarak belirtmiş %20'si öncelikle erkek çocuğu olmasını istemiş, %13.5 kız çocuğuna öncelik vermiştir.

Tablo'daki verilere göre cinsiyetin o kadar önemli olmaması, toplumun erkek çocuğuna verdiği önemin değiştiğini, sorun devam ettirilmesinden ziyade ailenin psikolojik gereksinmelerine cevap vermek amacıyla çocuk yetiştirdiklerini ifade etmektedir.

Bir ailede olması gereken çocuk sayısı sorulmuş, Tablo 27 oluşturulmuştur.

TABLO 27. İdeal Çocuk Sayısı

	Sayı	%
1	44	22
2	89	44,5
3	32	16
4	35	17,5
Toplam	200	100

Bir evlilikte olması gereken çocuk sayısı sorulmuş ve %66,5 oranında kişi 1-2 çocuk ideal çocuk sayısı olarak düşünmüştür. 3 ve daha fazla düşünülen çocuk sayısı %33,5'dur.

Özellikle 2 tane çocuk olmasını isteyenler öncelikle çocuklarının kardeşsiz büyümemesi gerektiğini, paylaşma duygusunu kazanmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Eşlerin her kisinin de çalışması çocuk yetiştirmede bir takım zorlukların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Önemli olan çocuğu dünyaya getirmek değil, onu iyi bir biçimde topluma kazandırmak gerektiğidir.

Hane halkı reislerine çocuklarının kendileri için ne anlam ifade ettiği sorulmuş ve Tablo 28 elde edilmiştir.

TABLO 28. Hane Halkı Reislerinin Çocuk Konusundaki Tutumları

	Sayı	%
Soyunun devamını sağlar	19	9,5
Sevgi kaynağıdır	132	66
İşgücüdür	3	1,5
Geleceğe güvenle bakmayı sağlar	20	10
Evlenmenin doğal bir sonucudur	26	13
Toplam	200	100

Örnekleme'de ailelere çocukları için ne düşündükleri sorulmuş daha ziyade çocuğun sevgi, güven gibi duygusal temele dayanan bir unsur olduğu belirtilmiştir. Çocuğu bir işgücü olarak ya da gelecek için bir sigorta olarak görenlerin oranı %11,5'tur.

Özellikle erkek çocuk soyun devamını sağlar diyenlerin oranı %9,5'tur. "Evlenmenin doğal bir sonucudur" diyenler ise %13'dür.

Bu soruyla bağlantılı olarak hane halkı reislerine bir evlilikte çocuk şart mıdır şeklinde bir soru sorulmuş ve Tablo 29 elde edilmiştir.

TABLO 29. Çocuksız Bir Ailenin Mutluluk ve Anlaşma Durumu
Konusundaki Tutumları

	Sayı	%
Mutluluklarını etkilemez	94	47
Mutlu olamazlar	82	41
Boş	24	12
Toplam	200	100

Bir evlilikte çocuk önemli değildir. Karşılıklı anlayış ve sevgi içinde çocuk olmadan da mutlu olunabilir diyenlerin oranı %47'dir. Evlilikte çocuk önemlidir, çocuk evliliğin amacıdır diyenlerin oranı %41'dir. Bu soruya cevap vermek istemeyenlerin oranı %12'dir. Bu kişilerden bazıları aynı zamanda henüz kendi ailelerini kurmadıklarını bu nedenle çocuk konusundaki tutumlarının kararsız olduğunu belirtmişlerdir.

Ebeveynlere çocukları kendi eşlerini seçerken yardımcı olup olmayacakları Tablo 30'da ele alınmıştır.

TABLO 30. Eş Seçiminde Çocuklara Yardımcı Olma Durumları

	Sayı	%
Karışmam	49	24,5
İsterse Yardımcı Olurum	120	60
Karışırım	26	2,5
Boş	5	13
Toplam	200	100

Aile içi ilişkilerde otorite örüntüsünü anlamak amacıyla çocukları eşlerini seçerken ne oranda müdahale edecekleri yukarıdaki tablo'da ele alınmıştır.

Buna göre, ebeveynler eş seçiminde çocukları eğer isterse yardımcı olurum diyenler %60'dır. Buna kesinlikle karışmam diyenlerin oranı %24,5'dur. %25,5'u ise eş seçimi bizim isteğimize göre olur diye belirtmişlerdir. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı %13'dür.

kendi kurdukları aileyle geçmişte ebeveynlerinin kurduğu aileyi karşılaştırmaları istenmiş ve aşağıdaki vereler elde edilmiştir.

TABLO 31. Kendi Ailesiyle Ebeveynlerinin Ailesini Eşitlik Bakımından Karşılaştırma

	Sayı	%
Fark Yok	58	29
İçinde büyüdüğüm aile daha eşitlikçi	23	11,5
Benim ailem daha eşitlikçi	115	57,5
Boş	4	2
Toplam	200	100

Kuşaklar arasındaki ilişkiler bakımından sosyal değişmeyi tahlil edebilmek amacıyla bu soru sorulmuştur.

Buna göre hane halkı reislerinin yarısı kendi kurdukları ailelerin daha eşitlikçi olduğunu, %29 kendi kurdukları aileyle geçmişte içinde yaşadıkları aile arasında bir fark olmadığını belirtmiştir. %11,5'de içinde büyüdüğü ailelerin daha eşitlikçi olduğunu belirtmiştir.

Aile yapısındaki değişmeyi ana-baba ve çocuklar arasındaki rol ve statü bakımından değişmeyi irdelemek amacıyla oluşturulan bu tablo otoriter aileden demokratik aileye doğru bir yönelişin mevcut olduğunu gösterir.

TABLO 32 bu konuyla bağlantılı olarak anne, çocuk, baba-çocuk arasındaki ilişkiyi kuşaklar açısından ele almaktadır.

TABLO 32. Çocukların Eşitliği Bakımından kendi Ailenizle Ebeveyn Ailenizi Karşılaştırma

	Sayı	%
Fark yok	63	31,5
Benim Ailemde çocuklar Daha serbest	116	58
Babamın evinde çocuklar Daha serbestti	12	6
Boş	9	4,5
Toplam	200	100

Aile yapısını irdelemek açısından yalnızca eşlerin birbirine karşı olan davranışları değil, aynı zamanda çocuklarıyla olan etkileşimleri de önemli bir unsurdur.

Biraz önceki tablo'ya benzer bir şekilde, ankete cevap verenlerin yarısı, kendi kurdukları ailede çocukların daha serbest olduğunu belirtirken, ancak 12 kişi içinde büyüdüğü ailede çocukların daha serbest olduklarını belirtmiştir. Sosyal değişim açısından hiçbir farkın olmadığını belirtenlerin oranı %31,5'dur. 9 kişide bu soruya cevap vermemiştir. Bunlar büyük bir ihtimalle henüz çocuk sahibi olmayan kimselerdir.

Ebeveynlerinin kendisine gösterdiği ilgi ve ayırdığı zamanla kendisinin çocuklarına gösterdiği ilgi ve ayırdığı zaman arasındaki ne gibi fark vardır, tablo 33'de ele alınmıştır.

TABLO 33. Çocukluk Döneminde Hane Halkı Reisinin Babasının Kendisine Ayırdığı zaman ve Gösterdiği İlgiye Göre, Kendisinin Çocuklarına Ayırdığı Zaman ve Gösterdiği ilgi Durumu

	Sayı	%
Daha Çok İlgileniyorum	146	73
Daha az İlgileniyorum	17	8,5
Fark Yok	37	18,5
Toplam	200	100

Genişaile'de çocuk sayısının fazla olması, çocuklarında iş gücü durumunda bulunması, buna karşın çekirdek ailede çocuğun iş gücünden çok, ailenin psikolojik gereksinmelerini karşılamak amacıyla dünyaya getirildiğidir.

Örnekleme cevap verenlerin %73'ü çocuklarına daha fazla zaman ve ilgi gösterdiklerini, %8,5'u ebeveynlerinin kendilerine daha fazla zaman ve ilgi gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Tarım toplumundan sanayi toplumuna yönelik fazla nüfusun çeşitli önlemlerle engellenmesine, istenmeyen gebeliklerin önlenmesini zorunlu kılmıştır.

Tablo 34'de hane halkı reislerine, "erkek çocuğunuzun evlilik öncesi kız arkadaşı olmasını nasıl karşılıyorsunuz?" sorusu sorulmuştur.

TABLO 34. Erkek Çocuğun Evlilik Öncesi Kız Arkadaşı Olsa

	Sayı	%
Normal Karşılıyorum	138	69
İyi karşılıyorum	56	28
Kötü karşılıyorum	6	3
Toplam	200	100

Tablo'da görüldüğü gibi erkek çocuklarının karşı cinsle arkadaşlığını iyi ya da normal karşılayanların oranı, %97'dir. Bu soruya olumsuz karşılayanların oranı %3'dür.

Ülkemizde de bir konuda bir çalışma yapılırsa büyük bir ihtimalle benzer sonuçlar çıkacaktır. Ailenin hatta toplumun kadın ve erkeği değerlendirilme biçimleri farklıdır. Namus olayı Türk toplumunda nedense hep kadın açısından değerlendirilmektedir. Örf ve dini kuralların bireylere müeyyideler uygulaması, hukuk kurallarından daha etkili olmaktadır.

TABLO 35'de hane halkı reislerine kız çocuklarının flört etmesini nasıl karşıladıkları sorulmuştur.

TABLO 35. Kız Çocuğunun Evlilik Öncesi Erkek Arkadaşı Olsa.

	Sayı	%
Normal Karşılıyorum	142	71
Kötü karşılıyorum	50	25
İyi karşılıyorum	8	4
Toplam	200	100

Tablo'dan anlaşılacağı üzere örnekleme vevap verenlerin %73'i kız arkadaşlarının evlilik öncesi erkek arkadaşları olmasını normal karşıladıklarını, %25'i bu durumu tasvip etmediklerini belirtmiştir.

Biraz önceki tablo'da erkek çocuklarının flört etmesi elayını tamamana yakını hoşgörüle karşılarken bu tablo'da kız çocukları söz konusu olunca %75'e kadar düşmüştür. Ancak bu toplumsal yapımızın gelenekselliğini muhafaza ettiğinin bir kanıtıdır.

Tablo 36'da otorite bakımından hane halkı reisinin babasının mı yoksa kendisinin mi daha otoriter olduğu verilmiştir.

TABLO 36. Otorite Bakımından Hane Halkı Reisinin Babası İle Kendini Karşılaştırma

	Sayı	%
Ben Daha Otoriterim	35	17,5
Baba Daha otoriter	71	35,5
İkimizde Otoriteriz	22	11
İkimizde Otoriter değiliz	30	15
Duruma göre değişir	42	21
Toplam	200	100

Öğretmen ailelerinin aile içi ilişkilerde teokratik bir biçimde mi yoksa eşitlikçi bir biçimde mi yaşadıklarını, aynı zamanda bunun ebeveynlerinin ailesiyle karşılaştırılması yukarıda verilmiştir.

Tablo'daki verilere göre "babam daha otoriter diyenlerin oranı %35,5, ben daha otoriterim diyenlerin oranı %17,5'dür. Otoritenin olaylara bağlı olarak değiştiğini söyleyenlerin oranı %21'dir. Otorite bakımından hiç bir değişikliğin mevcut olmadığını belirtenlerin oranı %26'dır.

Hane halkı reislerinin "evde kadınlar da fikrini söyleyebilir. Fakat, son söz kocanıdır" sözüne katılıp katılmadıkları konusundaki yaklaşımları Tablo 37'de ele alınmıştır.

TABLO 37. "Evde Kadınlar da Fikrini Söyleyebilir. Fakat, Son Söz Kocanıdır" Sözüne Katılıp Katılmadıkları.

	Sayı	%
Kısmen Katılıyorum	88	44
Bütünüyle katılıyorum	53	26,5
Katılmıyorum	59	29,5
Toplam	200	100

Günümüz modern aile'de kadının da önemli bir fonksiyonu olması, yalnızca çocuklarına ve kocasına bakmakla yetinmeyip ailede önemli kararların alınmasında rol oynaması gerekmektedir.

Öğretmen ailelerine "evde kadınlar da fikrini söyleyebilir, Fakat, son söz kocanıdır" sözüne katılıp katılmadıkları sorulmuş ve kısmen veya bütünüyle katıldıklarını belirtenlerin oranı, %70,5'dur. Bu durumun söz konusu dahi olmadığını kadının önemli kararların alınmasında erkek kadar kadınında önemli olduğunu belirtenlerin oranı ise %30'dur.

Tablo'ya cevap verenlerin önemli bir kısmı hala kalıplaşmış değer yargılarıyla hareket etmekte, oysa kadının da erkek kadar aile'de önemli kararların alınmasında etkili olabileceğine inanmaktadırlar.

Tablo 38'de "kadının en önemli görevinin eşine ve çocuklarına bakmaktır" konusundaki yaklaşımları ele alınmıştır.

TABLO 38. Bir Kadının Hayattaki En Önemli Görevi Çocuklarına ve Kocasına Bakmaktır" Görüşü Hakkındaki Tutumları

	Sayı	%
Kısmen Katılıyorum	85	44,5
Katılmıyorum	111	55,5
Toplam	200	100

Türk medeni kanununa göre; "erkek ailenin reisidir ve eğer istemezse eşini çalıştırmaz" ibaresi yer almaktadır. Bizde hane halkı reislerinin bu konuda görüşlerini anlamak amacıyla buna yönelik bir soru hazırladık. Buna göre kadının en önemli görevi evi'dir, Görüşüne katılanların oranı %44,5'ken bu görüşe kesinlikle katılmadığını belirtenlerin oranı %55,5'dur.

Oranlama'nın yarıyarıya bir oranda çıkması kanaatimce

bütünüyle olmasa da kadın-erkek eşitliği bakımından eskiye oranla bir dönüşümün yaşandığı her ne kadar anayasa'da dahi bu durumun korunmasına rağmen bireylerin bakış açılarının değişmeye başladığının bir göstergesidir.

Bu verilerden elde edilmiş sonuçları irdelemek amacıyla Tablo39'da "Aile de kadın-erkek eşittir" konusunda ne düşündükleri sorulmuştur.

TABLO 39. "Ailede kadın-erkek eşittir" konusundaki Yaklaşım

	Sayı	%
Eşittir	161	80,5
Eşit değildir	32	16
Fikrim Yok	7	3,5
Toplam	200	100

Bir önceki tablo'da aile'de son söz kocanıdır.diyenlerin oranı%70 iken burada kadın-erkek eşittir diyenlerin oranı %80 çıkmıştır. Bu durumda bir terslik mevcuttur. Zira kişilerin bazen yargılanırım ya da hakkımda ne düşünecekler diyerek asıl düşündüklerini söylemeyip tamamen farklı bir biçimde davrandıkları görülmektedir.

Ayrıca sözle degilde kişilerin aile içindeki davranışlarını gözlemleyerek bu konuda fikir edinmek daha doğru olur kanısındayım.

Tablo'da kadın-erkek eşit değildir diyenlerin oranı kanaatimce daha yüksek olmalıydı.

Bir diğer tablo ev işlerinde eşlerine yardımcı olup olmadıklarını değerlendirerek aynı zamanda bu soruyu da sınamaktadır.

TABLO 40. Evişlerinde Eşlerine Yardımcı Olup Olmadıkları

	Sayı	%
Evet	72	36
Hayır	100	50
Boş	28	14
Toplam	200	100

Hane halkı reislerine ev işlerinde eşlerine yardımcı olup olmadıkları sorulmuş %50'si hayır diye cevap vermişlerdir. %36'sı ise bu soruya evet diye karşılık vermiştir. Bu soruya cevap vermek istemeyenlerin oranı %14'dür.

O halde, kadın-erkek eşitliğine inanan 80 kişiden 44'ü ev işlerinde eşlerine yardımcı olmayanlardır.

Şimdi ev işlerinde eşlerine yardımcı olan hane halkı reislerinin ne tür işlerde yardımcı olduklarını Table 41'de ele alalım.

TABLO 41. Evet İse Hangi İşlerde Yardımcı Oldukları

	Sayı	%
Bulaşık, temizlik, çamaşır	18	25
Çocuk bakımı	18	25
Alış-veriş	33	45
Boş	4	5
Toplam	72	100

Hane halkı reislerine özellikle hangi işlerde eşlerine yardımcı oldukları sorulmuş, öncelikle alış-veriş işlerinde yardımcı olduklarını belirtmişlerdir. Bulaşık, temizlik, çamaşır gibi daha çok kadını ilgilendiren işlerle uğraşanların oranı %25'dir. Çocuk bakımıyla ilgilenen aile reislerinin oranı %25'dir. Bu soruya %5 kişi yanıt vermemiştir.

Bizzat kendisiyle görüştüğüm aile reislerinin bir kısmı toplumun kendilerini ayıpladığını bu nedenle eşine yardımcı olacakları vakit bunu kimsenin bilmeyeceği şekilde yaptıklarını belirtmişlerdir.

Aile'de kadının da ev işleri dışında çalışması omuzlarına daha ağır bir yükün yüklenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle erkeğin de ev işlerinde yardımcı olması kaçınılmazdır.

Hane halkı reislerinin nikahsız olarak beraber yaşanması konusundaki yaklaşımları tablo42'de ele alınmıştır.

TABLO 42. "Nikahsız Birliktelik" Konusundaki Tutumları

	Sayı	%
Hoşgörü ile karşılanmalıdır	26	13
Uygunsuzdur	90	45
Bir fikrim yok	28	14
Kendilerini ilgilendiren bir konudur	56	28
Toplam	200	100

Tarımsal üretimden makineleşmeye yönelik insan ilişkilerinde bir takım değişimlere yol açmıştır. Kalıplaşmış değer yargıları tamamen olmasa da zamanla birtakım değişikliklere uğramaktadır. Yukarıda hane halkı reislerine kohmagani konusundaki görüşleri sorulmuş, %45'i bu durumun hoş olmadığını, buna karşın %13'ü olaya hoş görüşü ile yaklaşılması gerektiğini belirtmiştir. Bir fikrim yok ya da bu olay kendileriyle ilgili bir konudur diyenlerin oranı %40'dır.

Tablo 43'de hane halkı reislerine boşanmaya yol açan faktörleri nelerdir sorusu sorulmuş ve aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

TABLO 43. Boşanma Nedenleri Konusundaki Yaklaşımları

	Sayı	%
Hayat Pahalılığı	18	9
Eşlerin Kişiliklerinin uymaması	172	61
Kadının çalışması	18	8,5
Çocugun olmaması	5	2,5
İhanet	29	14,5
Boş	9	4,5
Toplam	200	100

Ülkemizde boşanma olayları batı ülkelerine göre oldukça düşüktür. Yalnız bir geçiş aşamasında olmamız birtakım huzursuzlukların artmasına, toplumda dengesizliklerin çoğalmasına yol açmaktadır. Bu da toplumun çekirdeği özelliğini gösteren aile'de kendisini nissettirmektedir. Hane halkı reislerine kendilerine göre öncelikle hangi sebeplerin boşanmaya yol açabileceği sorulmuş ve tablo'da görüldüğü gibi %61'i eşlerin farklı kültürel çevrelerden gelmesi nedeniyle kişilik çatışmasının buna yol açacağı belirtilmiştir.

Hayat pahalılığı, çocuğun olmaması, kadının çalışması ihanet vb.nedenler %34,5 oranında yer almıştır. Ankete %4,5 oranında cevap verilmemiştir.

Tablo 44'de hane halkı reislerinin aylık ücretleri sorulmuştur.

TABLO 44. Hanenin Toplam Aylık Geliri

	Sayı	%
3-5.500.000	70	35
5.5-7.500.000	61	30,5
7.5-9.500.000	33	16,5
9.5-	30	15
Boş	6	3
Toplam	200	100

Öğretmen ailelerinin aylık gelirlerini anlamak amacıyla bu soru sorulmuş ve %30,5 aylık ellerine 5.500.000-7.500.000 arasında, %35'i 3.000.000-5.500.000 arasında gelir elde ettiklerini belirtmiştir. %16,5'u 7.500.000-9.500.000 arasında aylık gelirlerinin olduğunu belirtmiştir. 9.500.000 fazla geliri olanların oranı %15'dir. %3'ü de bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 45'de hane halkı reislerinin eşlerinin de üretime katkıda bulunup bulunmadıkları ele alınmıştır.

TABLO 45. Hane Halkı Reislerinin Evlerinde Birden Fazla Çalışan Olup Olmadığı .

	Sayı	%
Evet	114	57
Hayır	86	43
Toplam	200	100

Hane'de birden fazla geliri getirenlerin oranı %57'dir. Yalnızca evin geçimini sağlayan hane halkı reislerinin oranı %43'dür.

Günümüz koşullarında bu oranın yarı yarıya yakın bir oranda çıkması ekonomik koşulların ağırlaşmasının bir sonucudur. Aile'de sadece eşlerden birinin çalışması yetmemekte, kadın da ister istemez üretimde rol oynamak durumunda kalmaktadır.

Tablo 46'da hanede birden fazla çalışan varsa gelirin kimin elinde toplandığı sorulmuştur.

TABLO 46. Çalışan Varsa Paranın Kimde Toplandığı

	Sayı	%
Aile reisinde	80	70,17
Müşterek	34	29,82
Toplam	114	100

Bir önceki tablo'da birden fazla geliri olanların sayısı sorulmuştur. Buna evet diyenlerin oranı 114'dür. Buna göre elde edilen gelirlerin %70'i aile reisinde toplanmaktadır. Paranın müşterek olarak harcandığını belirtenlerin oranı %29'dur.

Paranın aile reisinde toplanması, erkek egemenliğine dayanan ataerkil aile yapısının halen büyük bir ölçüde devam ettiğini gösterir.

Hane halkı reislerine elde ettikleri gelirlerle tasarruf yapabiliyorlar mı şeklinde soru sorulmuş ve tablo 47'deki veriler elde edilmiştir.

TABLO 47. Tasarruf Yapılıp Yapılmadığı

	Sayı	%
Evet	125	62,5
Hayır	69	34,5
Cevap yok	6	3
Toplam	200	100

Hane halkı reislerinin %62,5'i elde ettikleri gelirlerin bir kısmını biriktirdiklerini, %34,5'i ise biriktirmeyemediklerini belirtmiştir.

Tasarruf yaptıklarını belirten hane halkı reislerinin bir kısmı birçok intiyaçlarını karşılamadıklarını ve çocukların ve kendilerinin gelecek korkusu nedeniyle bunu zorunlu olarak yaptıklarını belirtmiştir. Bu soruya cevap veremeyenlerin oranı %3'dür.

Tasarruf yaptıklarını belirten 125 kişiye bunu nasıl değerlendirdiklerini yolunda sorular sorulmuş ve tablo 48'de verilen cevaplar elde edilmiştir.

TABLO 48. Tasarruflarını nasıl Değerlendirdikleri

%	Sayı	%
Gayrimenkul Alırım	30	24
Kooperatife girerim	45	36,8
Döviz alırım	30	24
Başka	20	16
Toplam	200	100

Tablo'ya göre gayrimenkul ya da ev gibi yatırıma yönelenlerin oranı %60,8 dir. %24 oranında kişi dövize yöneldiklerini belirtmiştir. Buna göre ev, arsa gibi yatırımlar döviz, hisse senedi gibi yatırımlara göre daha fazladır.

Hane halkı reislerine ihtiyaçları olduğunda borç alıp almadıkları tablo49'da verilmiştir. Şimdi bu verileri inceleyelim.

TABLO 49. Borç Para Gerektiğinde Başvurulan Yol

	Sayı	%
Hiç kimseden	28	14
İş arkadaşlarımdan	77	38,5
Akrabalardan	46	23
Bankadan	49	24,5
Toplam	200	100

Örnekleme cevap veren hane halkı reislerinin %61'i ihtiyaçları olduğunda, iş arkadaşlarından ya da akrabalardan borç aldıklarını, %24,5'u bankadan borç aldıklarını belirtmiştir. Hiç kimseden borç para almadıklarını belirtenlerin oranı %14'dür.

Eş, dost, tanıdıktan borç almanın banka ya da diğer resmi kuruluşlardan borç almaya göre yüksek olmasının nedeni bu tür

kuruluşların faizinin de yüksek olmasıdır.

Tablo 50'de oturlan konutun hane halkı reisine ait olup olmadığı sorulmaktadır.

TABLO 50. Oturlan Konutun Mülkiyet Durumu

	Sayı	%
Bana, Eşime	32	16
Kira, lojman	156	78
Akrabalara	12	6
Toplam	200	100

Tablo 46'da yer alan ele aldığımız örneklem grubunun büyük bir oranı Mardin'li olmayıp, mecburi hizmetini yapmak amacıyla burada bulunmaktadır. Tablo'daki verilere göre %78 oranında kişinin büyük çoğunluğu lojmanda kalmaktadır. Az bir miktarı kirada oturmaktadır. %16'sı kendi mülklerinde olan evlerde kalmaktadırlar. Akrabalara ait evde oturanların oranı %6'dır.

Araştırma yapılırken öncelikle öğretmen lojmanlarında uygulanmıştır. Bu nedenle oran yüksek çıkmıştır.

Hane halkı reislerinin oturdukları semtin iyi olup olmadığını değerlendirmeleri istenmiştir. Tablo 51'deki veriler elde edilmiştir.

TABLO 51. Oturlan Semtin Niteliği

	Sayı	%
Şehrin En iyi Mahallelerinden	87	43,5
Orta seviyede bir mahalle	74	37
Pek iyi değil	39	19,5
Toplam	200	100

Hane halkı reislerinin ikamet ettikleri semti değerlendirmek açısından bu tablo oluşturulmuştur.

Örnekleme cevap verenlerin %43,5'u buldukları şartlar göz önüne alındığında şehrin en iyi mahallelerinden biri olduğunu, %37'si orta seviyede bir mahalle olduğunu belirtmiştir.

%19,5'u ise geçici olarak burada kaldıkları için ve çalıştıkları okula yakın olduğu için pekiyi olmasa da burada oturduklarını belirtmiştir.

Tablo 52'de bu verileri incelemek açısından önemlidir. Şimdi bu surette oturma nedenlerini ele alalım.

TABLO 52. Bu Semtte Oturma Nedenleri

	Sayı	%
Akrabalara, işe yakın olması	37	18,5
Kiraların ucuz olması	33	16,5
Kendi evimiz olması	35	17,5
Lojman Olması	56	28
Çevrenin iyi olduğu için	39	19,5
Toplam	200	100

Hane halkı reislerine bu semtte oturma nedenleri sorulmuş, verilen cevaplar birbirine yakın oranlarda çıkmıştır. Öncelikle lojman olduğu için burada ikamet ettiğini belirtenlerin oranı %28'e çıkmıştır. Sırasıyla çevrenin iyi olduğu için %19,5, Akrabalara, işe yakın olduğu için %18,5, kendi evimiz olduğu için %17,5, ve kiraların ucuz olduğu için, %16,5 oranında yer almaktadır.

Yaşam standartlarını tesbit etmek amacıyla aşağıdaki eşyalardan herbirine sahip olup olmadıkları Tablo 53'de ele alınmıştır.

TABLO 53. Hanede Mevcut Bulunan Eşyalar

	Sayı	%
Renkli Televizyon	124	62
Müzik Seti	3	1,5
Video	7	3,5
Bilgisayar	5	2,5
Otomatik Çamaşır Mak.	36	18
Bulaşık Makinesi	3	1,5
Hepsi	22	11

Sosyal refah göstergelerinden birisi de kişinin çeşitli olanaklardan yararlanıp yararlanmadığıdır. İhtiyaçlar kişiden kişiye, toplundan topluma değişiklik gösterir. Bir ailede zorunlu bir ihtiyaç olarak düşünülen bulaşık makinesi, bir diğer aile de lüks olabilir.

Tablo'daki verilere göre ailelerin %62'sinde Renkli televizyon mevcuttur. Daha sonra otomatik çamaşır makinesi%18 oranında yer almıştır. Yukardaki eşyaların tamamının bulunduğunu belirtenlerin oranı %11'dir. Müzik seti, Video, bilgisayar, bulaşık makinesi'nin her birinin bulunduğunu belirtenlerin oranı %9'dur.

Unutulmaması gereken bir nokta da ailelerin geçici bir süre için bu bölgede oldukları ve taşınmasının zor olduğu düşüncesiyle fazla eşya almadıklarıdır.

Hane halkı reislerine kendilerine ait özel arabanın olup olmadığı Tablo 54'de sorulmuştur.

TABLO 54. Kendilerine Ait Özel Arabanın Olup Olmadığı

	Sayı	%
Evet	69	34,5
Hayır	131	65,5
Toplam	200	100

Örnekleme cevap verenlerin %65.5 henüz bir araba sahibi olmadıklarını, öncelikle ev edinme üzerinde durduklarını belirtmişlerdir. %34,5 kendilerine ait özel arabanın bulunduğunu belirtmiştir.

Ele aldığımız tabloyla bağlantılı olarak hanede birden fazla arabanın bulunup bulunmadığı taolo 55'de yer almıştır.

TABLO 55. Hanede Birden Fazla Arabanın Bulunup Bulunmadığı

	Sayı	%
Evet	14	20.29
Hayır	55	79.71
Toplam	69	100

Ankete cevap veren 69 kişinin %79 ikinci bir arabanın mevcut olmadığını %20,29 hanelerindeki ikinci bir arabanın mevcut olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre büyük bir çoğunluğu sadece bir arabası mevcuttur.

Tablo 56'da hane halkı reislerinin köy kökenli kent kökenli mi oldukları sorulmuştur.

TABLO 56. Hane Halkı Reislerinin Doğum Yerleri

	Sayı	%
Köy	52	26
Kasaba	53	26,5
Kent	95	47,5
Toplam	200	100

Eğitim ailede başlar. Daha sonra evre ve okul bireyin şekilleşmesinde etkili olur. Birey sosyalleşirken içinde bulunduğu toplumun değerleriyle bütünüleşir. Hane halkı reislerinin %47,5 kentte doğmuşlardır. Diğer %52,5 ise köy, kasaba doğumludur.

Kırsal alanda yetişmiş bir bireyle kentsel değerlerin mevcut olduğu bir alanda yetişmiş birey aynı eğitimi dahi alsalar farklı kişilik örüntüsü gösterirler. Yalnız bireyin doğup yetiştiği ortam değil, ebeveynlerinin, eşinin yetiştiği ortamda önemlidir. Bu nedenle Tablo 57-58 oluşturulmuştur.

TABLO 57. Hane Halkı Reislerinin Eşlerinin Doğum Yeri

	Sayı	%
Köy	48	24
Kasaba	54	27
Kent	98	49
Toplam	200	100

Farklı sosyal çevrelerden gelmiş iki insanın evlenip aynı çatı altında birlikte yaşaması zor bir olaydır. Bu nedenle hane halkı reislerine eşlerinin doğum yerlerini sorduk, %49'u kent doğumlu olduğunu, %51'i köy-kasaba doğumlu olduğunu belirtti. Bir önceki tabloyla kıyasladığımızda benzer sonuçların çıktığını söyleyebiliriz.

TABLO 58. Hane Halkı Reislerinin Babalarının Doğum Yeri

	Sayı	%
Köy	92	46
Kasaba	38	19
Kent	70	35
Toplam	200	100

Hane halkı reislerinin babalarının %65'i köy ve kasaba doğumlu, %35'i kent doğumludur. Buna göre bir önceki kuşaktan diğer bir kuşağa göre kentleşme olayının arttığını söyleyebiliriz.

Tablo 59'da hane halkı reislerine kentte doğan kaçınıcı kuşak oldukları sorusu sorulmuştur.

TABLO 59. Kentte Doğan Kaçınıcı Kuşak Oldukları

	Sayı	%
Kentte ilk doğan kuşak benim	65	32,5
Kentte ilk doğan babam	29	14,5
Kentte ilk doğan dedem	16	8
En az dört kuşaktır kentliyiz (Kökenimiz kentlidir)	35	17,5
Boş	55	27,5
Toplam	200	100

Biraz önceki sorularda hane halkı reislerinin ve onların babalarının köy mü kent mi doğumlu olduklarını sormuştuk. Bu tablo bu konuya daha aydınlatıcı niteliktedir.

Hane halkı reislerinin %32,5'u kentte doğan ilk kuşak benim olarak, belirtmiştir. Tablo 52'de %47,5'u kent doğumlu olduğunu belirtmiştir. O halde oradaki %15'lik dilim hane halkı reislerinin babalarının kent doğumlu olduğudur. Kökenimiz kentli olarak belirtenlerin oranı %17,5'dur.

Bu soruya cevap vermek istemeyenlerin oranı %27,5'dur.

TABLO 60. Hane Halkı Reislerinin Kendilerini Kentli Kabul Edip Etmedikleri

	Sayı	%
Evet çünkü kentte doğdum	80	40
Evet çünkü kentte yaşıyorum	80	40
Hayır çünkü kentte doğmadım	17	8,5
Boş	13	6,5
Toplam	200	100

Kanaatimce bireyin kent doğumlu olmasıyla, kentlilere özgü bir yaşam felsefesinin olması farklı şeylerdir. Zira kentleşme algının artmasıyla beraber göç olayı hızlanmış ve kentler gelişmiş bir köy havasına bürünmeye başlamıştır. Hane halkı reislerinin %40'ı benim bu görüşüne katılmamakta ve kentte doğmuş olmanın kentli kabul edilmekle eş değer olduğunu savunmaktadırlar. Diğer %40 ise kentin çeşitli olanaklarından yararlanabildiklerini ve bu nedenle kentli olduklarını kabul etmişlerdir.

%8,5'u kent doğumlu olmadıkları için kentli kabul edilmeyeceklerini belirtmiştir. %6,5'u bu soruya cevap vermekten kaçınmışlardır.

Tablo 61-62 aktüel olaylarla ilgilerini ölçmek açısından önemlidir. Şimdi bunları ele alalım.

TABLO 61. Radyo ve TV İzleme Eğilimleri

	Sayı	%
Hergün	137	68,5
Haftada birkaç gün	36	18
Çok seyrek	27	13,5
Toplam	200	100

Sosyo-psikolojik bir varlık olarak insan sürekli çevresiyle etkileşim içindedir. Birey yalnız yakın çevresinden değil aynı zamanda uzak çevresinden de haberli olmalıdır. Bu da kitle iletişim araçlarından yararlanmayı gerektirir. Özellikle bireyleri yetiştirme işini üstlenmiş olan eğitimcilerin bu konuda daha titiz olmaları gerekir.

Hergün radyo ve tv izlediklerini belirten hane halkı reisleri %68,5'dir. Haftada birkaç gün radyo ve tv izlediklerini belirtenlerin oranı %18'dir. %13,5 çok seyrek olarak radyo ve TV izlediklerini belirtmişlerdir.

TABLO 62. İzledikleri Programların Niteliği

	Sayı	%
Dizi	32	16
Açık Oturum	118	59
Dini Program	16	8
Müzik	20	10
Hepsi	14	7
Toplam	200	100

Hane halkı reislerinin yalnızca ne kadar sıklıkla radyo ve tv izlediklerini değil, aynı zamanda izledikleri yayınların niteliği de önemlidir. Açık oturum, panel ya da kendi meslekle ilgili programları izlediklerini belirten hane halkı reislerinin oranı %59'dur. %34'ü dini, müzik, dini program gibi yayınları izlediklerini belirtmişlerdir.

Hane halkı reislerinin %7'si her tür programı izlediklerini, bu konuda ayırım yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

TABLO 63. Hane Halkı Reislerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları

	Sayı	%
Evet	161	80,5
Hayır	39	19,5
Toplam	200	100

Toplam olarak kitap okuma alışkanlığını pek kazanmış olduğumuz söylenemez. Kitap okuma alışkanlığı çocukluk döneminde kazanılır. Bu nedenle eğitime işini üstlenmiş kimselerin çocuklara bu alışkanlığı kazandırmaları aynı zamanda kendilerinin de örnek olmaları gerekmektedir.

Öğretmen ailelerine sürekli kitap okuyup okumadıklarını sordüğümüzda %80'i kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Bu oranın bir kısmı sürekli okuduklarını bir kısmı ise fırsat buldukça kitap okuduklarını belirtmiştir.

Tablo 64'de okudukları kitapların niteliği irdelenmektedir.

TABLO 64. Evetse Ne tür Kitaplar Okudukları

	Sayı	%
Dini Kitaplar	23	14,28
Roman	50	31,05
Bilimsel ve Mesleki Kitap	71	44,09
Başka	17	10,55
Toplam	200	100

Kitap okuma alışkanlığı yanında okuduğumuz kitapların niteliği de önemlidir. Faydalı kitaplar yanında olmayan kitaplar da vardır. Ancak belirli bir dönemden sonra bu kitapları değerlendirebiliriz. Kanımca tek yönlü kitapları değil, olayları farklı açılardan değerlendirecek çeşitli kitaplardan yararlanmak

gerekir. Hane halkı reislerine de özellikle ençok okudukları kitapları sordugumuzda bilimsel ve mesleki kitaplar 44 ilk sırayı daha sonra Roman otobiyografi gibi kitaplar %31 ikinci sırayı almıştır. Özellikle branşlarıyla ilgili kitapların okunması çocukları daha faydalı olma açısından önemlidir. Dini, astroloji vb. kitapların okunması %24 oranındadır.

Bu konuyla bağlantılı olarak sürekli olarak gazete okuyup okumadıklarını Tablo 65'de ele alınmıştır.

TABLO 65. Gazete Okuma Eğilimleri

	Sayı	%
Evet	188	94
Hayır	7	3,5
Boş	5	2,5
Toplam	200	100

Az gelişmiş ülkelerde gelişmiş ülkelere farklı olarak kişi başına düşen gazete, dergi oranı oldukça düşüktür. Ancak bireyleri eğitme işini üstlenmiş olan eğitimcilerin halkın diğer kesimlerine göre dünyada olup biten olaylardan daha haberli olması gerekir. Bu varsayımdan yola çıkarak öğretmen hane halkı reislerine gazete okuma alışkanlıklarını sordugumuzda %94'ünün buna evet olarak cevap verdiğini görüyoruz.

Sürekli olarak gazete okumadıklarını belirtenlerin oranı %3,5'dur.

Gazete okumanın yanında özellikle hangi kısımların okunduğu da önemlidir. Bunu anlamak amacıyla Tablo 66 oluşturuldu.

TABLO 66. Evetse en çok Hangi Kısımları Okudukları

	Sayı	%
Haber	38	20,54
Köşe Yazıları	71	38,38
Spor sayfaları	12	6,48
Ayrım Yapmam	64	34,59
Toplam	200	100

Hane halkı reislerine gazetelerin öncelikle hangi kısımlarını okuduklarını sordüğümüzda %38 köşe yazılarını, makaleleri, %34'ü bu konuda ayırım yapmadıklarını belirtmiştir. Haber yazılarını okuduklarını belirtenlerin oranı %20'dir.

Güncel olayları ve yorum niteliği taşıyan yazıları okuma oranı yarıyarıyadır.

Hane halkı reislerine sinema ve tiyatroya gidip gitmediklerini Tablo 67'de sorduk. Şimdi bunları gözden geçirelim.

TABLO 67. Sinema ve Tiyatroya Gitme Eğilimleri

	Sayı	%
Evet	34	17
Hayır	43	21,5
Çok seyrek	123	61,5
Toplam	200	100

Sinema ve tiyatroya gitmediklerini belirtenlerin oranı %21,5'dur.

Tablo 68'de öğretmen ailelerinin dini görevlerini yerine getirip getirmediğini ele alınmıştır.

TABLO 68. Dini Görevlerini Yerine Getirme Eğilimleri

	Sayı	%
Çoğunu	33	16,5
Bazılarını	119	59,5
Hepsini	13	6,5
Hiçbirini	35	17,5
Toplam	200	100

Hane halkı reislerine dini görevlerini yerine getirip getirmediğini sordüğümüzda öncelikle oruç tutmak, zekat vermek vb. şeyleri yerine getirdiklerini (%76) belirtmişlerdir. Bir kısmı namaz kılmak istediklerini ancak çalışma şartları içinde buna fırsat bulamadıklarını ve cuma ve bayram namazlarını kaçırmamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Örnekleme cevap veren hane halkı reislerinin %6,5 dini görevlerin hepsini yerine getirmeye çalıştıklarını belirtirken %17,5'u hiçbirini yerine getirmediğini belirtmişlerdir. Dini görevlerinin hiçbirisini yerine getirmediğini belirtenlerin dinsiz olduğu anlamı çıkmamalıdır. Tabii ki, bir kısmı ateist olabilir ancak şartlar elvermediği için dini görevlerini yerine getiriyor olabilecekleri de unutulmamalıdır.

Hane halkı reislerine siyasal görüşlerinin belirmesinde etkili olan faktörler tablo 69'da aldık.

TABLO 69. Hane Halkı Reislerinin Siyasal Görüşlerinin Belirmesinde Etkili Olan Faktörler.

	Sayı	%
Gazete Tv etkisi altında kaldım	34	17
Babam " " "	6	3
Eşim " " "	12	6
Arkadaşlarım " " "	22	11
Hiç kimsenin etkisi altında kalmadım	126	63
Toplam	200	100

İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyal gelişimini tamamlan-
yınca kadar çeşitli faktörlerin etkisi altındadır. Özellikle
toplum varlığını devam ettirebilmek amacıyla mevcut olan değer-
leri bireye dolaylı ya da dolaysız olarak benimsetir. Bizde
hane halkı reislerine öncelikle dünya görüşlerinin belirmesinde
neyin etkili olduğunu sorduk. Buna göre, hiç kimsenin etkisi
altında kalmadığını belirtenlerin oranı ve yakın çevrenin et-
kisi altında kaldım diyerek belirtenlerin oranı %37'dir.

O halde bizim biraz önce belirttiğimiz noktaya %63 ora-
nında hane reisi katılmamaktadır. Buradan toplumun daha çok
gizli bir biçimde baskı uyguladığı varsayımını oluşturabiliriz.

Şimdi örnekleme cevap verenlerin sosyal güvenlik kapsa-
mında olup olmadıklarını Tablo 70'de ele alalım.

TABLO 70. Sosyal Güvenlik Kapsamına Üyelik.

Burada ele aldığımız husus memur ve diğer çalışmaların
bağlı bulunduğu, güvenlik kurumu ya da sendika değil, bunun
dışında kalan derneklerdir. Bu dernekler kimsesiz çocukları
koruma derneği, gençlik derneği, ya da siyasal bir dernek
olabilir. Örnekleme göre %79,5'u hiç bir derneğe üye olmadı-
ğını belirtmiştir. %18'i bağlı oldukları dernek bulunduğunu
belirtmiştir. Bunların bir kısmı folklör derneği, yeşili koruma
derneği vb. olarak ismini belirtirken bir kısmı belirtmemiştir.

	Sayı	%
Evet	36	18
Hayır	159	79,5
Boş	5	2,5
Toplam	200	100

Hane halkı reislerinin %2,5'u bu soruya cevap vermekten
kaçınmışlardır.

V. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Mardin ilçe merkezinde görevini yapan öğretmen ailelerine uygulanan bu çalışma tesadüfi örnekleme metoduna göre uygulanmıştır.

Araştırmamızda hane halkı reislerinin oranı %84,5'dur. Anket uygulanırken Anadolu lisesinde okuyan öğrencileri anketör olarak yardımcı olmuşlardır. Öğrencilerin bir kısmı bizzat öğretmen lojmanlarına giderek bir kısmı ise çeşitli öğretim kurumlarına giderek çalışma yapmışlardır.

Bu çalışmayı yapmam bizzat öğretmen olmama nedeniyle kolay olmuştur. Ayrıca Mardin'in yörel halkından farklı bir yapıya sahip olan öğretmen aileleri de çalışmanın yapılmasında oldukça yardımcı olmuşlardır.

Hane halkı reislerinin en fazla yığılma gösterdiği yaş dönemi 25 ile 54 arasındadır. Pek tabiidir ki bu dönem çalışma hayatını kapsar.

Geçmiş oranla günümüzde evlenme yaşı çeşitli faktörlerin de etkisiyle yükselmiştir. Bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları, eğitimlerini tamamlamaları gibi nedenler evlenmeyi geciktirmektedir. Elde ettiğimiz verilere göre 20 ile 29 yaş arasında %76'lık bir oranı görülmektedir.

Evlenme yaşının yükselmesinde kırsal alanda daha erken üretici olan bireylerin kentsel alanda hala tüketici konumunda bulunmaları ve ailelerine bağımlı olmaları nedeniyledir.

Ailelerin evliliğin başlangıcında çekirdek mi yoksa geniş aile mi olduğunu sordüğümüzda çekirdek aile olarak kurulanların oranı %42,5 iken geniş ailelerin oranı %56,5'dur. Bu verilerde biraz önce söylediğimiz gibi evlense dahi bireyin bağımsız olamadığını ve hatta ekonomik olarak da kendi anne

babasına bağımlılığın devam ettiğinin bir sonucudur.

Şu andaki aile biçimlerini ele aldığımızda çekirdek aile ye doğru bir dönüşümün mevcut olduğunu %90'la görmekteyiz. O halde bireylerin zaman geçtikçe kendi kendilerine yeterli olabilecek seviye ye geldiklerini söyleyebiliriz.

Mardin hane halkı büyüklüğü ortalama 7 kişiyle Türkiye ortalamasının üstündedir. Öğretmen ailelerinin hane halkı üye sayısını ele aldığımızda %74'le Mardin hane halkı üye sayısına eşit olduğunu görürüz. Ayrıca Mardin yöresinin %82'si çekirdek aileden oluşmaktadır.

Örnekte hane halkı reislerinin görücü usulüyle evlenenlerin oranı %58 iken anlaşarak evlenenlerin oranı %42'dir. Bireylerin birlikte olabilecekleri konuşup, tanışabilecekleri ortamların artması anlaşarak evlenme olayının lehine gelişmektedir.

Öğretmen ailelerine eşleriyle akraba olup olmadıklarını sordüğümüzde büyük çoğunluk(%92) akraba olduklarını belirtmiştir. O halde bireylerin öncelikle yakın çevrelerinden eş seçtiklerini ve ailelerin bu evliliği istemelerinin en belirleyici faktör olduğunu söyleyebiliriz.

Kıyılan nikah biçiminde hem resmi hem de dini nikahın gerekli olduğunu belirtenlerin oranı oldukça yüksektir(%67) Yalnız resmi nikahın gerekli olduğunu belirtenlerin oranı %29'dur. Ailelerin büyük çoğunluğu ilk evliliklerini yapmışlardır.

Ailelere kaç yıldır Mardin'de görev yaptıklarını sordüğümüzde 0 ile 3 yıl süresinde burada ikamet edenlerin oranı %37,5'dur. 16 ve daha uzun süredir oturanların oranı %33'dür.

Öğretmen hane halkı reislerinin eşlerinin yarısı %35

çalışmakta ve orta öğrenim ve daha üst seviyede öğrenim yapanların oranı %74,5 olarak belirlenmiştir. O halde eş seçerken eğitiminde önemli bir belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Ailelerin %56'sı öğretmen vb. meslek dallarıyla uğraşırken %26'sı mühendis, doktor, diğçi vo. işlerle uğraşmaktadır.

Anket uygulanan kişilerin babalarının %89'u anneler, %88'i ilkokul ve daha alt seviyede eğitim almışlardır. Annelerin büyük çoğunluğu (%88) ev hanımıdır. Babaları işçi, çiftçi serbest meslek sahibi, esnaf gibi mesleklerle uğraşmaktadır.

Doğum kontrolü uygulayanların oranı %30'dir. Ailelerde çocukların %67 hala öğrenimini sürdürmekte ve hala çalışma hayatına aktif olarak katılmamaktadırlar. Bir ailenin kaç çocuğu olması iyidir diye sordüğümüzda %66'sı iki çocuğun ideal olduğunu belirtmiş, çocukların cinsiyetinin o kadar önemli olmadığını sağlıklı olmalarının yetirli olduğunu çocuğun ailenin mutluluğu olduğunu belirtmişlerdir.

Aile içi ilişkilerde değişme açısından ele aldığımızda şu anda kurdukları ailelerin otorite bakımından, çocukların serbestliği bakımından ve aynı zamanda çocuklara gösterilen sevgi ve ilgi bakımından daha olumlu gelişmeler gösterdiğini söyleyebiliriz.

Hane halkı reisleri gerek kız çocukları için gerekse erkek çocukları için karşı cinsle arkadaşlık olayını normal karşıladıklarını belirtmişlerdir. Buna karşın kadın erkek eşitliği konusunda kadın-erkek eşittir derken diğ er yandan evde kadınlar da fikrini söyleyebilir fakat, son söz kocanın"dır" fikrine %70 katılmaktadır. Burada şu söz aklıma geliyor bu ne pehriz ne lahanana turşusu.

Hane halkı reislerinin %36 ev işlerinde eşlerine

eşlerine yardımcı olmakta ancak bunların %50'ye yakın bir kısmı alışveriş gibi dışarı işlerde yardımcı olmaktadır. Diğer bölümü ise çocuk bakımı, çamaşır, bulaşık gibi işlerde yardımcı olmaktadır.

Örnekleme'de ailelerin %62'si öncelikle ev, kooperatif döviz şeklinde tasarruf yapmaya çalıştıklarını, borç ihtiyacı olduğunda cüzi bir miktarı (%14) kendi tasarruflarından yararlandıklarını belirtmiştir. Ancak büyük çoğunluk (%61) eş dost tanıdık yardımıyla bu ihtiyacı karşıladıklarını belirtmiştir.

Mardin il olarak engebeli bir tepe üzerine kurulan yalnızca tek yönlü yolu olan küçük bir şehir görünümü arzeder. Bu nedenle ailelere buldukları semtin niteliğini ya da sinema, tiyatro gibi etkinliklerde bulunup bulunmadıklarını sordumuzda bunu göz önünde bulundurmamız gerekir.

Öncelikle çalışmanın öğretmen lojmanlarında yapılması tabii ki, konutların %78'inin ailelere ait olmamasını gerektirir. Ailelerin %43 buldukların şehrin en iyi mahallelerinden birinde oturduklarını belirtirken, bu samatte oturma nedenleri olarak lojman olması, muhitin iyi olması, işe yakın olması kendilerine ait olması gibi nedenleri sıralamışlardır.

Mardin yöresinde görev yapan öğretmen aileleri mecburi hizmetlerini tamamlamak amacıyla burada bulunmaktadır. Bu nedenle ailelerin %62'sinde renkli televizyon bulunurken diğer elektronik eşyaların bulunma oranı düşüktür. Zira başka bir vilayete tayin durumunda eşyalarda taşınmak zor gelmektedir.

Hane halkı reislerinin %34'ünün kendilerine ait arabası bulunurken, %65'inin arabası yoktur. Ayrıca ikinci bir arabanın varlığı da oldukça düşük bir oranda bulunmaktadır(%20).

Örnekleme cevap veren ailelerin %45'i birlikte yaşama olayının uygun olmadığını bu konunun yalnızca iki insanı değil diğer fertleri de ilgilendirdiğini belirtmiş, %42'si ise bu konuda bir yorum yapmaktan kaçınmış ve bireyleri ilgilendirdiğini ifade etmişlerdir. Olaya olumlu bakanların oranı %13'dür. O halde hala ailenin gerekli olduğunu, toplumun temel taşlarından biri olduğunu düşünenlerin oranı azımsanmayacak kadardır çoktur.

Ailelerin boşanmayla ilgili düşüncelerine gelince %61'i evliliğin sona ermesinin temel nedeni olarak eşlerin farklı kişiliklere sahip olmasını göstermektedir. Diğer etmenler hayat pahalılığı, kadının iş hayatına atılması, çocuğun olmaması ihanet vb. diğer %39'luk dilimde yer almışlardır.

Öğretmen ailelerin sosyo-ekonomik özelliklerinin en önemli belirleyicisi aylık geliri ele aldığımızda en fazla yıllık gelirin 3 ila 7.000.000. oranında yer aldığını söyleyebiliriz. Aylık gelirin %43'ü yalnızca hane halkı reisleri tarafından sağlanmakta diğer %57'lik dilime hane reislerinin eşleri de katkıda bulunmaktadır. Eşleriyle beraber çalışan hane reisleri genellikle paranın idaresini üstlenmekte(%70) veyapara müşterek harcamakta(%29'dur).

Bir ailenin tasarruf yapabilmesi için elde ettiği gelirin harcamalardan daha fazla olması gerekir. Oysa günümüz şartlarında aldığımız gelir çoğu zaman intiyaçlarımıza da yetmemektedir. Ancak çocukların olması beraberinde ailelerin gelecek kaygısının da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Görüşme yaptığımız hane reislerinin bir kısmı geleceği karanlık olarak görmekte, özellikle çocukları için endişelenmektedir.

Bu nedenle arsa ev gibi gayrimenkullere yatırım fazla

almaktadır. Tasarruf yapanların bir kısmı borç para gerektiğinde hiç kimseden orç almadıklarını (%14) kendi tasarruflarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Bankaların faiz oranının yüksek olması eş dosta borç para alma oranını artırmaktadır.

Yaptığımız çalışmanın öğretmen ailelerinde uygulanması pek tabii dirki, ailelerin büyük çoğunluğunun lojmanda (% 78) ikamet etmesini gerektirir.

Mardin il olarak çok fazla gelişmenin, gerek kültürel gerek ekonomik açıdan bireylere fazla olanak sağlamayan bir yöredir. Bu nedenle ankete cevap verenlerin büyük çoğunluğu içinde buldukları olanaklara göre bir değerlendirmeye gitmişlerdir. Buldukları semtin orta ve ortanın üstünde olarak nitelendirilenlerin oranı % 80'dir. Bu semtte oturmaların başlıca sebepleri arasında çocukların okula, ebeveynlerin işine yakın olması kiraların ekonomik olması vs. şeyler yer alır.

Araştırmamızın konusu ailelerin sosyo-ekonomik durumu. Bireyin evinde bulunan eşyalarda yaşam düzeyini belirler. Ancak unutulmaması gereken bir nokta da öğretmenlerin büyük çoğunluğunun mecburi hizmetini tamamlamak amacıyla burada bulunduğu ve bu sürenin az bir zamanı kapsamaması nedeni ile genellikle az sayıda eşya edindikleridir. Hanelerin %62'sinde renkli T.V. mevcut bulunmakta, diğer eşyaların bulunma oranı oldukça düşük kalmaktadır.

Hane halkı reislerinin 6 tanesinin kendilerine ait arabası bulunmaktadır, bunun ancak 14 tanesinin evinde birden fazla araba mevcut bulunmaktadır.

Hane halkı reislerinin ve eşlerinin % 50'ye yakın bir kısmı kent doğumlu diğer geri kalanı ise köy ya da kasaba doğumludur. Bu oran pederlerin doğum yeri sözkonusu olursa kent lehine düşmektedir. (% 35)

Örnekleme cevap verenlerin % 80'i kendisini kentli kabul etmekte, % 85'i ise bunu reddetmektedir.

Radyo, tv. ve kitap gibi kitle iletişim araçlarına dan faydalanma oranı oldukça yüksektir. Özellikle bireyleri topluma kazandıran eğitimciler olmaları açısından bir oldukça sevindiricidir. Aynı zamanda izlenen programların ve kitapların niteliği de önemlidir. Ankete cevap verenlerin % 44'ü bilimsel ve mesleki kitaplar okuduklarını, %59 gazetelerin haber ve köşe yazılarını öncelikle okuduklarını belirtmişlerdir. Biraz önce belirttiğimiz gibi Mardin de sanatsal ağırlıklı sinema, tiyatro gibi olanaklar sınırlıdır. Bu nedenle imkan buldukça bu gibi etkinliklere katıldıklarını belirtenlerin oranı % 61'dir.

Hane halkı reislerinin % 17.5'i dini görevlerinin hiçbirini yerine getirmediklerini, bunların bir kısmı inandıkları halde ibadet etme fırsatı bulamadıklarını belirtmişlerdir. % 81'i ise az ya da çok dini görevlerini yerine getirdiklerini belirtmişlerdir.

Belirli bir dünya görüşünü belirlemede yakın çevrelerin etkisi altında kaldım diyenlerin oranı % 37 iken hiç kimsenin etkisi altında kalmadım diyenlerin oranı % 65 lere çıkmaktadır. Oysa insan az yada çok kanaatimce bir takım kimselerin ya da düşünürlerin etkisi altında kalmaktadır.

Sonuç olarak öğretmen ailelerin sosyo-ekonomik açıdan fazla iyi bir düzeyde bulduklarını söyleyemeyiz. Özellikle topluma yararlı olan insanlar yetiştirebilmeleri için öncelikle iyi eğitim veren okulların açılması, çeşitli teçhizatlarla donatılmış, bireylerin özgür düşünmeleri olanakları

sağlayacak bir ortam gerekmektedir. Aynı zamanda eğitim veren kişilerin gelecek kaygısı olmadan çocuklarını en iyi şekilde yetiştirme olanağını sağlayacak ekonomik olanakların artırılması gerekir.

Burada belirtmek gerekir ki hane halkı reisleri olarak erkeğin egemenliği devam etmekte, başlangıç olarak geniş aile kurulan evliliklerin çekirdek aileye dönüştüğü görülmektedir. Günümüz aileleri için kız olsun erkek olsun bütün çocuklar için okuyabildiği yere kadar okuması istenmekte, özellikle çocuğun günümüz koşullarında ekonomik bir külfet olması aile planlamasının gerekliliğini ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Mardin yöresinde birincil ilişkiler, yüzyüze samimi, kan bağına dayalı ilişkiler önemini korurken, burada görev yapan öğretmen aileleri için akrabalık ilişkisi önemini kaybetmekte, iş ve çıkar ilişkisine dayalı dostluklar önem kazanmaktadır.

Her ne kadar evin reise erkek desek de iş bölümünde özellikle kadının çalışması hayatına atılması ister istemez erkeğinde eşine yardımcı olmasını zorunlu kılmaktadır. Hane halkı reislerinin eşleriyle eğitim durumları arasında bir gereklilik görülmektedir. Ayrıca ekonomik şartların zorlaması evlilik olayında çalışan eşin tercih edilmesine yol açmaktadır.

Aile babaları eskisi gibi otoriter olmamakta çocuğuna gereken ilgi ve sevgiyi göstermekte, zamanının bir kısmını onun yetişmesi için kullanmaktadır.

ÖZET

Bütün toplumlarda ekonomi, siyaset, hukuk, din, aile gibi çeşitli sosyal kurumlar vardır. Bu kurumların içerisinde aile kurumu diğer kurumlara temel teşkil eden önemli bir kurumdur. Ekonomi, din, siyaset gibi kurumlar öncelikle aile sistemi içerisinde şekillenir ve gelişirler.

Aile her toplumsal kurum gibi kendine özgü bir sosyal yapıya sahiptir. Kendine özgü statülere, rollere, değerlere ve değer yargılarına sahiptir. Aile içerisindeki bireylerin statülerine ve suna bağlı olarak rollerini gerçekleştirmede aile içerisindeki bireylerin birbirlerine olan inançları ve beklentileri ve otorite sahibi kişinin eğitim, öğretim, ekonomik durumu gibi benzeri nitelikleridir.

SUMMARY

Various social institutions like economy, politics, law, religion and family exist in all communities. However, the family institution which is the basic of the others, is an important institution. Institutions like economy, religion and politics take shape and develop firstly in family systems.

The family institution like the other social institutions has its own social construction as well as its own status, roles and values. The members of the family are connected with their status, realizing their roles, their beliefs in each other. Their expectations are also connected with the education and economical position of the authority.

KAYNAKÇA

1. Akman, Nevzat; "Aile Hayatı ve Sağlık" Türkiye Aile Yıllığı, Aile Araştırma Kurumu Yay. No:10 Ankara, 1980.
2. Armağan, İbrahim; Toplumbilim, Barış Yay, İzmir, 1988.
3. Bahadır, Ziyet; Sivas Köylerinde Aile Yapısı, Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Sivas, 1989.
4. Balaman, Ali Rıza; Evlilik ve Akrabalık Türleri, İzmir, 1983
5. Baltacıoğlu, İsmail Hakkı; Sosyoloji, Halk Kitapları, Sebati Basımevi, İstanbul, 1939.
6. Berkay, Fügen; "Sosyal Değişme ve Türk Ailesi", 1. Aile Soruları Bildirileri, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayn., No:9, Ankara, 1990.
7. Bottomore, T.B., Toplumbilim, Beta Basım Yayın Dağıtım Anonim Şirketi, İstanbul, 1984.
8. Caporal, B., Kemalizm ve Kemalizm Sonrası Türk Kadını, Türkiye İş Bankası Kültür Yayn., Ankara, 1982.
9. Çiftçi, Ornan; Aile ve Toplum, Üç Aylık Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi, Aile Araştırma Kurumu, Sayı:2 Cilt 1, Y.1;1, Ankara, 1991.
10. Descamps, Paul; Deneysel Sosyoloji, Çev: Nurettin Şazi Kösemihal, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1965.
11. DİE, "Genel Nüfus Sayımı" Ankara, 1983.
12. DPT, "Türk Aile Yapısı" Beş Yıllık Kalkınma Planı O.İ.K. Raporu, Ankara, 1989.
13. Dönmezer, Sulhi, Sosyoloji, Savaş Yayn., Ankara, 1982.
14. Duman, W, Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikası, TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayn. No:69, Ankara, 1991.

15. Duru, Nami, Kazım; Sosyoloji'nin unsurları, Derleyenler; C.B. ve J.R. Yeniden Gözden Geçiren Mübeccel Nami Duru, III. Baskı Devlet Kitapları, MEB İstanbul, 1975.
16. Erkal, Mustafa; Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme, Meyas Yay., Ankara, 1984.
17. Eröz, Mehmet; Türk Ailesi, Aile Yayınları 2, (Derleyenler Beylü Dikeçgil, Ahmet Çiğdem) Bilim Serisi 5/2 Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayn., Ankara, 1990,
18. Erkut, Gülden; "İstanbul'da Aile Yapısı ve Komşuluk İlişkileri" I.Aile Şurası Bildirileri, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayn. No:5.
19. Esen Nükhet; Türk Romanında Aile Kurumu 1870-1970, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Yücel Orset Matbaası No:27, Ank., 1991.
20. Eserpek, A.; Türk Köy Ailesinde İş Bölümüne İlişkin Yapısal Değişmeler, Aile Yazıları 2, Derleyenler Beylü Dikeçgil ve Ahmet Çiğdem Bilim serisi 5/2 Aile Araştırma Kurumu Yayn., Ankara, 1990.
21. Fındıkoglu, Ziyaeddin Fahri; Türk Aile Sosyolojisi, Refii Şükrü Şuva'ya Armağan, İstanbul Üniversitesi İktisad Fak. Yayınları, İstanbul, 1972.
22. Freyer; Sosyoloji'ye Giriş, Çeviren Nermin Akadan Unat, Ankara, Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1960.
23. Gittins Diana; Aile Sorgulanıyor, Çeviren, Tuna Erdem, Pencere Yayn., İstanbul, 1990.
24. Gökçe, Birsen, "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme" "Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi" Cilt 8, Sayı 1-2 (Mart-Ekim) 1976.

25. Hançerlioglu, Orhan, Toplumbilim Sözlüğü, Remzi Kitabevi, Ankara, 1982.
26. Kağıtçıbaşı, Çiğdem; İnsanlık-Aile-Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990.
27. Kağıtçıbaşı Çiğdem, "Aile içi Etkileşim ve İlişkiler" Türkiye'de Ailenin Değişimi, (Toplumbilimsel incelemeler) Türk Sosyal Bilimler Dergisi Yayn., İstanbul, 1984.
28. Kargat, Kemal; "Ailede Devletçi ve Ferdîyetçi Görüş" Kültür Dergisi, Sayı 47, İstanbul, 1945.
29. Kartal, Kemal, "Kentleşme ve İnsan" Türkiye Ortadoğu Anne İdaresi Enstitüsü Yayn., Ankara, 1978.
30. Kıray, Mübeccel, Belik; Ereğli-Ağır Sanayiden Önce Bir Sahip Kasabası, Devlet Planlama Teşkilatı, Yayn., Ankara, 1964.
31. Kıray, Mübeccel Belik; "Büyük Kent ve Değişen Aile" Türkiye'de Ailenin Değişimi, (Toplumbilimsel İncelemeler) Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayn., Ankara, 1984.
32. Kocacık, Faruk; "Sivas'da Kentsel Aile" Sosyal Bilimler Dergisi 7-8, C.Ü.Fen-Edb. Fak. Yıyın., Kasım, 1986.
33. Kongar, Emre; "İzmir'de Kentsel Aile" Türk Sosyal Bilimler Derneği Yay, Ankara, 1972.
34. Kongar, Emre; Türkiye'de Aile Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlerle İlişkileri " Anne İdaresi Dergisi, Haziran 1970.
35. Köknal, Özcan; İnsanı Anlamak, Altın kitaplar Yay. III.baskı, İstanbul.
36. Kudat, Ayşe; "Aile ve Yeniden Üretim" (Aile Yazılar Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç II) TCBAAFB Yayn.2 (Der. B.Dikeçligil ve A.Çiğdem) Bilim Serisi 5/2 Sistem Ofset, Ankara.
37. Merter, Feridun; 1950-1980 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler, (Malatya Örneği) Bilim Serisi 2 Aile Araştırma Kurumu Bşk. Yayınları, Ankara, 1990.

38. ODTÜ, Mimarlık Fakültesi; "Yassı Höyük" Köy Sosyolojisi Okuma Kitabı, Derleyen Oğuz Arı, Boğaziçi Üniversitesi Yayn., 20, 114, İstanbul, 1977.
39. Ozankaya, Özer, "Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayn No: 322, Ankara, 1971.
40. Ozankaya Özer, Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü, III. Bası, Savaş Yayınları, Ankara, 1984.
41. Özkalp, Enver; Sosyolojiye Giriş Dersleri, Anadolu Üniversitesi Yayn., Eskişehir, 1985.
42. Öztan, Bilge; Aile Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fak. Yay., No:444, Ankara, 1979.
43. Sonay, Eyüp, "Türk Ailesinin Eğitim Yapısı" Türkiye Aile Yıllığı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Yay. 10. Ankara, 1990.
44. Şahinkaya, Reman; "Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü" A.Ü.Ziraat Fakültesi Yay., 255, Ankara, 1966.
45. Şahinkaya Rezan; Aile İlişkileri Kardeş Matrahası. 9.bası, Ankara, 1981.
46. Şener, Esat; "Cumhuriyet Türkiyesinde İctihadlerin Işığında Aile Yapısının Değişimi" Türkiye'de Ailenin Değişimi Yasal Açından İncelemeler, TSBD Yayın., Ankara, 1984,
47. Timur, Serim; Türkiye'de Aile Yapısı, Hacettepe Üniversitesi, Yayn., Ankara, 1972.
48. Tuğaç, A., Yurt, İ., Ergil, G. ve Sevil, H.T. "Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması" DPT, Ankara, 1970.
49. Türkoğan, Orhan, Türkiye'de Köy Sosyolojisi'nin Temel Sorunları, Dede Korkut Yayn., İstanbul, 1977.
50. Unat, Nermin Abadan; "Türk toplumunda Kadın" Araştırma-Eğitim Ekin Yayınları, ve TSBD, İstanbul, 1983.
51. Uygun, Hamza; "Kalecik(Ankara)" Bir İlçenin Toplumsal Yapısı HÜ. Sosyal Bil. Enst. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1984.

52. Unat, Nermin Abadan; "Türk Toplumundan Kadın" Araştırma-Eğitim-Ekin Yayn., TSBD Sosyal Bilimler Dergisi İstanbul, 1982.
53. Ülken, Hilmi Ziya; Aile Yazıları I, Aile Araştırma Kurumu Sistem ofset, Ankara, 1990.
54. Yasa, İbrahim; Sindal Köyü, Türkiye Orta Doğu Anne İdaresi Enstitüsü Yayn., Ankara, 1960.
55. Yasa, İbrahim; Ankara'da Gecekondu Aileleri, SSBY Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayın No: 46 Ankara, 1966.
56. Yavuzer Haluk; "Aile ve Çocuk", 1982-1983 Seminer Konferansları, Sosyal Matbaası, İstanbul, 1985.
57. Yavuzer Haluk; Çocuk ve Suç, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1987.
58. Yörüköglü, Atalay, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Aydın Kitabevi, Ankara, 1984.

ÖĞRETMEN AİLELERİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

1. Hane Halkı Reisinin Cinsiyeti

1 () Kadın 2 () Erkek

2. Hane Halkı Reisi Kaç Yaşında

1 () 15 yaşından küçük
 2 () 15-19
 3 () 20-24
 4 () 25-29
 5 () 30-34
 6 () 35 Fazla

3. Eşinizle Kaç Yaşında Evlendiniz

1 () 15 Yaşından Küçük
 2 () 15-19
 3 () 20-24
 4 () 25-29
 5 () 30-34
 6 () 35 Fazla

4. Evlendiğinizde Hanenizde Kimler Vardı

1 () Kimse yoktu
 2 () Annem
 3 () Babam
 4 () Annem, Babam
 5 () Annem, Babam, Kardeşlerim

5. Hanenizde Kimlerle Birlikte Yaşıyorsunuz.

1 () Ben ve Eşim 2 () Ben, eşim bekar çocuklarım
 3 () Geniş aile 4 () Parçalanmış aile-Eksik aile

6. Şu anda hanenizde yaşayan toplam kaç aile üyesi var.

1 () 1-2 2 () 3-4 3 () 5-6
 4 () 7-8 5 () 9 ve fazla

7. Eşinizle Nasıl Evlenmişsiniz.

- 1() Anlaşarak
2() Görücü

8. Eşinizle Aranızda Akrabalık Varmı

- 1() Evet(Arne tarafından)
2() Evet(Baba tarafından)
3() Yok

9. Evliliğinizin Gerçekleşmesinde En Önemli Etken Nedir:

- 1() Ailelerimizin bu evliliği istemesi
2() Bizim birbirimizi istememiz
3() Eşimin ailesinin ekonomik durumunun iyi olması
4() Başka

10. Eşinizle nasıl nikan yaptınız?

- 1() Resmi
2() Dini
3() İkisi birden
4() Başka

11. Kaç kez evlendiniz

- 1() 1
2() 2
3() 3
4() Fazla

12. Kaç Yıldır Mardin'de Oturuyorsunuz

- 1() 0-3
2() 4-7
3() 8-11
4() 12-15
5() 16 Fazla
6() Doğumdan beri

13. Eşinizin Eğitim Durumu nedir?

- 1() Bir eğitim kurumundan mezun değil
2() Okur-yazar 3() İlköğrenim 4() Orta öğrenim
5() Yüksek öğrenim

14. Eşiniz çalışıyor mu?
- 1-() Evet
2-() Hayır
15. Çalışıyorsa mesleği nedir ?
- 1-() Öğretmen
2-() Memur
3-() Hemşire
4-() Mühendis, Doktor, Hakim
5-() İşçi
6-() Serbest Meslek
16. Babanızın eğitim durumu nedir ?
- 1-() Okur-yazar değil
2-() Okur-yazar
3-() İlköğrenim
4-() Ortaöğrenim
5-() Yüksek öğrenim
17. Babanızın mesleği nedir ?
- 1-() Tüccar, toptancı, sanayici, yatırımcı.
2-() Yüksek öğrenimli serbest meslek sahibi.
3-() Doktor, Mühendis, Avukat, Hakim, Subay.
4-() Memur, Öğretmen, Yönetici.
5-() Kadrosuz işçi, Çiftçi, İşsiz.
6-() Kadrolu işçi
7-() Esnaf, Serbest meslek
8-() Çalışmıyor
18. Annenizin Eğitim Durumu nasıldır ?
- 1-() Okur-yazar değil
2-() Okur-Yazar
3-() İlköğrenim
4-() Ortaöğrenim
5-() Yükseköğrenim

19. Annenizin Mesleği nedir ?
- 1-() Evkadını
 - 2-() Öğretmen
 - 3-() Memur
 - 4-() Doktor, Mühendis, Avukat
 - 5-() İşçi.
20. Çocuklarınız çalışıyor mu?
- 1-() Evet
 - 2-() Hayır
 - 3-() Henüz öğrenci
21. Doğum Kontrolü uyguluyor musunuz?
- 1-() Doğum kontrolüne karşıyım
 - 2-() Kendimiz önlem alıyoruz
 - 3-() Doktor kontrolündeyiz.
 - 4-() Cevap Veremiyor İstemiyor.
22. Tek bir çocuğunuz olsaydı cinsiyetinin ne olmasını isterdiniz ?
- 1-() Kız
 - 2-() Erkek
 - 3-() Farketmez
23. Kaç Çocuğunuz Olmasını İsterdiniz?
- 1-() 1
 - 2-() 2
 - 3-() 3
 - 4-() 4 ve daha fazla
24. Sizce çocuk ne anlam ifade etmektedir ?
- 1-() Soyumun devamını sağlar.
 - 2-() Sevgi kaynağıdır.
 - 3-() İş gücüdür.
 - 4-() Geleceğe güvenle bakmamı sağlar.
 - 5-() Evlenmenin doğal sonucudur.

25. Sizce çocuksuz bir ailenin mutluluk ve anlaşma durumları nasıldır?
- 1() Mutlu olamazlar
 - 2() Mutluluklarını etkilemez
 - 3() Başka
26. Eş seçiminde çocuklarınıza karıştırmısınız?
- 1() Karışmam
 - 2() İsterse Yardımcı Olurum
 - 3() Başka
 - 4() Karışırım
27. Sizin Ailenizle Ebeveynlerinizin ailesini karşılaştırdığınızda nasıl fark vardır.
- 1() Fark yok
 - 2() İçinde Büyüdüğüm aile daha eşitlikçi
 - 3() Benim ailem daha eşitlikçi
 - 4() Başka
28. Kendi kurduğunuz aile işe içinde büyüdüğünüz aileleri karşılaştırdığınızda çocukların serbestliği bakımından fark var mı?
- 1() Fark yok
 - 2() Benim ailemde çocuklar daha serbest
 - 3() Babamın evinde çocuklar daha serbestti
 - 4() Başka
29. Çocukluk döneminizde babanızın sizi anlamak ve sizin sorunlarınızı çözmek için ayırdığı zaman ve gösterdiği ilgiye göre, sizin çocuklarınıza ayırdığınız zaman ve gösterdiğiniz ilgi derecesi nasıldır?
- 1() Baka çok ilgileniyorum
 - 2() Daha az ilgileniyorum
 - 3() Fark yok

30. Erkek çocuğunuzun flört etmesini nasıl karşılıyorsunuz?
- 1-() Normal karşılıyorum.
 2-() İyi karşılıyorum.
 3-() Kötü karşılıyorum.
31. Kız çocuğunuzun flört yapmasını nasıl karşılıyorsunuz?
- 1-() Normal karşılıyorum.
 2-() İyi karşılıyorum.
 3-() Kötü karşılıyorum.
32. Siz mi yoksa babanız mı daha otoriter
- 1-() Ben daha otoriterim.
 2-() Babam daha otoriter.
 3-() İkimizde otoriteriz.
 4-() İkimizde otoriter değiliz.
 5-() Duruma göre değişir.
33. "Evde kadınlar da fikirlerini söyleyebilir fakat son söz daima kocanıdır" sözünü doğru buluyormusunuz?
- 1-() Kısmen katılıyorum.
 2-(/) Bütünüyle katılıyorum.
 3-() Katılmıyorum.
34. "Bir kadının hayattaki en önemli görevi çocuklarına ve kocasına bakmaktır" sözünü doğru buluyormusunuz?
- 1-() Katılıyorum.
 2-() Katılmıyorum.
35. Ailede Kadın-Erkek eşittir konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 1-() Eşittir
 2-() Eşit değildir.
 3-() Fikri Yok.
36. (Görüşülen kişi erkek ise) ev içinde eşinize yardımcı oluyormusunuz?
- 1-() Evet
 2-() Hayır.

37. Evet ise hangi işlerde yardımcı oluyorsunuz?

- 1() Bulaşık temizlik, çamaşır
- 2() Çocuk Bakımı
- 3() Alış veriş
- 4() Başka

38. Nikahsız birliktelik nasıl karşılanmalıdır?

- 1() Hoşgörülü karşılanmalıdır
- 2() Uygunsuzdur
- 3() Bir fikrim yok
- 4() Kendilerini ilgilendiren bir konudur

39. Sizce boşanma nedenleri nelerdir?

- 1() Hayat pahalılığı
- 2() Eşlerin Kişiliklerinin uymaması
- 3() Kadının çalışması
- 4() Çocuğun olmaması
- 5() İhanet
- 6() Başka(Hepsi)

40. Tahmini Olarak aylık geliriniz ne kadardır ?

- 1() 3 milyondan az
- 2() 3 milyon-5,5 milyondan az
- 3() 5.5 milyon-7.5 milyondan az
- 4() 7,5 milyon-9.5 milyondan az
- 5() 9,5 milyon ve fazla

41. Evinizde bir den fazla çalışan var mı ?

- 1() Evet
- 2() Hayır

42. Evetse Para Kimde Toplanır?

- 1() Aile reisinde
- 2() Herkes kendi parasını harcar
- 3() Başka
- 4() Müşterek

43. Tasarruf Yapabiliyormusunuz?
- 1() Evet
2() Hayır
44. Evetse Tasarruflarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 1() Gayrimenkul alırım
2() Kooperatife gireriz
3() Döviz alırım
4() Başka
45. İhtiyacınız olduğunda kimlerden borç alırsınız?
- 1() Hiç kimseden
2() İş arkadaşlarımdan
3() Akrabalardan
4() Bankadan
46. Oturduğunuz konutun mülkiyeti kime aittir?
- 1() Bana, eşime
2() Kira lojman
3() Akrabalara
47. Oturduğunuz mahallenin size göre durumu nasıldır?
- 1() Şehrin en iyi mahallerinden biri
2() Orta seviyede bir mahalle
3() Pekiyi değil
48. Bu mahallede oturma nedeniniz aşağıdakilerden hangisidir?
- 1() Akrabalara yakın olması
2() Kiraların ucuz olması
3() Kendi evimiz olması
4() Lojman olması
5() Çevre iyi olduğu için
49. Evinizde aşağıdaki eşyalardan hangileri vardır?
- 1() Renkli TV 3() Video
2() Müzik Seti 4() Bilgisayar
5() Otomatik Çamaşır Makinesi 6() Bulaşık Makinesi
7() Hepsi

50. Kendinize Ait Özel arabanız var mı?

1() Evet 2() Hayır

51. Hanenizde b rden fazla kişinin arabası var mı?

1() Evet 2() Hayır

52. Doğum yeriniz hangisidir?

1() Köy
2() Kasaba
3() Kent

53. Eşinizin Doğum yeri hangisidir

1() Köy
2() Kasaba
3() Kent

54. Babanızın doğumyeri hangisidir?

1() Köy
2() Kasaba
3() Kent

55. Kentte Doğan kaçıncı kuşaksınız?

1() kente ilk doğan kuşak benim
2() ilk doğan babam
3() İlk doğan dedem
4() En az dört kuşaktır Kentteyiz(Kökenimiz kentlidir)

56. Siz kendinizi kentli sayıyor musunuz?

1() Evet çünkü kentte doğdum.
2() Evet çünkü kentte yaşlıyorum
3() Hayır çünkü kentte doğmadım

57. Radyo ve Televizyonu ne kadar izliyorsunuz?

1() Her gün
2() Haftada birkaç gün
3() ok seyrek

58. Radyo ve Televizyonda Ençok hangi programları izlersiniz?

1() Dizi 2() Açık oturum, panel vs.
3() Dini programları 4() Müzik Programları 5() Hepsi

59. Kitap Okuyor musunuz ?
- 1-() Evet
2-() Hayır
60. Evet ise Ne Tür Kitaplar Okuyorsunuz?
- 1-() Dini Kitaplar
2-() Roman
3-() Bilimsel Mesleki
4-() Banko
61. Gazete okuyor musunuz?
- 1-() Evet
2-() Hayır
62. Evet ise En Çok Hangi Kısımları Okursunuz?
- 1-() Haber
2-() Köşe Yazıları
3-() Spor Sayfası
4-() Hepsini Okurum (Ayrım yapmam)
63. Sinema veya Tiyatroya gider misiniz?
- 1-() Evet
2-() Hayır
3-() Çok Seyrek
64. Dini görevlerinizin ne kadarını yerine getirirsiniz?
- 1-() Çoğunu
2-() Bazılarını
3-() Hepsini
4-() Hiçbirini
65. Siyasal görüşlerinizin belirmesinde en çok ne etkili olmaktadır.
- 1-() Gazete, T.V
2-() Babam
3-() Eşim
4-() Arkadaşlarım.
5-() Hiçbirinin etkisi altında kalmam
66. Üyesi olduğunuz herhangi bir dernek var mı?
- 1-() Evet
2-() Hayır